

บทที่ 4

ความสัมพันธ์ระหว่างไทย พม่า และอาเซียน ก่อนและหลังการเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนของพม่า

ในบทนี้จะกล่าวถึงประวัติความเป็นมาทางการเมืองการปกครองของประเทศพม่า นับตั้งแต่พม่าตกเป็นอาณานิคมของประเทศอังกฤษ จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์ความวุ่นวายทางการเมืองภายในพม่า ทำให้รัฐบาลทหารพม่าใช้ความรุนแรงเข้าทำการปราบปรามประชาชนที่ต่อต้านรัฐบาล รวมทั้งท่าทีของนานาชาติประเทศว่ามีทัศนคติและปฏิกิริยาอย่างไร ต่อสถานการณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชนในพม่า รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างไทยและพม่าว่าเป็นไปในแนวทางใดภายใต้นโยบายความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ และภายหลังพม่าได้เข้ามาเป็นสมาชิกอาเซียนแล้ว โดยได้แยกการนำเสนอข้อมูลออกเป็นสามตอนดังนี้

ตอนที่ 1 พม่าก่อนเข้ามาเป็นสมาชิกอาเซียน โดยได้แยกประเด็นต่าง ๆ ออกเป็น

-การเมืองการปกครองของประเทศพม่า ตั้งแต่พม่าตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษจนกระทั่งถึงเกิดการจลาจลต่อต้านรัฐบาลครั้งใหญ่ ปี พ.ศ. 2531

-การเมืองภายในของประเทศพม่า ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2531 จนกระทั่งพม่าได้เข้าเป็นสมาชิกอาเซียนอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ. 2540

-ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่า ตั้งแต่อดีตจนพม่าได้เข้าเป็นสมาชิกอาเซียน และปัญหาต่าง ๆ คือ

(1) ปัญหาตามแนวชายแดนและการลुक้าอิบิไตย

(2) ปัญหายาเสพติด

(3) ปัญหาแรงงานต่างชาติดังกล่าว

-ท่าทีของประเทศตะวันตกต่อพม่าและอาเซียนในการที่อาเซียนจะรับพม่าเข้าเป็นสมาชิก

- ท่าทีของพม่าก่อนเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน

ตอนที่ 2 พม่าหลังการเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน โดยได้แยกประเด็นต่าง ๆ ออกเป็น

-สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมของพม่าหลังจากพม่าได้เข้าเป็นสมาชิกอาเซียน

-ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่า หลังพม่าเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน

(1) ปัญหาตามแนวชายแดนและการลुक้าอริปไตย

(2) ปัญหาเสพติด

(3) ปัญหาแรงงานต่างชาติ

(4) ปัญหาการศึกษาพม่าบุกยึดสถานทูตในประเทศไทย

-ท่าทีของประเทศตะวันตกต่อพม่าและอาเซียนหลังจากพม่าได้เข้าเป็นสมาชิกอาเซียน และ ตอนที่ 3 อาเซียนกับนโยบายแทรกแซงอย่างสร้างสรรค์

4.1 พม่าก่อนเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน

4.1.1 การเมืองการปกครองของประเทศพม่า ตั้งแต่พม่าตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษจนกระทั่งถึงการเหตุการณ์จลาจลต่อต้านรัฐบาลครั้งใหญ่ ปี พ.ศ. 2531

ประเทศพม่าเป็นประเทศเพื่อนบ้านของไทยที่อยู่ติดติดกันกับทางด้านตะวันตก ทิศเหนือติดต่ออาณาเขตของประเทศจีน ทิศตะวันตกติดเขตอัสสัมของอินเดียและบังกลาเทศ ทิศใต้ติดอาณาเขตตอนใต้ของไทยและทะเลอันดามัน มหาสมุทรอินเดีย (ประทุมพร วัชรเสถียร, "พม่า", เอเชียรายปี 1985/2528 น.185) พม่าถือเป็นชาติแรกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2429 จนถึงปี พ.ศ. 2491 กินเวลากว่า 60 ปี ทั้งนี้เพราะพม่ามีดินแดนติดอินเดียซึ่งเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษและยังติดกับจีนด้วย ทำให้อังกฤษต้องการดินแดนพม่าอย่างมาก โดยอังกฤษได้รวมเอาพม่าเข้าเป็นมณฑลหนึ่งของอินเดีย ทำให้ชาวพม่าหลายกลุ่มรู้สึกขมขื่นใจและได้พยายามเรียกร้องให้พม่าขึ้นตรงต่ออังกฤษซึ่งอังกฤษก็ยอมและออกกฎหมายปกครองพม่าขึ้นในปี พ.ศ. 2478 โดยปล่อยอำนาจในการบริหารบางส่วนให้ชาวพม่าปกครองกันเอง โดยอังกฤษได้ให้คำแนะนำหลักเกณฑ์การปกครองตามแผนใหม่คือให้มีการปกครองสองระดับ ระดับหนึ่งให้คนท้องถิ่นปกครองเอง อีกระดับหนึ่งคือด้านสำคัญ ๆ เช่นกองทหาร การคลัง และการต่างประเทศจะคุมอยู่ (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2526 น.75) ซึ่งก่อนหน้านี้อังกฤษต้องทำสงครามดินแดนที่ตนเองปกครองถึง 3 ครั้งกว่าจะยึดพม่าได้หมด ในปี พ.ศ. 2429 แต่ควันทองและเงื่อนไขของสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อญี่ปุ่นได้แอบสร้างผู้นำทางการ

เมืองของพม่าที่จะปลดแอกจากอังกฤษขึ้นมา 30 คน และสามารถไล่อังกฤษออกจากพม่าได้สำเร็จ พร้อมกับยึดครองพม่าภายใต้เผด็จการทหารของสมเด็จพระจักรพรรดิจวบจนถึงวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2486 ขณะนั้นญี่ปุ่นได้สัญญาจะให้เอกราชเหนือแผ่นดินที่เรียกว่าพม่าในเวลาอันสมควร ท่ามกลางความยินดีปรีดาของผู้นำพม่ายุคญี่ปุ่นครอบครองขณะนั้น และหวังว่าจะปลดแอกจากการปกครองของอังกฤษได้หลายฝ่าย โดยเฉพาะพวกที่มีใจเพื่อสายพม่าก็เริ่มไม่แน่ใจกับสัญญาที่ทำไว้กับญี่ปุ่น ขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นจึงเกิดขึ้น (จำลอง ทองดี, 2536 น.206) ซึ่งอยู่ในช่วงสงครามโลกใกล้จะสิ้นสุดและญี่ปุ่นกำลังจะแพ้สงครามทำให้มีการตั้งองค์กรลับที่มีชื่อว่า "สันนิบาตเสรีชนต่อต้านฟาสซิสต์" (Anti Fascist People's Freedom League หรือ AFPFL) ก็ได้เข้าร่วมด้วย นำโดย อู ออง ซาน¹ ที่เข้าข้างญี่ปุ่นอย่างมาก ก่อนที่ญี่ปุ่นจะยอมแพ้ รัฐบาลอังกฤษได้ประกาศนโยบายภาวะหลังสงครามซึ่งเน้นการปรับปรุงและส่งเสริมสภาพทางเศรษฐกิจที่กำลังทรุดตัวลงหนัก พร้อมกับสัญญาว่า จะให้พม่าและดินแดนในอารักขาได้มีการปกครองตนเอง ภายหลังจากที่เศรษฐกิจฟื้นตัวหลังสงครามเสร็จสิ้น พรรค AFPFL ถือว่าเป็นพรรคแกนนำที่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนส่วนใหญ่และได้เปลี่ยนบทบาทจากสมาคมลับต่อต้านญี่ปุ่น มาเป็นแกนกลางทางการเมืองในการเจรจากับอังกฤษ และเปลี่ยนฐานะเป็นพรรคการเมืองในที่สุด ก็ได้ยื่นข้อเสนอต่อรัฐบาลอังกฤษหลายประการ ได้ปฏิเสธแผนพัฒนาเศรษฐกิจพร้อมกับตั้งเงื่อนไขเหล่านั้น และอีก 1 ปีต่อมาเมื่อไม่มีความสำเร็จหรือความคืบหน้าใด ๆ จากสัญญาที่ทำไว้โดยมีข้าหลวงใหญ่ประจำพม่าเป็นผู้ลงนาม การเรียกร้องจึงเกิดขึ้น เมื่อข้าหลวงใหญ่คนใหม่มารับตำแหน่งในวันที่ 26 กันยายน พ.ศ. 2489 คณะข้าหลวงใหญ่คนใหม่ได้ประกาศแนวนโยบายใหม่ โดยให้ อู ออง ซานและพรรค AFPFL เข้าร่วมในสภา Executive Council พร้อมกับแนวนโยบายที่จะมอบเอกราชให้พม่าโดยสันติวิธีและอย่างมีหลักการ

ต่อมาในเดือนมกราคม ปี พ.ศ. 2490 อู ออง ซาน ได้นำคณะผู้แทนพม่ากลุ่มเล็ก ๆ เดินทางไปกรุงลอนดอน เพื่อร่วมประชุมเกี่ยวกับนโยบายและการกำหนดอนาคตการเมืองของพม่า การประนีประนอมได้เริ่มขึ้น นำไปสู่สนธิสัญญาระหว่าง สหราชอาณาจักรอังกฤษกับผู้แทนพม่า โดยมีเป้าหมายหลักไปสู่อิสระภาพ ในหรือนอกอาณาจักรของเครือจักรภพ (The Commonwealth) โดยให้ประชาชนชาวพม่าเป็นผู้เลือกทางเดินหรือกำหนดอนาคตของตนเอง แนวนโยบายตามสนธิสัญญาฯ ได้กำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วประเทศ และจัดตั้งสภาแห่งชาติ ขณะเดียวกันก็ให้มีสภาเป็นฝ่ายบริหาร (Executive Council) ทำหน้าที่เป็นรัฐบาลชั่วคราว (Burma's Interim Government) และดินแดนในอารักขา (The Frontier Areas) ก็สามารถที่จะแยกตัวออกเป็นอิสระ หรือจะเข้าร่วมในคณะรัฐมนตรีเพื่อจัดตั้งสหภาพพม่าร่วมกัน

¹ นายพลอองซาน ถือเป็นผู้นำในการต่อสู้เรียกร้องเอกราชจากคณะรัฐบาลในขณะนั้น ซึ่งต่อมาได้รับการยกย่องให้เป็นวีรบุรุษของชาติและบิดาแห่งการต่อสู้เพื่อเอกราช

หลังจากที่พม่าได้รับเอกราชจากอังกฤษในปี พ.ศ. 2491 ก็ได้สถาปนาประเทศเป็นประเทศ "สหภาพพม่า" การปกครองในระยะแรกยึดแนวประชาธิปไตย โดยมีพรรค AFPFL ซึ่งประกอบไปด้วย กลุ่มทหาร กลุ่มโซเชี่ยลลิสต์ (Socialist) กลุ่มชาตินิยมกลุ่มการเมืองย่อยอื่นๆ ได้ดำเนินการเรียกร้อง เอกราชที่สมบูรณ์จากอังกฤษ และ อู ออง ซาน ได้ขอร้องให้ไทยใหญ่ เข้าร่วมลงนามเพื่ออยู่ร่วมกัน ในสหภาพพม่า ซึ่งเป็นจุดกำเนิดของสนธิสัญญาปางโหลง การประนีประนอมในระหว่างกลุ่มและชนชาติเกิดขึ้นที่เวียงปางโหลงซึ่งเป็นเมืองเล็กๆในรัฐฉาน (ไทยใหญ่) ส่วน พรรค AFPFL มีอู อองซาน เป็นตัวแทน ข้อตกลงตามสัญญาปางโหลงนี้เองที่นำไปสู่การได้มาซึ่งเอกราชของพม่า จากนั้นการเตรียมการร่างกฎหมายชั่วคราวของพม่า เริ่มต้นจากการที่มี ฯพณฯเจ้าฟ้าสว่างโต ซึ่งเป็นเจ้าฟ้าไทยใหญ่ที่มีอาวุโสสูงสุดได้รับเลือกเป็นประธานาธิบดีท่านแรก

ภายหลังเลือกตั้งสภาผู้แทนฯ ได้เตรียมการประชุมเพื่อร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวร แต่ยังมีพื้นที่ระบบการปกครองของพม่าจะเป็นเอกราชอย่างสมบูรณ์ ในวันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ.2490 มีการประชุมสภาผู้แทนฯ ที่มาจากการเลือกตั้ง ในระหว่างการประชุม มี อู ออง ซาน และสมาชิกสภาที่ร่วมกันกอบกู้เอกราชจากพม่าอีก 6 คน ได้ถูกฆาตกรรม ทำให้ข้าหลวงใหญ่อังกฤษประจำพม่าตัดสินใจแต่งตั้งอูนู เป็นผู้นำทางการเมืองสืบต่อจากอู ออง ซาน ทำให้พรรค AFPFL ได้เป็นรัฐบาลภายใต้การนำของอูนู (ดร.จำลอง ทองดี, 2539 น.206) ในปี พ.ศ. 2495 พรรค AFPFL ชนะการเลือกตั้งและได้คะแนนเสียงร้อยละ 60 หรือ 147 ที่นั่ง พรรคฝ่ายค้านซึ่งส่วนใหญ่เป็นพรรคตัวแทนชนกลุ่มน้อยได้ 33 ที่นั่ง ส่วนที่เหลือเป็นของผู้สมัครอิสระ ปัญหาแรกที่ผู้นำพรรค AFPFL ต้องเผชิญก็คือ ปัญหาเอกภาพของพรรค กล่าวได้ว่าผู้นำพม่าแตกออกเป็นหลายฝ่าย และเกิดสภาพของสงครามกลางเมืองขึ้น ความแตกแยกของพรรคเริ่มด้วยการขับไล่สมาชิกที่เป็นคอมมิวนิสต์ออกไป และพรรค AFPFL ได้อ่อนแอมากขึ้นเมื่อมีการขับไล่สมาชิกที่เป็นผู้นำกรรมกรและชาวนาออกไปอีก

24 กันยายน พ.ศ.2490 สภาร่างรัฐธรรมนูญให้ความเห็นชอบรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ซึ่งจะประกันระบอบประชาธิปไตยและรูปแบบการปกครองแบบสหพันธรัฐในระดับหนึ่ง รัฐฉานและคะยาได้รับสิทธิที่จะแยกออกจากสหภาพพม่าที่จะจัดตั้งขึ้นภายหลังจากที่พม่าได้รับเอกราชแล้วครบ 10 ปี มีการจัดตั้งรัฐคะฉิ่นขึ้น ซึ่งไม่มีสิทธิที่จะแยกตัว สำหรับรัฐกะเหรี่ยงก็ไม่มีสิทธิที่จะขอแยกตัวเช่นกัน(พันธุสุรย์ ลดาวัลย์, 2541 น. 99)

เพียงระยะ 1 ปี เอกราชพม่าก็ตกอยู่ในสภาพของสงครามกลางเมือง รัฐบาลพม่าควบคุมได้แต่เพียงเมืองใหญ่ ๆ เท่านั้น ดินแดนชนบทถ้าไม่ตกอยู่ในอำนาจของพรรคคอมมิวนิสต์ ก็ตกอยู่ภายใต้พวกขบถ ชนกลุ่มน้อย เช่น มอญ ฉาน กะเหรี่ยง ในช่วงเวลาดังกล่าวนายกรัฐมนตรี อูนูเป็นผู้คุมบังเหียนรัฐบาล การปกครองของพม่าเป็นไปในรูปประชาธิปไตยแบบรัฐสภา นอกจากนี้ก็กล่าวกันว่าอูนูชอบดำเนินนโยบายเป็นแบบพระโพธิสัตว์มากกว่าเป็นนักการเมือง ได้สถาปนาศาสนาพุทธเป็นศาสนา

ประจำชาติ “พุทธสังคมนิยม” (Buddhist Socialism) มีการจัดการสังคายนาพระไตรปิฎกระดับโลกขึ้น อุญฺเฐยพระสงฆ์จากทั่วโลกมาชุมนุม และประกาศการฉลองพุทธศาสนาครบ 25 ศตวรรษด้วย (ชาญ วิทย์ เกษตรศิริ, 2523) อุญฺเฐยเป็นคนดีแต่ก็หมกมุ่นครุ่นคิดอยู่แต่เรื่องศาสนา มากกว่าแก้ไขปัญหามัน เมืองและเศรษฐกิจ แม้ว่าอุญฺเฐยจะเป็นนักการเมืองในระบบประชาธิปไตย ที่ประชาชนเลือกแต่ประชาชน ก็เกิดความเอือมระอาในการกระทำของอุญฺเฐย จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2499 ที่เกิดความแตกแยกในพรรค AFPFL อุญฺเฐยได้สละตำแหน่งให้กับ U Ba Sue เป็นผู้นำพรรคแทน และ ในปี พ.ศ. 2501 อุญฺเฐยก็ได้กลับมา เป็นนายกรัฐมนตรีใหม่ จนถึงเดือนเมษายนในปีเดียวกันนั้นเองอุญฺเฐยจึงให้นายพลเนวินซึ่งขณะนั้นเป็นผู้นำกองทัพบกขึ้นมาเป็นนายกแทน และตั้งรัฐบาลชั่วคราวเป็นเวลา 18 เดือน ซึ่งท่ามกลางการเมืองที่ วุ่นวายเหล่านี้ นายพลเนวินได้ทดลองใช้ระบบทหารเข้าปกครอง โดยเป็นการปกครองแบบสังคมนิยม เป็นการขมกลางท่ามกลางกลุ่มอำนาจต่างๆที่กำลังแตกแยกกัน ผลปรากฏว่าสังคมนิยมมาสงบอยู่ระยะ หนึ่ง ขณะนั้นพรรค AFPFL ถูกแบ่งแยกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกเรียกตัวเองว่า CLEAN นำโดยอุญฺเฐย และ กลุ่ม STABLE นำโดย U Ba Sue และพม่าได้เปิดเวทีประชาธิปไตยขึ้นอีกครั้งในปี พ.ศ.2503 กลุ่ม CLEAN ของอุญฺเฐยก็ชนะอย่างท่วมท้น แต่ข้อผูกพันที่ได้สัญญาไว้กับประชาชนในระหว่างหาเสียงไว้ว่า หาก ได้รับการเลือกตั้งจะประกาศให้ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ และให้รัฐมอดกับรัฐอาระกันเป็น อิสระ กลับมาเป็นพันธนาการผูกมัดตัวเอง คือ ได้รับการต่อต้านอย่างรุนแรงจากรัฐที่นับถือศาสนาอื่นๆ เช่น รัฐคะฉิ่น รัฐกะเหรี่ยง และรัฐชิน ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์และรัฐชนกลุ่มน้อยอื่นๆ ก็เริ่มเรียกร้องสิทธิตามรัฐธรรมนูญที่จะให้เอกราชแก่รัฐชนกลุ่มน้อยต่างๆ ความขัดแย้งเริ่มรุนแรง จนกระทั่งในวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ.2505 รัฐบาลอุญฺเฐย ประกาศยึดธุรกิจของชาวต่างชาติทั้งหมดมาเป็นของ รัฐ ทำให้ธุรกิจใหญ่อย่างกึ่งเกิดการปั่นป่วนอย่างหนัก ในรุ่งเช้าของวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ.2505 นายพล เนวินและคณะทหารได้ยึดอำนาจจากอุญฺเฐย จับตัวผู้นำชนกลุ่มน้อย ยุบสภาและยึดครองประเทศอย่างสิ้น เเชิง ประเทศจึงตกอยู่ภายใต้การนำของผู้นำทหาร เนวินได้ล้มรัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ.2490 เพราะคิดว่าถ้า ยิงให้พลเรือนปกครองต่อไป ประเทศจะต้องล่มจม เพราะไม่มีระเบียบวินัย ไม่สามัคคี แก่งแย่งชิง ตำแหน่งกันโดยเฉพาะการขอแยกตัวเป็นอิสระเช่นกัน แต่คณะทหารไม่ยินยอมเพราะถ้ายอมจะทำให้ ประเทศพม่าเล็กลง ไม่มีเอกราช การยึดอำนาจของเนวินจากอุญฺเฐยนี้สามารถวิเคราะห์กันได้ว่า

1. รัฐบาลไม่สามารถจะควบคุมราคาสินค้าที่จำเป็นแก่การครองชีพไว้ได้ เศรษฐกิจของชาติ ตกต่ำ เพราะการเศรษฐกิจ ตกอยู่ในมือคนต่างด้าว ประชาชนเดือดร้อน
2. รัฐบาลไม่สามารถตกลงกับชนกลุ่มน้อยให้เลิกคิดที่จะแยกตัวเองออกไปเป็นรัฐอิสระโดย การปกครองตนเองได้ นอกจากนั้นกบฏกลุ่มต่าง ๆ ล้วนแต่สร้างปัญหาให้เกิดความเสียหายและทำให้ เสถียรภาพของชาติไม่มั่นคง ทั้งนี้เพราะอุญฺเฐยจะให้การสนับสนุนรัฐฉานหรือไทยใหญ่ ให้แยกตัวออกไป เป็นประเทศใหม่

3. ต้องการเลิกใช้รัฐธรรมนูญที่กำหนดให้รัฐต่าง ๆ มีสิทธิแยกตัวเองออกจากสหภาพได้ หลังจากได้เอกราชมาแล้ว 10 ปี เพราะการกำหนดไว้เช่นนั้น เท่ากับเป็นการกระตุ้นให้ชนกลุ่มน้อย คิดแยกตัวออกจากสหภาพพม่าตลอดเวลา

4. นักการเมืองปล่อยมือจากการทำนุบำรุงชาติ ไม่คิดแก้ไขปัญหาของประเทศไทยมีการคอร์รัปชันกันอย่างมากมาย ทั้งแย่งชิงดีชิงเด่นในหมู่นักการเมืองกันเองทำให้สภาวะของประเทศไทยเสื่อมโทรม

5. เพื่อขจัดระบอบประชาธิปไตยแบบตะวันตก ซึ่งไม่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของพม่า เพราะเท่าที่ผ่านมาได้สร้างปัญหาให้เกิดการแตกแยกไม่เป็นระเบียบภายในสังคม ฉะนั้น จำเป็นต้องทิ้งระบบเก่าและย้อนมาใช้ระบบใหม่ และคณะทหารเห็นว่าระบบการปกครองแนวสังคมนิยมประชาธิปไตย (Socialist Democracy) จะเป็นหนทางที่เลือกอันยอดเยี่ยมต่อแบบแผนพัฒนาทางการเศรษฐกิจของพม่าและขจัดความวุ่นวาย (Josef Silvertin, 1967 ,pp.42-43) ทั้งนี้ นายพลเนวิน ไม่เห็นด้วยกับแนวความคิด การปกครองแบบประชาธิปไตย ที่ลอกเลียนแบบจากอังกฤษ ซึ่งทำให้รัฐบาลและพรรคการเมืองแบบหลายพรรค ขาดเอกภาพ ล้มเหลวในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

6. จากการที่กลุ่มผู้นำทหารได้ล้มรสแห่งอำนาจที่อุนู ได้หยิบยื่นให้เป็นครั้งคราวตลอดช่วง 15 ปี ที่ได้รับเอกราช เป็นสิ่งจูงใจที่ทำให้กลุ่มผู้นำทหารเชื่อมั่นว่า ตนเองจะสามารถแสดงบทบาทเป็นผู้พิทักษ์ และนักปกครองประเทศตามวิถีทางของตนให้มีความเจริญรุ่งเรืองมั่นคงทางเศรษฐกิจ มีความสงบเรียบร้อยและดำรงวัฒนธรรมประเพณีของพม่าไว้ได้ และสถานการณ์ที่ผ่านมา ยามใดที่กลุ่มทหารโดยการนำของเนวิน ได้เข้ามาปกครองประเทศชั่วคราวทั้งในช่วงปี พ.ศ. 2492-2494 หรือในช่วง พ.ศ. 2501-2503 ก็ตาม ภาพพจน์ของผู้นำทหารพม่า เสมือนเป็นอัศวินม้าขาวเข้ามาแก้ปัญหาบ้านเมืองทั้งในฐานะผู้พิทักษ์และนักปกครองที่ได้รับการชื่นชมจากประชาชนพม่าเป็นอย่างมาก การปฏิวัติครั้งนี้ เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อของประวัติศาสตร์การเมืองของพม่า ซึ่งเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบประชาธิปไตย มาเป็นระบบสังคมนิยม โดยคณะปฏิวัติมีเจตนารมณ์ที่จะสถาปนารัฐ เพื่อเป็นการปูทางไปสู่ความเป็นรัฐสังคมนิยมในบั้นปลาย

จากนั้นนายพลเนวิน ก็ประกาศจัดตั้งรัฐบาลขึ้นใหม่ เมื่อ 2 มีนาคม พ.ศ.2505 เรียกตัวเองว่า "รัฐบาลปฏิวัติของสหภาพพม่า" หรือ "The Revolutionary Council of the Union of Burma" และ "สภาคณะปฏิวัติ" เป็นพรรคการเมืองแบบองค์กรทหารหรือพรรคทหาร มีนายทหารระดับสูงเป็นผู้ดูแลสมาชิกพรรคจะมาจากทหารเสียทั้งหมด มีพลเรือนก็เป็นเพียงผู้ที่นิยมฝึกฝืนเผด็จการ ประกอบด้วยคณะนายทหาร 17 คน และได้เริ่มนำเอาระบอบการปกครองชนิดที่มีการควบคุมแบบรวมศูนย์มาใช้ โดยถือคำประกาศของคณะปฏิวัติเป็นตัวบทกฎหมายในการบริหารประเทศกล่าวคือ อำนาจอธิปไตย

ทั้งด้านบริหาร นิติบัญญัติและตุลาการอยู่ภายใต้การอำนวยการและการชี้แนะขององค์การนี้ จากนั้น สภาคณะปฏิวัติก็ประกาศ "วิถีทางของพม่าสู่สังคมนิยม" (The Burmese Way to Socialism) อย่างเป็นทางการเมื่อ 30 เมษายน พ.ศ.2505 นโยบายนี้ประกอบด้วย หลักการพื้นฐานรวม 21 ประการที่มุ่งหวังให้พม่าบรรลุสู่เป้าหมายของประเทศที่ตั้งไว้ เป้าหมายนั้นคือ การสร้างเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมหรือนัยหนึ่ง คือเศรษฐกิจที่มีการวางแผนและมีการพัฒนาในการผลิตทั้งหมดอย่างเป็นสัดส่วน โดยมุ่งที่จะกำจัดการที่มนุษย์จะเอาเปรียบซึ่งกันและกันด้วยการสร้างสังคมใหม่ให้รุ่งเรืองยิ่งขึ้น และเป็นสังคมที่มีศีลธรรมที่ดีกว่า นโยบายนี้ชี้ให้เห็นว่า สถาบันต่าง ๆ ทางรัฐสภาเช่น "ประชาธิปไตยแบบรัฐสภา" (Palimentary Democracy) ได้เคยมีการนำออกมาใช้และทดสอบในการที่จะสืบสานเป้าหมายของพัฒนาการทางสังคมนิยมของพม่า (พันธ์สุรย์ ลดาวัลย์, 2541น.33) การดำเนินนโยบายดังกล่าวนี้สามารถสรุปหลักการสำคัญ 3 ประการคือ 1) คัดค้านทุนนิยม 2) คัดค้านสังคมนิยมฝ่ายขวา (ของอูนู) 3) พัฒนาประเทศไปสู่สังคมนิยมวิทยาศาสตร์ เป็นแนวนโยบายหลักในทางการเมืองของประเทศ ซึ่งเป็นการผสมกลมกลืนแนวความคิดในประเพณีนิยมของทหาร แรงบันดาลใจแห่งความรักชาติอันเป็นที่มาจากคุณค่าแห่งขนบธรรมเนียมประเพณีในวิถีทางของชาวพม่า ผสมผสานกับแนวคิดแห่งคุณค่าของวิถีปฏิบัติของพม่าเอง โดยหล่อหลอมเอาลัทธิมาร์กและเลนิน เป็นแกนหลักแห่งอุดมการณ์ร่วมกับหลักการที่นายพล อองซาน ได้วางพื้นฐานไว้สำหรับความเป็นเอกราชของพม่า และได้ประกาศจุดมุ่งหมายตามแนวคิดสังคมนิยมแบบพม่า(รัศมี ไชยคำพันธ์, 2529น.56) นายพลเนวินได้ประกาศปิดประเทศ ประกาศนโยบายเป็นกลาง แต่อยู่ค่อนข้างจะโดยเดี่ยวระมัดระวังอย่างยิ่งที่จะติดต่อของความช่วยเหลือจากต่างประเทศไม่ว่าจะเป็นสหรัฐฯ สหภาพโซเวียตหรือจีน พม่ากลายเป็นประเทศที่ได้รับการขนานนามว่า "เกาะแห่งเอเชีย" กิจการทุกอย่างตกอยู่ในมือทหารซึ่งไม่มีความชำนาญในการปกครองประเทศ อีกทั้งก็ไม่มีเงินทุนต่างประเทศด้วย ทำให้ประเทศพม่ายากจนลงทุกขณะ 26 ปีที่พม่าอยู่ใต้อำนาจ "หนทางสังคมนิยมของพม่า" ของนายพลเนวินและคณะ ไม่ได้สร้างความเจริญทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองให้แก่พม่าเท่าที่ควร พม่ากลายเป็นประเทศปิดที่ยากต่อการติดต่อกับโลกภายนอก ในด้านการปกครอง คณะทหารของนายพลเนวินจะประสบความสำเร็จสามารถรักษาอำนาจของตนไว้ได้เป็นเวลานาน นักการเมืองหรือฝ่ายตรงข้ามอื่น ๆ ไม่สามารถโผล่ขึ้นมาในเมืองได้ มีแต่พรรคคอมมิวนิสต์กับขบวนการกลุ่มน้อยต่อสู้อยู่ในชนบท (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ; 2533 น.86)

โดยระยะแรกนายพลเนวิน ผู้นำการปฏิวัติก็ได้มีการประกาศของคณะปฏิวัติเพื่อการรวมอำนาจเบ็ดเสร็จอยู่ที่ตัวเองทั้งหมดไม่มีอำนาจใดๆ ที่จะมาจากเสียงเรียกร้องประชาชนชาวสหภาพพม่า สภาผู้แทนถูกยุบเลิก ประชาชนได้รับความเดือดร้อนเพราะทหารของรัฐบาลต่างใช้อำนาจเหนือกฎหมาย การตัดสินใจคดีความได้ถูกกำหนดตามวิธีของคณะปฏิวัติ โดยไม่มีการแจ้งข้อหาหรือ

สอบสวนตามกระบวนการของระบบยุติธรรม หนังสือพิมพ์ที่พอจะเป็นปากเสียงของประชาชนได้ ก็จำเป็นต้องเขียนสนับสนุนรัฐบาล แต่ต่อมาหนังสือพิมพ์เหล่านี้ก็ต้องถูกยุบเลิกหมดในเวลาอีก 2 ปีต่อมา จากนั้นสื่อมวลชนก็ถูกจำกัดสิทธิการปกครอง ทำให้สภาพพม่าเปลี่ยนแปลงโดยสิ้นเชิง

การบริหารกิจการพลเรือนนายพลเนวิน ใช้ระบบที่เรียกว่า "สภาความมั่นคง" (The Security Administrative Council) โดยมีการรวมการบริหารอยู่กันอย่างกึ่ง ลงมาจนถึงระดับหมู่บ้าน สมาชิกสภาความมั่นคงทั่วประเทศจะต้องเป็นทหาร หรือเป็นบุคคลที่มาจากสายทหาร ตำรวจ และข้าราชการพลเรือนบางกลุ่มที่สนับสนุนรัฐบาล

เพื่อให้ตนเองมีอำนาจทางทหารเมืองมากยิ่งขึ้น คณะปฏิวัติได้ประกาศจัดตั้งพรรคการเมืองของตนเองขึ้นมา ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2505 และพยายามดำเนินการให้พม่ามีพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียว ชื่อว่า "พรรคโครงการสังคมนิยมพม่า" หรือ "The Burmese Socialist Programme Party" (BSPP) เป็นพรรคการเมืองแบบองค์กรทหารหรือพรรคทหารมีนายทหารระดับสูงเป็นผู้ดูแล สมาชิกพรรคจะมาจากทหารเกือบทั้งหมด มีพลเรือนเพียงผู้ที่นิยมฝึกไฟเฝ้ากิจการ เพื่อเสริมอำนาจและบารมีของตนเองที่จะสามารถทำตัวเหนือประชาชนเท่านั้นเอง

ปัญหาการปกครองของเนวิน ที่สำคัญที่สุด คือ ปัญหาทางการเมือง เรื่องการแบ่งแยกดินแดนของชนกลุ่มน้อย โดยได้ประกาศว่า ชนกลุ่มน้อยที่ต่อต้านรัฐบาลเป็นกลุ่มผู้ก่อการร้าย กลุ่มกบฏนอกกฎหมาย และได้ใช้กำลังทหารเข้าปราบปรามกวาดล้างตลอดมา แต่ก็ไม่สามารถเอาชนะได้อย่างเด็ดขาด ประกอบกับปัญหาทางเศรษฐกิจของประเทศ ที่ใช้นโยบายปิดประเทศตลอดมา และระบบโครงสร้างพื้นฐานที่ยังขาดแคลนอีกจำนวนมาก จึงทำให้ระบอบสังคมนิยมเนวินต้องประสบปัญหาอย่างต่อเนื่อง

เมื่อวันที่ 3 มกราคม พ.ศ.2517 พม่าได้เปลี่ยนชื่อประเทศใหม่จาก "สหภาพพม่า" เป็น "ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า" หรือ "The Socialist Republic of Union of Burma"² โดยให้ร่างรัฐธรรมนูญใหม่ ปี พ.ศ. 2517 นอกจากนี้จะมีการเปลี่ยนชื่อประเทศแล้ว ยังให้ประเทศอยู่ภายใต้การนำของพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียวคือ BSPP และที่มีลักษณะต่างจากประเทศอื่น ๆ คือ มีการจัดตั้งสภาประชาชนสูงสุด (People's Congress) เพียงสภาเดียว ซึ่งเรียกเป็นภาษาพม่าว่า "ฮิตตู หลัตตอ" (Pyithu Hluttaw) ซึ่งจัดได้ว่าเป็นสภาเดียวที่ทำหน้าที่ออกกฎหมาย มี

² พม่าใช้ชื่อนี้เรื่อยมาจนกระทั่งปี 2531 จึงกลับไปใช้ชื่อเดิมเหมือนเมื่อครั้งได้รับเอกราชเมื่อปี 2491 คือ "The Union of Burma" โดยตัดคำว่า "สาธารณรัฐสังคมนิยม" ออกไป แต่ในปีถัดมาคือ 2532 พม่าได้ประกาศเปลี่ยนชื่อประเทศของคนใหม่เป็น "The Union of Myanmar" ด้วยเหตุผลที่ว่า คำว่า Burma นั้นเป็นชื่อที่ชาวต่างชาติเรียกกันผิดเพี้ยนมาตลอดตามความพอใจของอังกฤษ

สมาชิก 464 คนสมาชิกส่วนใหญ่ก็มาจากสภาปฏิวัติและองค์กรต่างๆ ในการบริหารประเทศในระดับรองลงมาก็เลือกจากสภาฯ นี้ คือ

- คณะมนตรีแห่งรัฐ - คณะรัฐมนตรี
- สภาตุลาการ - สภาอัยการสูงสุด
- สภาผู้ตรวจสอบของประชาชน

การบริหารสหภาพฯ จะมีองค์กรบริหาร 2 ฝ่ายคือ สภาสหภาพ (The Council of State) หรือสภาผู้แทน (ที่มีได้มาจากการเลือกตั้ง) ซึ่งมีประธานาธิบดีเป็นผู้นำประเทศ Union President กับคณะรัฐมนตรี (The Council of Ministers) นอกจากนี้ยังได้แบ่งประเทศเป็น 14 หน่วย เรียกรัฐ 7 หน่วย เรียกเขต 7 เขต (จำลอง ทองดี , 2536 น.233)

ในด้านการเมืองนั้นพอสรุปแนวนโยบายต่างประเทศของพม่าในช่วง พ.ศ.2505-2531 ได้ดังนี้ (อัจฉรา เลหาสุขไพศาล, 2541)

จะพบว่าแนวนโยบายต่างประเทศของพม่าที่เด่นชัดมาตลอดและเป็นนโยบายพื้นฐานที่ดำเนินมาตั้งแต่ได้รับเอกราชจนกระทั่งปัจจุบันคือ นโยบายเป็นกลาง โดยจะเห็นได้จากการที่พม่าปฏิเสธที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกในสมาคมเครือจักรภพอังกฤษหลังจากได้รับเอกราชแล้ว และหลังจากที่เนวินทำการปฏิวัติและขึ้นปกครองประเทศ แนวนโยบายต่างประเทศที่เนวินได้ประกาศก็ยังคงเป็นนโยบายเป็นกลาง โดยนโยบายเป็นกลางดังกล่าวมีพื้นฐานมาจากสิ่งต่อไปนี้

1.ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ จากการที่ตองตอกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษถึง 62 ปี (2429-2527) และยังคงอยู่ภายใต้การยึดครองของญี่ปุ่นหลังสงคราม ได้ทำให้คนพม่าไม่พอใจและไม่ไว้วางใจประเทศมหาอำนาจที่เจริญแล้ว พม่าจึงไม่ประสงค์จะเข้าร่วมกับฝ่ายใดๆ โดยตรงแต่พยายามมีความสัมพันธ์กับทุกประเทศ ไม่ว่าจะประเทศนั้นจะมีอุดมการณ์ทางการเมืองอย่างไร

2.สภาพทางภูมิศาสตร์ และการที่พม่ามีประเทศต่าง ๆ ถึง 5 ประเทศ คือบังกลาเทศ อินเดีย จีน ลาว และไทย มีอาณาเขตติดต่อกันกับพม่า จึงทำให้การวางท่าทีต่อประเทศเหล่านี้ เป็นไปด้วยความยากลำบาก ประเทศใหญ่และมีอิทธิพลที่จะสร้างปัญหาทางความมั่นคงให้กับพม่าได้ก็คือ อินเดีย และจีน ดังนั้นในช่วง 10 ปีแรกของการขึ้นมาใช้อำนาจของเนวิน จึงได้มีการปฏิเสธที่จะติดต่อกับหรือคบค้ากับประเทศใด ๆ อย่างใกล้ชิด ทั้งนี้เนวินอ้างว่าประเทศเหล่านั้นอาจเข้ามาแทรกแซงกิจการภายในของพม่าได้

3.สถานการณ์ทางการเมืองหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นสภาพการณ์ระหว่างประเทศที่แบ่งออกเป็น 2 ขั้ว พม่าเห็นว่าไม่ได้รับประโยชน์ใดจากการสังกัดกลุ่มเป็นการถาวรกับมหาอำนาจประเทศใดประเทศหนึ่ง เนื่องจากพมามองการเมืองโลกในลักษณะของการแย่งชิงอำนาจกันระหว่าง 2

มหาอำนาจ หรือ 2 ค่าย ซึ่งทั้งฝ่ายตะวันออกและตะวันตกนั้นต่างก็มีอำนาจทางอาวุธที่จะทำลายโลก ดังนั้นการไม่ไปมีพันธะกับประเทศใด ๆ หรือกลุ่มใด ๆ ย่อมจะช่วยลดโอกาสของการถูกผลักดันเข้าสู่สงครามและกลายเป็นบริวารของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้ จากแนวคิดนี้จึงทำให้พม่าหลีกเลี่ยง "การรับความช่วยเหลือพร้อมกับการมีพันธะผูกพัน" กับประเทศใด ๆ และนโยบายเป็นกลางนั้นดูจะเหมาะสมที่สุดกับสภาพการณ์ต่างๆ ของพม่า (ชัยโชค จุลศิริวงศ์, "ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่า", ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับต่างประเทศ หน่วยที่ 14 สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช น.827)

ทางด้านเศรษฐกิจ เส้นทางพม่าสู่สังคมนิยม ดูจะสร้างความขงกังให้กับเศรษฐกิจพม่าที่เห็นได้ชัดคือการส่งสินค้าออกตกต่ำมาก พม่าเปลี่ยนสภาพจากประเทศที่ผลิตข้าวมากที่สุดในโลก เป็นเพียงระดับมีพอกินภายในประเทศเท่านั้น การค้าและอุตสาหกรรมด้านอื่น ๆ อยู่ในสภาพหยุดเกือบทั้งหมด เครื่องอุปโภค บริโภคเป็นสิ่งที่หายาก เกิดตลาดมืดทั่วไปจนรัฐบาลไม่สามารถจะควบคุมได้ มีการลักลอบนำสินค้าเข้ากันอย่างเกือบจะใจแจ่ม เงินตราต่างประเทศตามอัตราราชการต่ำกว่าราคาตลาดมืดอย่างมหาศาล และท้ายที่สุดคือการคอร์ปชั่นอย่างสูงในวงราชการ ครอบครั้ว ทหารและข้าราชการ พลเรือนร่ำรวยขึ้นอย่างมหาศาล ผู้ประสบเคราะห์กรรมหนักที่สุดคือประชาชนพม่าธรรมดา ๆ (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ;2533) และทำให้ประเทศที่ร่ำรวยด้วยทรัพยากรกลายเป็นประเทศที่ด้อยพัฒนาที่สุดประเทศหนึ่ง อยู่ในระดับที่องค์การระหว่างประเทศเรียกว่า ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้

สภาพเศรษฐกิจช่วง 10 ปีแรกหลังจากนโยบายปิดประเทศ

ในช่วงตั้งแต่ปีพ.ศ.2505-2514 หลังจากพม่าได้ทำการปิดประเทศแล้วเศรษฐกิจของพม่าประสบภาวะตกต่ำอย่างมาก ทุกส่วนของเศรษฐกิจถูกควบคุมโดยคนของรัฐหรือทหาร โดยมีนโยบายหลัก ๆ ดังต่อไปนี้

- 1.การควบคุมการผลิต นับแต่ปี พ.ศ.2505 รัฐบาลได้เข้าควบคุมการผลิต การกระจายสินค้า การสั่งเข้าและส่งออกสินค้าทั้งหมด รัฐบาลได้ตั้งคณะกรรมการตลาดเกษตรแห่งพม่าขึ้นเพื่อรับซื้อข้าวจากชาวนาและเป็นผู้ขายข้าวให้ต่างประเทศ ต่อมารัฐได้เริ่มยึดกิจการอุตสาหกรรมเคมีชื่อ อิมพีเรียล เคมิคอลอินดัสตรีรี่ (Imperial Chemical Industries) มาเป็นของรัฐ และในปี พ.ศ. 2506 รัฐได้ยึดกิจการบริษัทน้ำมันพม่า (Burma Oil Company) และออกกฎหมายวิสาหกิจ (Enterprise National Law) บังคับให้อุตสาหกรรมใหญ่ ๆ ทั้งหมดเป็นของรัฐ และไม่อนุญาตให้เอกชนทำกิจการอุตสาหกรรมใหญ่ ๆ ทั้งหมดเป็นของรัฐ และไม่อนุญาตให้เอกชนทำกิจการอุตสาหกรรมอีกต่อไป อุตสาหกรรมทั้งหมดจะต้องโอนมาเป็นของรัฐภายในวันที่ 1 มิถุนายน 2506 (มณัญญา เงินดี;2539) รวมถึงธนาคาร ห้างสรรพสินค้า คลังสินค้าและร้านขายส่ง ซึ่งถูกโอนมาเป็นของรัฐในเดือนสิงหาคม พ.ศ.

2506 กิจการธนาคารทั้งของต่างชาติ 14 แห่งและของพม่า 10 แห่งถูกโอนในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2507

2. การควบคุมการค้า นอกจากการโอนกิจการมาเป็นของรัฐแล้ว ได้มีการตั้งองค์การร้านค้าประชาชนขึ้นแทนเพื่อทำหน้าที่ส่งสินค้าเข้าและจำหน่ายสินค้าจากต่างประเทศและภายในประเทศทั้งหมด สำหรับการค้ารายเล็กรัฐบาลได้ตั้งสหกรณ์ขึ้นมา 3 ประเภท คือ สหกรณ์ผู้บริโภค สหกรณ์การผลิต และสหกรณ์ออมทรัพย์ และสินเชื่อเพื่อเป็นมาตรฐานการควบคุมพ่อค้าชาวจีนที่มีกิจการเล็ก ๆ อยู่ (นรนิติ เศรษฐบุตร , 2528)

3. นโยบายของรัฐในด้านเกษตรกรรม นโยบายด้านนี้เน้นในรูปของการยึดที่ดินและให้ความคุ้มครองทางด้านเศรษฐกิจแก่ชาวไร่ชาวนาและผู้ใช้แรงงาน โดยรัฐได้ออกกฎหมายยกเลิกการให้เช่าที่ดินในปี 2508 ย้่าการเป็นกรรมสิทธิ์ที่ดินโดยรัฐ และจัดตั้งระบบนารัฐ (State Farm) และระบบนารวม (Collective farm) ขึ้นในบางพื้นที่

4. การพัฒนาอุตสาหกรรม หลังจากมีการยึดกิจการต่างๆ เข้าเป็นของรัฐแล้วรัฐบาลปฏิบัติได้เน้นพัฒนาเศรษฐกิจด้วยการสร้างอุตสาหกรรมของชนชั้นกรรมาชีพตามแนวทางสังคมนิยมด้วยนโยบายของอุตสาหกรรมในช่วงนี้เน้นการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า ตลอดช่วง 10 ปีหลังจากการปฏิวัติ รัฐบาลได้ใช้เงินประมาณ 1 พันล้านจัตในการขยายอุตสาหกรรมของพม่า 90% เป็นเงินที่ได้มาจากภายในประเทศ เพราะความช่วยเหลือจากต่างชาติมีน้อย ในปี 2514 ประมาณ 37% ของงบประมาณของรัฐถูกใช้ไปเพื่อการนี้ ภายในเวลา 10 ปีหลังจากที่มีการรัฐประหารโรงงานอุตสาหกรรมเกิดขึ้นใหม่เป็นจำนวนมาก

ในระหว่างปี 2516-2531 รัฐบาลเนวินได้เปลี่ยนมาใช้นโยบายการเปิดประเทศ ทั้งนี้เนื่องมาจากความต้องการที่จะปฏิรูปทางเศรษฐกิจของประเทศเสียใหม่เพื่อแก้ไขภาวะเศรษฐกิจตกต่ำภายในประเทศ เนวินจึงได้ตัดสินใจดำเนินนโยบายเริ่มเปิดประเทศโดยได้แสดงออกอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมในแผนเศรษฐกิจระยะยาว 20 ปี สิ้นสุดแผนในปี 2536-2537 เมื่อสิ้นสุดแผน พม่าจะกลายเป็นประเทศอุตสาหกรรมในระบบสังคมนิยม รวมทั้งแผนนี้ได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของพม่า เพราะในแผนนี้ได้เน้นถึงความจำเป็นในการที่พม่าจะต้องอาศัยความช่วยเหลือจากต่างประเทศ เพราะพม่าขาดเงินทุนอย่างมากในการพัฒนาเศรษฐกิจขั้นพื้นฐาน ซึ่งจะทำให้พม่าไม่สามารถส่งสินค้าออกได้ รวมทั้งไม่ได้เงินกลับเข้ามาพัฒนาอุตสาหกรรม การเปิดประเทศจึงเป็นไปเพื่อต้องการกู้ยืมเงินจากประเทศต่าง ๆ และรับเงินช่วยเหลือจากทุกประเทศ บนพื้นฐานของนโยบายเป็นกลางของพม่า (ชัยโชค จุลศิริวงศ์ , เอเชียบริทัศน์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (กันยายน - ธันวาคม 2530)

4.1.2 การเมืองภายในประเทศพม่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 จนกระทั่งพม่าได้เข้าเป็นสมาชิกอาเซียน

สาเหตุสำคัญที่ทำให้นักศึกษา พระภิกษุ และประชาชนในประเทศพม่ารวมตัวกันเดินประท้วงในกรุงย่างกุ้งนั้น พอจะกล่าวย่อมนได้คือ นับตั้งแต่นายพลเนวินได้รัฐประหารล้มเลิกสภาประชาธิปไตยของ อูนู เมื่อ วันที่ 2 มีนาคม 2505 ด้วยข้ออ้างเพื่อป้องกันประเทศให้รอดพ้นจากการแบ่งแยก แล้วสถาปนาพรรคโครงการสังคมนิยมพม่าขึ้นมาบริหารประเทศแต่เพียงพรรคเดียว ก็ปรากฏว่าได้เกิดความตกรุดทางเศรษฐกิจในพม่าอย่างมาก และถึงแม้ว่าจะได้มีความพยายามแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจดังกล่าวโดยที่พม่าได้เริ่มมีนโยบายเปิดประเทศแล้วก็ตาม ปัญหาทางเศรษฐกิจในประเทศก็ยังไม่สามารถแก้ไขได้ อาจประมวลสรุปปัญหาทางเศรษฐกิจของพม่าภายหลังจากที่มีการปฏิรูปเศรษฐกิจและเริ่มมีนโยบายเปิดประเทศแล้วดังต่อไปนี้

1. เกิดการหยุดชะงักทางภาคอุตสาหกรรม เป็นผลจากการดำเนินงานพัฒนาอุตสาหกรรมไม่มีประสิทธิภาพ ผลผลิตที่ได้ตอบแทนจากการลงทุนต่ำเกินไป เนื่องจากมีอุปสรรคคือการขาดประสิทธิภาพในการทำงานทั้งทางธุรกิจ การลงทุน และขาดแรงงานฝีมือ จนกระทั่งเกิดการประท้วงของคนงานในปี 2517 เมื่อโรงงานที่รัฐเป็นเจ้าของทำการขยายการผลิตได้เพียงเล็กน้อย ทำให้ผลผลิตทางภาคอุตสาหกรรมมีระดับต่ำ พวกคนงานเริ่มไม่พอใจรัฐบาลในการบริหารโรงงาน อีกทั้งสถานการณ์ทางการเงินของรัฐบาลที่ขาดสนได้นำไปสู่การขาดแคลนวัตถุดิบในการผลิต ทำให้ระดับการเติบโตภาคอุตสาหกรรมมีเพียงร้อยละ 1 ในปี 2518

2. การขาดแคลนสินค้าอุปโภค บริโภค ในช่วงปี 2510 ประชาชนชาวพม่า ต้องประสบปัญหาอย่างหนักเกี่ยวกับการขาดแคลนข้าว น้ำมันและปัจจัยสำหรับการดำรงชีพอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรักษาโรค

3. ภาวะเงินเฟ้อ อัตราเงินเฟ้อในช่วงปี 2509 คือ 9.2% แต่ในปี 2531 อัตราเงินเฟ้อเพิ่มสูงขึ้นเป็น 16% (EIU Country Report, "Burma".1983-1988)

4. ปัญหาการขาดดุลการค้า พม่าขาดดุลการค้ามาโดยตลอด และการขาดดุลได้เพิ่มขึ้นมากในช่วงปี 2524-2531 โดยมูลค่าส่งออกปี 2531 ประมาณ 2,098.7 ล้านดอลลาร์ แต่มูลค่านำเข้า มีสูงถึง 4,100 ล้านดอลลาร์ ดุลการค้าของพม่าจึงขาดดุลอยู่ประมาณ 2,001.1 ล้านดอลลาร์ (กรมเศรษฐกิจ กระทรวงการต่างประเทศ, คู่มือการค้ากับประเทศพม่า(มีนาคม 2532)

5. ภาวะเงินขาดสน รายได้ของประเทศไม่เพียงพอที่จะใช้จ่ายได้ตามปกติเนื่องจากสถานการณ์หยุดชะงักอย่างรุนแรงของกิจกรรมภาคอุตสาหกรรมก่อให้เกิดอุปสรรคต่อแหล่งเงินทุนที่เกิดจากการ

บริหารงานของรัฐบาล พม่ายังเป็นหนี้ต่างชาติถึง 4,356 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2530 คิดเป็น 43.2% ของ GNP

6. การประกาศลดค่าเงินจ๊าด ในปีงบประมาณพ.ศ. 2528-2529 ความเดือดร้อนของประชาชนมีมากขึ้นเมื่อรัฐบาลได้นำเอามาตรการที่รุนแรงทางเศรษฐกิจมาใช้ มาตรการดังกล่าวคือ การประกาศยกเลิกธนบัตรชนิด 20 จ๊าด 50 จ๊าด และ 100 จ๊าด ในเดือนตุลาคม พ.ศ.2528 โดยไม่มีการบอกกล่าวให้ทราบล่วงหน้า โดยรัฐบาลยอมให้ประชาชนแลกคืนได้บางส่วน โดยกำหนดให้ผู้ที่มิเงินชนิดดังกล่าวอยู่ไม่เกิน 5,000 จ๊าด สามารถจะนำไปเปลี่ยนเป็นธนบัตรชนิดใหม่ได้ การยกเลิกธนบัตรครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ปัญหาเงินเฟ้อ ทำให้ค่าเงินจ๊าดไม่อ่อนตัว และเพื่อทำลายพลังทางการเงินในตลาดมืด เป็นการขจัดกิจกรรมตลาดมืดซึ่งปั่นราคาสินค้าให้สูงขึ้น และทำลายพลังทางการเงินของประชาชนกลุ่มน้อยแบ่งแยกดินแดน เพราะรัฐบาลพม่าเชื่อว่าพวกเขาจะยังมีเงินจ๊าดอยู่ในมือมาก การสั่งยกเลิกเงินจ๊าดเหล่านี้จะทำให้เงินหมดราคาไปทันที รวมทั้งยังเป็นการเรียกภาษีคืนจากผู้หลบเลี่ยงภาษี (ทรายแก้ว ชูทรัพย์, เอเชียรายปี 1988/2531 น.185) ทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน

สาเหตุต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วนั้นได้ส่งผลให้ในระยะเวลาสามเดือนของเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม-กันยายน พ.ศ.2531 นักศึกษาพม่าได้ปลุกระดมความคิดให้ชาวพม่าเกือบทั่วประเทศ ไม่ว่าจะเป็นพระสงฆ์ ข้าราชการพลเรือน กรรมการโรงงานเกือบ 1,000 แห่ง และชาวบ้านพม่าตามเมืองต่าง ๆ 40 เมือง ให้ลุกขึ้นมาประท้วงระบอบคณาธิปไตยทหารของนายพลเนวินและเรียกร้องประชาธิปไตย บรรดาฝ่ายทหารรัฐบาลใช้วิธีการตอบโต้ที่รุนแรงในการปราบปรามกลุ่มผู้ชุมนุมเหล่านั้น (จำลอง ทองดี, 2539 น.239) และในวันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ.2531 นายพลเนวินได้ลาออกจากพรรคโครงการสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า (BSPP) และปฏิเสธที่จะให้การเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองและการเมืองที่ตนเองสร้างขึ้นมาได้แต่งตั้งนายพล เสง ละ วิน (General Sein Lwin) ขึ้นเป็นประธานพรรคและสภาประชาชน (Pyithu Hluttaw) และเสง ละวิน ได้เข้ามาดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของพม่า ประชาชนซึ่งมีความไม่พอใจในตัว เสง ละ วิน อยู่แล้ว จึงรู้สึกไม่พอใจเพิ่มมากขึ้น จนนำไปสู่การประท้วงที่รุนแรงทำให้เสง ละวิน ต้องลาออก และ ดร.หม่อง หม่อง ได้เป็นประธานาธิบดีคนใหม่ และได้สัญญากับประชาชนและนักศึกษาว่าจะจัดให้มีการเลือกตั้ง และเปลี่ยนระบอบการปกครองจากสังคมนิยมมาเป็นระบอบประชาธิปไตย เพื่อลดกระแสข้อขัดแย้งลง แต่ประชาชนและนักศึกษาก็ยังไม่พอใจ เนื่องจากเห็นว่า ดร. หม่อง หม่อง เคยร่วมมือกับนายพลเนวินมาก่อน จึงเกิดการเดินขบวนประท้วงทั่วประเทศ การปะทะกันอย่างรุนแรงจึงเกิดขึ้นอันนำไปสู่เหตุการณ์นองเลือดครั้งใหญ่ ที่เรียกว่า 8/8/88 มีการเดินขบวนครั้งใหญ่ที่สุดจากมหาเจดีย์ชเวดากอง มีการขอให้รัฐบาลลาออกและให้เลิกระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม ทางรัฐบาลได้ดำเนินการปราบปรามนักศึกษาและประชาชนอย่างรุนแรงโดยใช้กำลังติดอาวุธ ทหารได้ยิงปืนเข้าใส่ผู้ชุมนุม โดยไม่คำนึงถึงสิทธิมนุษยชน มีรายงานว่าเฉพาะที่กรุงย่างกุ้ง นัก

ศึกษาและประชาชนถูกสังหารกว่าพันคน (พันธุสุรย์ ลดาวัลย์, 2541 น.59) จนกระทั่ง 18 กันยายน พ.ศ.2531 นายพลซอหม่อง (Saw Maung) ทายาททางการเมืองของนายพลเนวินกับพรรคพวกอีก 18 คนก็ทำรัฐประหาร สถาปนาระบบเบ็ดเตล็ดการขึ้นมาอีก และตั้งคณะกรรมการฟื้นฟูกฎระเบียบแห่งรัฐ เรียกว่า SLORC "State Law and Order Restoration Council" รัฐบาลทหารพม่าได้ประกาศปรัชญาทางการเมือง หรือนโยบายการปกครองประเทศตามแนวทางในการบริหารประเทศมีอยู่ด้วยกัน 3 ประการคือ

1. เพื่อรักษาและธำรงไว้ซึ่งการไม่แบ่งแยกสหภาพ (Non-disintegration of the Union)
2. การไม่แบ่งแยกความเป็นเอกภาพของประเทศชาติ (Non-disintegration of the Solidarity)
3. การรักษาธำรงไว้ซึ่งอำนาจอธิปไตย (Perpetuation of Sovereignty) (พรพิมล ตริโชติ, เอเชียนปริทัศน์ ปีที่ 16 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2538)

และในด้านเศรษฐกิจได้เน้นนโยบายปรับปรุงระบบเศรษฐกิจเสียใหม่ เร่งแก้ไขภาวะเสื่อมโทรมทางเศรษฐกิจอย่างเต็มที่ ด้วยเป้าหมายที่จะแก้ไขปัญหการขาดแคลนเงินตราต่างประเทศที่จำเป็นในการพัฒนาเศรษฐกิจ แก้ไขปัญหาการว่างงาน แก้ไขปัญหาเงินเฟ้อและปัญหาอุปทานของสินค้าไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชน รวมทั้งเพื่อการปรับปรุงสาธารณูปโภค และโครงสร้างพื้นฐาน โดยวิธีการดึงเงินทุนเข้ามาจากต่างประเทศ และเปิดให้มีการค้าขายอย่างเสรี ด้วยการใช้นโยบายเปิดกว้างทางเศรษฐกิจ (Open Door Policy) ต้อนรับการลงทุนจากต่างประเทศในปี 2531 ด้วยการประกาศออกกฎหมายการลงทุนจากต่างประเทศ(The Union of Myanmar Foreign Investment Law) เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ.2531 โดยอนุญาตให้ชาวต่างชาติจัดตั้งบริษัทของตนเองหรือร่วมทุนกับชาวพม่า โดยต้องมีปริมาณการลงทุนจากต่างชาติอย่างน้อยร้อยละ 35(ทรายแก้ว ชูทรัพย์,"ระบบเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงในพม่า",ข่าวเอเชียศึกษา ปีที่ 5 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม-ธันวาคม) น.3)

ตารางที่ 4.1 แสดงภาคการลงทุนต่างประเทศที่ได้รับการอนุมัติระหว่างปี³

(หน่วย : ล้านเหรียญสหรัฐฯ)

ประเภทของการลงทุน	2536/2537	2537/2538	2538/2539
1. น้ำมันและก๊าซธรรมชาติ	19.5	1,039.5	14.8
2. โรงแรมและการท่องเที่ยว	311.5	86.1	79.2
3.เหมืองแร่	20.9	0.5	155.8
4. อุตสาหกรรม	17.8	76.7	21.3
5. อสังหาริมทรัพย์	-	-	251.5
อื่น ๆ และมูลค่ารวม	377.2	1,352.3	668.2

แต่ในด้านการเมือง จากการดำเนินการปกครองในรูปแบบเผด็จการของรัฐบาลทหารพม่า ได้บั่นทอนต่อเสถียรภาพและขัดต่อหลักแห่งมนุษยชนของกระแสโลกใหม่ ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2531 ได้เกิดเหตุการณ์จลาจลครั้งใหญ่ขึ้นในพม่า เนื่องจากนักศึกษาและประชาชนต้องการให้เปลี่ยนแปลงนโยบายทางการเมืองและเศรษฐกิจ แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจและทหารใช้อาวุธเข้าปราบปรามอย่างหนักและรุนแรง มีผู้คนล้มตาย และสูญหายเป็นจำนวนมาก ทำให้พม่าถูกคว่ำบาตรจากประชาคมโลก รัฐบาลเปลี่ยนชื่อพรรคเป็น "พรรคเอกภาพของชาติ" หรือ NUP ให้มีการตั้งพรรคการเมืองโดยอิสระ แต่จำกัดอำนาจไม่ให้หาเสียงยกเว้นพรรค NUP ของรัฐบาลเท่านั้น ซึ่งขณะนั้นมีพรรคการเมืองถึง 200 กว่าพรรค และได้ กำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในประเทศขึ้นเมื่อ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2533 ซึ่งทหารก็เข้าร่วมแข่งขันด้วย แต่ต้องเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ต่อพรรค "National League for Democracy" (NLD) ของ ออง ซาน ซู จี ซึ่งได้รับคะแนนเสียงถึง 82% ของที่นั่งในสภาทั้งหมด แต่รัฐบาลขอหม่อมไม่ยอมมอบอำนาจให้ และได้กักตัวออง ซาน ซู จี หัวหน้าพรรค NLD ไว้ในบ้านของออง ซาน ซู จี เอง เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2533 และได้ให้เหตุผลว่า การเลือกตั้งครั้งนั้นเป็นการเลือกตั้งเพื่อร่างรัฐธรรมนูญ ไม่ใช่เพื่อการจัดตั้งรัฐบาลแต่อย่างใด

³ ที่มา : Central Statistical Organization, Selected Monthly Economic Indicators อ้างใน "Myanmar," *The Economist Intelligence Unit* (3rd quarter 1997) p. 27. อ้างใน เอเชียรายปี 1998/2541

ตารางที่ 4.2 แสดงผลการเลือกตั้งในพม่า เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2533⁴

	ร้อยละของคะแนนเสียง	จำนวนที่นั่ง
National League for Democracy	59.9	392
Shan Nationalities League for Democracy	1.7	23
Arakan League for Democracy	1.2	11
National Unity Party	21.2	10
Mon National Democratic Front	1	5
National Democratic Party for Human Rights	0.9	4
Chin National League for Democracy	0.4	3
Party for National Democracy	0.5	3
Union Paoh National Organization	0.3	3
Kachin State National Congress for Democracy	0.1	3
Others	12.8	28
รวม	100	485

การกระทำของพม่าในครั้งนี้องค์ที่เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ทั่วโลกประณามและเรียกร้องให้รัฐบาลพม่าปล่อยตัวนางออง ซาน ซู จี และยังคงให้กลุ่มประเทศคู่เจรจาของอาเซียนซึ่งประกอบด้วยสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น กลุ่มสหภาพยุโรปมีนโยบายลงโทษพม่า โดยมาตรการที่นำมาใช้ได้แก่การประกาศคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ และการตัดความช่วยเหลือต่างๆ ที่เคยให้พม่ามาในอดีต เพื่อให้เป็นมาตรการบีบบังคับให้พม่าหันมาปรับปรุงการปกครองประเทศให้เป็นประชาธิปไตยมากขึ้นคืนอำนาจให้ประชาชนและปลดปล่อยนักโทษการเมือง รวมทั้งการเคลื่อนไหวของกลุ่มสิทธิมนุษยชนที่พยายามเรียกร้องให้พม่าหยุดการละเมิดสิทธิมนุษยชนอยู่ตลอดเวลา

ขณะเดียวกัน สถานการณ์ภายในประเทศ ก็ยังคงมีความเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลทหารพม่าของนักศึกษาและประชาชนชาวพม่าอยู่ตลอดเวลา แม้จะไม่ปรากฏว่ามีการเผชิญหน้ากันอย่างชัดเจนจากรายงานของผู้ตรวจการพิเศษขององค์การสหประชาชาติ Dr.Yozo Yokota ซึ่งได้ทำการตรวจสอบสถานการณ์ การละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรงในพม่า ไม่ว่าจะเป็นการทารุณกรรม ข่มขืนผู้หญิง การใช้แรงงานป่าเถื่อน รวมทั้งการใช้แรงงานเด็กและผู้หญิง การบีบบังคับให้ประชาชนสละแรงงานในการสร้างโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ในประเทศ เช่น สร้างเขื่อน หรือฝายกั้นน้ำ การบังคับให้โยกย้ายถิ่นฐานเพื่อใช้ที่อยู่ของประชาชนในการสร้างอาคาร สถานที่ของทางราชการ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนระบุ

⁴ ที่มา The Economic Intelligence Unit Ltd. (EIU) 1997 อ้างใน พันธุ์สุรย์ สดากัลย์, 2541.

อย่างชัดเจนในรายงานของ Dr.Yozo Yokota ทำให้องค์การสหประชาชาติกล่าวประนามรัฐบาลทหารพม่าในเรื่องดังกล่าวอยู่ต่อไป(พรพิมล ตริโซติ, “พม่า,” เอเชียรายปี,2539/1996.) ทางด้านชนกลุ่มน้อยก็ยังมี การปะทะกับรัฐบาลพม่าอยู่อย่างสม่ำเสมอ สภาวะการณ์ทั้งภายในภายนอกที่มีต่อรัฐบาลทหารพม่าทำให้รัฐบาลทหารพม่าจำเป็นต้องปรับปรุงโครงสร้างด้านต่าง ๆ รวมทั้งการสร้างภาพลักษณ์ใหม่ต่อนานาชาติ ไม่ว่าจะเป็นการร่างรัฐธรรมนูญเพื่อจะแสดงให้ประชาคมโลกเห็นว่ารัฐบาลทหารพม่าจะนำพม่าไปสู่วิถีประชาธิปไตย นอกจากนี้ยังได้พยายามเปิดความสัมพันธ์กับนานาชาติ ในการชักชวนนักลงทุนต่างชาติเข้ามาลงทุนในอุตสาหกรรมต่าง ๆ ของพม่า โดยมีการแก้ไขกฎหมายหลายประการ เพื่อเอื้อต่อการลงทุนของนักลงทุนต่างชาติ (Foreign Investment Law)

อย่างไรก็ตามความพยายามดิ้นรนของรัฐบาลทหารพม่าเพื่อให้รอดพ้นจากการกดดันทั้งภายในภายนอกประเทศ ไม่ได้ทำไปเพื่อความดีของชาวพม่า แต่เป็นการสร้างภาพให้นานาชาติเห็นว่าทิศทางการเปลี่ยนแปลงของนโยบายพม่าในภาพรวมเป็นไปในแนวทางที่ดีขึ้นเท่านั้นเอง - การเปิดประเทศเพื่อการลงทุนจากต่างประเทศนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงหลายประการทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความดึงดูดใจแก่ประเทศผู้ลงทุน เพราะในภูมิภาคนี้มีการแข่งขันที่ค่อนข้างสูง ความจำเป็นในการแข่งขันกับประเทศเพื่อนบ้านและความจำเป็นในการเร่งพัฒนาประเทศของพม่าส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านการเมืองและสังคมภายในพม่าอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะในปี พ.ศ.2537 พม่ามีการเปลี่ยนแปลงทางด้านนโยบายและยุทธวิธีในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับชนกลุ่มน้อย และการผ่อนปรนต่อข้อเรียกร้องของชุมชนโลก ในการปล่อยตัว ออง ซาน ซู จี ซึ่งถูกกักกันบริเวณมาตั้งแต่เดือน กรกฎาคม พ.ศ.2533 รวมทั้งการดำเนินการจัดการร่างรัฐธรรมนูญใหม่ของประเทศ ซึ่งเริ่มดำเนินการประชุมมาตั้งแต่ต้นปี พ.ศ.2536 แล้ว

และในที่สุด ในวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2538 รัฐบาลทหารพม่าได้ปล่อยตัว ออง ซาน ซู จี เป็นอิสระหลังจากกักกันบริเวณนานกว่า 6 ปี คือตั้งแต่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2533 ซึ่งการปล่อยตัวของ ออง ซาน ซู จี ให้เป็นอิสระในครั้งนั้น ได้สร้างความประหลาดใจให้แก่ประชาคมโลกเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะก่อนหน้านี้จะมีการปล่อยตัวนางให้เป็นอิสระไม่นาน บรรดาเหล่านายทหารระดับผู้นำต่างเมินเฉยต่อการเรียกร้องให้มีการปล่อยตัว ออง ซาน ซู จี ซึ่งรัฐบาลทหารพม่ามีเงื่อนไขว่าจะปล่อยนาง ออง ซาน ซู จี เป็นอิสระก็ต่อเมื่อนางเดินทางออกนอกประเทศ และไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองในประเทศพม่าอย่างเด็ดขาด ทำให้นางปฏิเสธที่จะรับเงื่อนไขดังกล่าว สาเหตุที่รัฐบาลทหารพม่าปลดปล่อยนาง ออง ซาน ซู จี ให้เป็นอิสระส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะรัฐบาลทหารพม่าสามารถควบคุมกบฏ ชนกลุ่มน้อยแทบทุกกลุ่มได้แล้วสำเร็จ รวมทั้งพม่าต้องการภาพพจน์ที่ดีในสายตาของนานาชาติ เมื่อมีการจัดการประชุมอาเซียน ที่ประเทศบรูไน ในปี พ.ศ. 2538 นั้น พม่าหวังได้กลับคำเปลี่ยนท่าทีอย่างสำคัญจากที่ไม่เคยสนใจใฝ่ดีมาเป็นการหวังที่จะได้เข้ามาเป็นสมาชิกสมาคมอาเซียน และที่สำคัญที่สุดกฎหมายรัฐธรรมนูญที่รัฐบาล

ทหารพม่าตราไว้ จะควบคุม นางอองซาน ซู จี ไว้ได้นานแค่ 6 ปีเท่านั้น จากการปล่อยตัว ของ ซาน ซู จี ทำให้หลายฝ่ายทักท้วงว่าเป็นผลงานของตน อาทิเช่น สหรัฐอเมริกา เห็นว่าเป็นเพราะรัฐบาลทหารพม่าหวั่นเกรงต่อกฎหมายของสหรัฐอเมริกาที่อาจมีผลต่อการลงทุนของสหรัฐอเมริกาในพม่าทันทีโดยเฉพาะน้ำมันและก๊าซธรรมชาติอันเป็นการลงทุนที่เกี่ยวข้องกับจำนวนเงินมหาศาล และเป็นจำนวนเงินที่มีความสำคัญต่อประเทศพม่า ซึ่งอาจเป็นประเด็นหนึ่งที่ทำให้รัฐบาลทหารพม่ารีบปล่อยตัวนาง ออง ซาน ซู จี ส่วนทางรัฐบาลประเทศญี่ปุ่นก็เห็นว่าเป็นผลงานของตนเช่นกัน โดยญี่ปุ่นเองได้ใช้โครงการเงินกู้เพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการมาเป็นเงื่อนไข ซึ่งพม่าเองก็ตระหนักดีว่างบประมาณและความช่วยเหลือจากญี่ปุ่นนั้นสามารถช่วยพม่าในการพัฒนาประเทศได้จริง และก่อนหน้าที่จะมีการยกเลิกเงินช่วยเหลือจากญี่ปุ่นในปี พ.ศ. 2531 นั้น พม่าเป็นประเทศที่ได้รับความช่วยเหลือมากเป็นอันดับต้นๆ การที่ญี่ปุ่นให้ความหวังแก่พม่าว่าจะรื้อฟื้นโครงการเงินกู้เพื่อพัฒนานี้แก่พม่าหากมีการปล่อยตัวนางออง ซาน ซู จี และนักโทษการเมืองอย่างไม่มีเงื่อนไข จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่น่าจะมีส่วนช่วยให้รัฐบาลทหารพม่าตัดสินใจปล่อยตัวนางออง ซาน ซู จี ได้เช่นกัน แต่ทั้งหมดกลายเป็นกลลวง หรือการจัดฉาก ตบตาชาวโลกอีกครั้งหนึ่งของรัฐบาลทหารพม่า เพราะปรากฏในเวลาต่อมาว่า นางอองซาน ซู จี หาได้มีอิสระที่จะเดินทางไปไหนมาไหนได้ตามใจชอบไม่ แม้การมีกิจกรรมทางการเมือง ก็ทำได้ในขอบเขตที่จำกัด เช่น การกล่าวปราศรัยทางการเมืองก็ต้องยื่นกล่าวข้ามรั้วบ้านของตนเองให้ผู้ฟังที่นั่งอยู่นอกรั้วฟัง

นอกจากนี้สำหรับประเทศสมาชิกอาเซียนเอง โดยเฉพาะประเทศไทยก็หลงออกมาชื่นชมว่า "นโยบายความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์" หรือ Constructive Engagement ได้ช่วยให้น่าน้ำจิตใจของรัฐบาลทหารพม่าให้ปล่อยนาง ออง ซาน ซู จี เป็นอิสระ ทั้งนี้เพราะในการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศของอาเซียนที่บรูไน ในวันที่ 28-29 กรกฎาคม พ.ศ.2538 ได้มีการหยิบยกกรณีที่เกี่ยวข้องจะเข้าร่วมเป็นสมาชิกอาเซียนขึ้นมาอภิปรายด้วย ซึ่งอาจเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ทำให้พม่าต้องการสร้างภาพลักษณ์ของตนเองให้ดีขึ้น หากยังคงกักกันบริเวณของนางออง ซาน ซู จี อยู่เช่นนี้ต่อไป อาจทำให้อาเซียนลำบากใจในการรับพม่าเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน เนื่องจากพม่ายังไม่สามารถแก้ภาพลักษณ์เรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนของรัฐบาลทหารพม่าได้ การปล่อยตัว ออง ซาน ซู จี จะช่วยแก้ภาพลักษณ์ของตนเองให้ดีขึ้นได้บ้างไม่มากก็น้อย (พรพิมล ตริโชติ "พม่า" เอเชียรายปี 1995/2538.) ซึ่งในท้ายที่สุดพม่าก็ประสบความสำเร็จในเรื่องนี้ เมื่ออาเซียนได้ตัดสินใจรับพม่าเข้าเป็นผู้สังเกตการณ์ของอาเซียนในการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนครั้งที่ 29 ที่กรุงจาการ์ตา อีก 1 ปีต่อมา

4.1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและพม่า ตั้งแต่อดีตจนกระทั่งพม่าได้เข้าเป็นสมาชิกอาเซียน

จากประสบการณ์ของชาวไทยเรารู้จักพม่าหรือชาวพม่าจากเหตุการณ์สำคัญๆ ทางประวัติศาสตร์ เพราะมีพรมแดนติดต่อกับประเทศไทย ทางตะวันตกถึงทิศเหนือ 2,401 กิโลเมตร มีชนบทร่วมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และมีความเชื่อในเรื่องศาสนาพุทธเหมือนกัน มีประวัติศาสตร์ร่วมกัน แม้จะเป็นไปในทางขัดแย้งบางยุคบางสมัยก็ตาม แต่ในความใกล้ชิดกันทางภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมนี้เอง ทำให้ทั้ง 2 ประเทศเหมือนอยู่ใกล้กันลิบลับ ทั้งนี้เพราะการขาดความเข้าใจและความจริงใจต่อกันในอดีต และการที่แต่ละฝ่ายพยายามรักษาผลประโยชน์ของชาติตนมากเกินไป (พันธุ์สุรย์ ลดาวัลย์, 2535 น.67) โดยที่ความไม่เข้าใจและความไม่จริงใจที่เกิดขึ้นนั้น ในความลำนึกและความรู้สึกที่คนไทยมีต่อพม่าในคนไทยไม่เคยเสื่อมถอยอันขมขื่นที่พม่าทำกับกรุงศรีอยุธยา ซึ่งได้ปลุกฝังความเกลียดชังพม่าในฐานะผู้รุกราน เมื่อพม่าต้องตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ ในปี พ.ศ. 2429 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและพม่าได้ซบเซาไประยะหนึ่ง จนกระทั่งต้นปี พ.ศ. 2491 ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศอย่างเป็นทางการได้เริ่มขึ้น ทั้งนี้พม่าหวังว่าหากสามารถเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหรัฐอเมริกา จีน และประเทศไทยได้สำเร็จ จะช่วยให้การเจรจาเพื่อเอกราชจากอังกฤษบรรลุผลเร็วขึ้น เพราะหากทั้ง 3 ประเทศยินยอมเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับพม่า เท่ากับยอมรับความเป็นเอกราชของพม่าด้วย ซึ่งรัฐบาลไทยภายใต้การนำของ หลวงธำรงคณาวิสวัสดิ์ และนายปรีดี พนมยงค์ มีความยินดีที่จะเปิดความสัมพันธ์ในครั้งนี้ ในเดือนสิงหาคมปีเดียวกันจึงได้จัดให้มีการแลกเปลี่ยนพิธีสาสน์ และทำพิธีเปิดสถานทูตขึ้นที่กรุงเทพฯ มหานคร

เมื่อพม่าได้รับเอกราชจากอังกฤษ เมื่อ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2491 แล้วนับเป็นความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ แต่พม่าต้องพบกับปัญหาของกำลังจีนคณะชาติอพยพเข้ามาสู่ประเทศพม่าในบริเวณท่าซี้เหล็ก (ตรงข้ามกับอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย) และหวังใช้ดินแดนพม่าเป็นฐานที่มั่นเพื่อต่อสู้กับฝ่ายคอมมิวนิสต์ต่อไป เหตุการณ์นี้มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าค่อนข้างมาก เพราะการที่กองกำลังจีนคณะชาติเข้ามาตั้งฐานที่มั่นอยู่บริเวณแนวพรมแดนไทย-พม่าทำให้พม่าเชื่อว่าไทยมีส่วนในการให้ความช่วยเหลือแก่ชนกลุ่มนี้ พม่าพยายามแก้ไขปัญหานั้นโดยหลีกเลี่ยงการรับความช่วยเหลือจากองค์การระหว่างประเทศหรือประเทศอื่นๆ พม่าได้ระดมกำลังเข้าทำการปราบปรามผลักดันให้กองกำลังจีนคณะชาติออกจากดินแดนของตนแต่ไม่ประสบผลสำเร็จ ในที่สุดพม่าต้องนำปัญหานี้เสนอต่อองค์การสหประชาชาติ ซึ่งเป็นโอกาสที่ไทยกับพม่าจะได้สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกันขึ้นใหม่หลังจากที่พม่ายุติความสัมพันธ์กับไทยเพราะเชื่อว่าไทยให้ความสนับสนุนกองกำลังจีนคณะชาติในการระดมกำลังเข้าผลักดันกองกำลังจีนคณะชาติพม่า ในบางครั้งได้รุกล้ำเข้ามาในดินแดนไทย

สร้างความเสียหายแก่ทรัพย์สินของราษฎรไทยตามแนวพรมแดนไทย-พม่าเป็นอันมากเมื่อทางรัฐบาลไทยได้ประท้วงไปยังรัฐบาลพม่า ทางฝ่ายพม่าก็แสดงความเสียใจ และยินดีชดใช้ค่าเสียหายเพื่อรักษาสัมพันธไมตรีกับไทยไว้ ซึ่งฝ่ายไทยได้ตอบรับสัมพันธไมตรีนั้นด้วยการปฏิเสธคำชดใช้ดังกล่าว นอกจากนี้ทั้งสองประเทศยังได้มีความพยายามในอันที่จะร่วมมือกันเพื่อมิให้เกิดปัญหาทำนองเดียวกันขึ้นมาอีก ซึ่งมีผลให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการชายแดนขึ้นในปี พ.ศ. 2506 เพื่อให้ความพยายามดังกล่าวเป็นรูปธรรมชัดเจนขึ้น

บรรยากาศความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่านั้นนับแต่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งมีอู๋ เป็นผู้นำรัฐบาลอยู่นั้น เป็นไปในทางที่ดีและมีความใกล้ชิดกันมาก แต่ภายหลังการเกิดรัฐประหารในปี พ.ศ. 2505 ได้มีการเปลี่ยนผู้นำประเทศจากอู๋ เป็นนายพลเนวิน ซึ่งมีผลในเชิงลบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสอง ซึ่งพอสรุปสาเหตุได้ 3 ประการ(เวณิกา บุญมาคลี, 2540 น.47)

ประการแรก เป็นปัญหาอันเนื่องมาจากขาดการเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างกันทำให้เกิดความหวาดระแวงและความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน พม่ายังไม่เข้าใจในนโยบายของไทยโดยเฉพาะเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยที่เคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลพม่าตามบริเวณแนวพรมแดนไทย-พม่าจึงหวาดระแวงว่าไทยให้การสนับสนุนชนกลุ่มน้อยบางกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มกะเหรี่ยง ซึ่งเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงในพม่าเป็นอย่างมาก และจากประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาในสมัยกรุงศรีอยุธยา ไทยเคยแทรกแซงการเมืองของพม่าในบางครั้ง โดยแอบให้การสนับสนุนทางด้านกำลังและอาวุธแก่อาณาจักรมอญและไทยใหญ่ เพื่อสร้างปัญหาภายในให้แก่พม่า พม่าจะได้ไม่มีโอกาสรุกรานไทย ดังนั้นพม่าจึงรู้สึกระแวงว่าไทยยังคงดำเนินนโยบายอยู่เช่นเดิม

ในขณะที่ไทยเองก็หวาดระแวงพม่าเช่นเดียวกัน เพราะนอกจากเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่พม่าได้ยกกองทัพมารุกรานไทยหลายครั้งหลายคราแล้ว ไทยยังระแวงว่าพม่าซึ่งนำนโยบายสังคมนิยมแบบมาร์กซิสต์ (Marxism) ที่เรียกว่านโยบาย"วิถีทางของพม่าสู่ลัทธิสังคมนิยม" มาเป็นอุดมการณ์ปกครองประเทศ จะเป็นภัยต่อความมั่นคงของไทยที่ยึดมั่นในอุดมการณ์ประชาธิปไตยและต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์

ประการที่สอง เป็นผลสืบเนื่องมาจากสถานการณ์ภายในประเทศพม่าเองเมื่อนายพลเนวินได้เข้ามาเป็นผู้นำประเทศ เขาได้นำ "นโยบายปิดประเทศ" มาใช้ ทำให้พม่าขาดการติดต่อกับโลกภายนอก รวมทั้งประเทศไทยยาวนานถึง 10 ปี สืบเนื่องมาจากการที่พม่าได้รับเอกราชมาใหม่ๆ ทำให้พม่าหวงแหนเอกราชและเสรีภาพ และต้องใช้เวลาพร้อมกับทรัพยากรทุกชนิด เพื่อแก้ปัญหามืองภายใน พม่าจึงใช้นโยบายเป็นกลางอย่างเคร่งครัดในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ ไม่ยอมรับการช่วยเหลือหรือยุ่งเกี่ยวกับการรวมกลุ่มของประเทศต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการรวมกลุ่มทางด้านการเมือง การทหารหรือทางเศรษฐกิจใดๆ ทั้งสิ้น ทำให้พม่าต้องโดดเดี่ยวตัวเอง (สายัณห์ เมืองศรี, พันโท. 2539.)จนได้รับ

สมญาว่าเป็น “อาเซียนแห่งเอเชีย” การโดดเดี่ยวตัวเองนี้เองที่ทำให้พม่าประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ ประชาชนยากจน อดอยาก ประกอบกับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคใกล้เคียง คือไทย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย สิงคโปร์ ได้ร่วมกันจัดตั้ง สมาคมภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ ASEAN ขึ้น ถ้าพม่ายังคงโดดเดี่ยวตัวเองอยู่ต่อไปย่อมไม่เกิดผลดีต่อพม่า ดังนั้นพม่าจึงต้องเปิดประเทศ และพม่าก็ได้เปิดประเทศเรื่อยมาโดยเฉพาะในทางเศรษฐกิจ ได้ให้ประเทศต่างๆ เข้าไปลงทุน และประเทศที่ให้ความช่วยเหลือมากที่สุดคือ ญี่ปุ่นและเยอรมัน จนกระทั่งปี พ.ศ.2515 ก็เริ่มเปิดประเทศ ติดต่อกับประเทศอื่นๆ อีกครั้งหนึ่ง

ประการสุดท้าย แม้ว่าพม่าจะเริ่มเปิดประเทศติดต่อกับโลกภายนอกมากขึ้นแต่ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าก็ยังไม่ดีขึ้นนัก ทั้งนี้เนื่องจากปัญหาอินโดจีน กล่าวคือในปี พ.ศ.2521 เวียดนามได้ยกกำลังเข้าบุกยึดครองลาวและกัมพูชาตามลำดับ ทำให้รัฐบาลไทยให้ความสนใจต่อปัญหาอินโดจีนมากกว่าที่จะสร้างความสัมพันธ์กับรัฐบาลพม่าทั้งนี้เพราะไทยมองว่าปัญหาอินโดจีนเป็นปัญหาที่สำคัญยิ่งกว่าปัญหาอื่นๆ เพราะมีผลกระทบต่อความมั่นคงของไทย บริเวณพรมแดนอย่างมาก

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ารัฐบาลไทยในอดีตยังไม่ไว้วางใจในรัฐบาลทหารพม่าที่มีอุดมการณ์การปกครองแตกต่างจากไทย แต่ต่อมาแนวความคิดเช่นนี้ได้เปลี่ยนไป เพราะภายหลังจากพม่าได้คลายความเข้มในเรื่องเนื้อหาของสังคมนิยมแบบมาร์กซิสต์ลง อีกทั้งระบอบการปกครองแบบสังคมนิยมของพม่าไม่มีผลกระทบต่อไทย ทำให้รัฐบาลไทยในระยะหลังปี พ.ศ.2516 เป็นต้นมา เริ่มให้ความสำคัญต่อการมีความสัมพันธ์อันดีกับพม่า และลดความหวาดระแวงต่อไทยในเรื่องชนกลุ่มน้อย

ในปี พ.ศ.2521 รัฐบาลไทยจึงได้มีนโยบายผลักดันชนกลุ่มน้อยออกจากประเทศไทยอย่างเด็ดขาด โดยนโยบายเกี่ยวกับผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่าได้ถูกนำมารวมไว้ในนโยบายของไทยต่อพม่า ทั้งนี้เพราะผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายเห็นว่าสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยกับพม่านั้นมีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิดกับการปฏิบัติของไทยต่อผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า เป้าหมายของนโยบายดังกล่าวมีอยู่ 2 ประการ ได้แก่ เพื่อความสัมพันธ์อันดีกับรัฐบาลพม่าในฐานะประเทศเพื่อนบ้านที่มีเขตแดนติดต่อกัน และเพื่อความร่วมมือแก้ไขข้อขัดแย้งและปัญหาต่างๆ บนมูลฐานของผลประโยชน์ร่วมกัน ในนโยบายได้กำหนดไว้ว่า ไทยจะดำเนินการทุกวิถีทางให้พม่าเข้าใจว่าไทยจะไม่สนับสนุนผู้ที่พลัดถิ่นสัญชาติพม่าหรือผู้ลี้ภัยทางการเมืองสัญชาติพม่า ให้ใช้ดินแดนไทยเพื่อดำเนินการที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลพม่า(กระทรวงการต่างประเทศ, สาธารณรัฐสังคมนิยมสหภาพพม่า, 2530 (อัดสำเนา))

สำหรับความสัมพันธ์ของไทยกับพม่าในระยะนั้น โดยพื้นฐานแล้วรัฐบาลไทยมีเป้าหมายในการกำหนดนโยบายของไทยต่อพม่ารวม 3 ประการ คือ(พันธุ์สุรย์ ลดาวัลย์, 2535 น.69)

1. ให้พม่าเป็นเพื่อนบ้านที่ดี มีความก้าวหน้าและมีเสถียรภาพ

2. ร่วมมือกับพม่า เพื่อแก้ไขข้อขัดแย้งและปัญหาต่าง ๆ บนฐานของผลประโยชน์ร่วมกัน เพื่อจะได้มีการร่วมมือซึ่งกันและกันทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วิชาการและวัฒนธรรม

3. ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีกับรัฐบาลพม่า ให้กระชับแน่นในฐานะประเทศเพื่อนบ้านที่มีอาณาเขตติดต่อกัน เพื่อผลประโยชน์ทางด้านความมั่นคง

โดยที่เป้าหมายด้านนโยบายต่างประเทศข้างต้นนั้น จะปฏิบัติกันเฉพาะในหน่วยราชการบางหน่วย มากกว่ามีการยอมรับและปฏิบัติกันอย่างจริงจัง และบางครั้งก็ขาดความจริงจังกันทั้ง 2 ฝ่าย โดยมีผลประโยชน์ส่วนตัว หรือของพรรค หรือของผู้นำทางทหารเข้ามาเกี่ยวข้อง และประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้รับประโยชน์อยู่แล้ว ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจึงไม่ยั่งยืน

นอกจากนี้สาเหตุอีกหลายประการที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและพม่านั้นไม่ราบรื่นมาโดยตลอดส่วนหนึ่งก็เป็นผลสืบเนื่องมาจากการมีพรมแดนติดกันถึง 2,401 กิโลเมตร ตั้งแต่จังหวัดเชียงราย ตลอดถึงจังหวัดระนอง อาณาเขตติดต่อกับรัฐฉาน รัฐคะยา รัฐกะเหรี่ยงหรือกอกูเล โดยมีภูเขาและแม่น้ำเป็นเส้นกั้นพรมแดน และรอยต่อของพรมแดน ดังนั้นก็มีกองกำลังกึ่งชาติของชนกลุ่มน้อยในพม่าตั้งเรียงรายอยู่ตลอดแนวพรมแดนดังนั้นปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศไทยกับพม่าจึงปรากฏให้เห็นอยู่เสมอ สาเหตุก็มาจากความหวาดระแวงของพม่าที่เกรงว่าประเทศไทยจะให้การสนับสนุนแก่อองกำลังกึ่งชาติของชนกลุ่มน้อยในพม่า ซึ่งมีฐานที่มั่นอยู่แถบบริเวณพรมแดนระหว่างไทยกับพม่าซึ่งได้สร้างปัญหาสำคัญต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อพม่าดังที่กล่าวมาแล้ว นอกจากนี้ยังมีปัญหาชายแดนติดที่ผ่านมาจากรัฐฉานของพม่าเข้าสู่ประเทศไทย ปัญหาแย่งชิงผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติระหว่างรัฐบาลพม่ากับกองกำลังกึ่งชาติของชนกลุ่มน้อยในพม่าซึ่งส่งผลกระทบต่อนักลงทุนของไทยซึ่งเข้าไปลงทุนในพม่า ปัญหาเหล่านี้ถึงแม้ว่าจะจะเป็นปัญหาซึ่งเกิดขึ้นในยุคปัจจุบันแต่ก็มีผลทำให้ รัฐบาลพม่าหวาดระแวงประเทศไทยอยู่ตลอดเวลา

รัฐบาลไทยเริ่มเน้นการสร้างความสัมพันธ์กับรัฐบาลพม่าเมื่อนายกรัฐมนตรีพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ไปเยือนพม่าในปีพ.ศ.2523 ในปีต่อมา สภาความมั่นคงแห่งชาติได้กำหนดนโยบายว่าไทยจะสร้างความสัมพันธ์กับรัฐบาลพม่า และจะไม่ให้มีการใช้ดินแดนไทยเพื่อดำเนินการที่เป็นปฏิปักษ์กับรัฐบาลพม่า ต่อมาในสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณเมื่อทั้งนักการเมืองและทหารเห็นพ้องกันในเรื่องการทำธุรกิจกับรัฐบาลพม่า การสนับสนุนของไทยต่อกองกำลังต่าง ๆ ดูเหมือนลดลงมาก ในบางกรณีฝ่ายไทยเปิดโอกาสให้รัฐบาลอย่างกึ่งปราบกลุ่มต่อต้านด้วยซ้ำ (จุฬารัตน์ เอื้อรักสกุล 2531.)

สถานการณ์ดังกล่าวทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับรัฐบาลพม่าค่อนข้างดี แต่สภาพนี้ก็ดำรงอยู่ไม่นานเมื่อรัฐบาลพม่าเริ่มกล่าวหาไทยอีกว่า ยังคงให้การสนับสนุนกลุ่มต่อต้านประเด็นนี้เริ่มเห็นชัดตั้งแต่ปี พ.ศ.2536 เมื่อรัฐบาลพม่ากล่าวหาว่าผู้หนีภัยชาวกะเหรี่ยงมอญ และกะเหรี่ยงที่อยู่ในค่ายพักพิงในไทยประมาณ 70,000 คนเป็น “พวกก่อการร้าย” ที่ไทยให้การเลี้ยงดูและยังให้ความช่วยเหลือ

เหลือกลุ่มต่อต้านอื่นบนชายแดนอีกด้วย ในเดือนมีนาคมพ.ศ. 2538 รัฐบาลอย่างกึ่งแสดงความโกรธต่อไทยอย่างเปิดเผย กำลังของขุนสาโจมตีเมืองท่าซีเหล็กแล้วหลบหนีเข้าไทยโดยไทยปล่อยให้เดินทางออกนอกประเทศด้วย ปัญหาสำคัญที่ตามมาคือข้อกล่าวหาของรัฐบาลพม่าก็คือ การละเมิดเขตแดนไทยของทหารรัฐบาลพม่า เพื่อปราบปรามกลุ่มต่อต้าน เหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องทั้งที่รุนแรงและไม่รุนแรง (รัฐศาสตร์สาร ปีที่ 20 ฉบับที่ 2 (2541) น. 139)

นโยบายของไทยที่มีต่อพมานั้น เมื่อพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อปี พ.ศ.2520 ได้เนนนโยบายต่างประเทศที่เป็นมิตรกับทุกประเทศ โดยไม่คำนึงถึงข้อแตกต่างด้านลัทธิอุดมการณ์ โดยเฉพาะกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งหลาย เช่น ลาว เวียดนาม กัมพูชา พม่า และต่อประเทศมหาอำนาจทั้งหลาย เพื่อก่อให้เกิดดุลแห่งอำนาจ โดยเฉพาะพม่า ซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่ใกล้ชิดติดประเทศหนึ่ง รัฐบาลไทยได้แสดงเจตนาธรรมณ์และให้การยืนยันว่าจะไม่ให้การสนับสนุนแก่ชนกลุ่มน้อยในการสู้รบกับรัฐบาลทหารพม่า และพยายามผลักดันผู้หลบหนีภัยจากการสู้รบ ออกจากประเทศไทยโดยเร็วที่สุดเมื่อสถานการณ์การสู้รบคลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น และนอกจากนั้นยังได้ให้ความร่วมมือในการปราบปรามยาเสพติดให้โทษตามแนวชายแดนของทั้งสองประเทศ สรุปแล้วความสัมพันธ์ของไทยกับประเทศกลุ่มอาเซียน รวมทั้งสหรัฐอเมริกา จีน และพม่าได้เกิดขึ้นอย่างใกล้ชิด เมื่อสมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี ในปี พ.ศ.2523 โดยมี พล.อ.อ.สิทธิ เศรษฐศิลา เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ ได้ประกาศใช้นโยบายต่างประเทศแบบรอบทิศทาง (Omni-directional Policy) มาใช้ เป็นนโยบายที่แสดงให้เห็นว่าไทยยินดี เจรจาและมีความสัมพันธ์อันดีกับทุกๆ ประเทศ โดยไม่แบ่งแยกว่าประเทศนั้นจะนำลัทธิการเมืองใดหรือลัทธิศาสนาใดมาเป็นอุดมการณ์ในการปกครองประเทศ และเพื่อเป็นการเปิดตลาดทางการค้าด้วย ทำให้รัฐบาลของทั้ง 2 ประเทศมีการติดต่อและการเยี่ยมเยียนระหว่างเจ้าหน้าที่ระดับสูงของทั้ง 2 ฝ่าย เพื่อเสริมด้วยความเข้าใจอันดีระหว่างกันอยู่เสมอ จึงทำให้เกิดการเสริมสร้างบรรยากาศ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและพม่า ฝ่ายไทยได้มีโอกาสชี้แจงให้ทางฝ่ายพม่าทราบถึงการดำเนินนโยบายของไทยและรัฐบาลของทั้ง 2 ประเทศได้แสดงเจตนาธรรมณ์ที่จะร่วมมือกันแก้ไขปัญหาความไม่สงบตามแนวพรมแดนไทย-พม่า อันเนื่องมาจากปัญหาของกำลังชนกลุ่มน้อยและไทยยังได้ยืนยันถึงนโยบายของรัฐบาลไทยที่จะไม่ให้ความช่วยเหลือแก่กองกำลังชนกลุ่มน้อยของพม่าและจะพยายามสกัดกั้นไม่ให้ชนกลุ่มน้อยที่มีถิ่นพำนักในประเทศไทยเข้าไปก่อวินาศกรรมในพม่าด้วย นอกจากนี้ยังได้มีความพยายามที่จะร่วมมือกันแก้ไขปัญหาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาผู้อพยพ ปัญหายาเสพติด ปัญหาลักลอบค้าอาวุธและสินค้าผิดกฎหมายและปัญหาเส้นกันพรมแดน เป็นต้น

ในสมัยของรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุนก็ได้มีการนำนโยบายความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ (Constructive Engagement) โดยยึดหลักการไม่แทรกแซงในกิจการภายในของประเทศอื่นและการ

คงความสัมพันธ์เพื่อตั้งพม่าได้เข้ามาร่วมมือในสังคมนานาชาติและเปลี่ยนแปลงการปกครองให้เป็นประชาธิปไตยยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นแนวคิดที่นายอาสา สารสิน ที่หยิบยืมมาจาก นโยบายต่างประเทศของ สหรัฐอเมริกาที่เคยใช้กับแอฟริกาใต้ในสมัยของรัฐบาลเรแกน(Ronald Regan) และใช้กับจีนในสมัย รัฐบาลบุช(George Bush) มาใช้อย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรก เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีต่อกัน แบบค่อยเป็นค่อยไปที่ละน้อย (Incremental Policy) ในฐานะเป็นประเทศเพื่อนบ้านในเอเชียอาคเนย์ โดยการร่วมมือในการแก้ไขข้อขัดแย้งและปัญหาต่างๆ จะต้องตั้งอยู่บนมูลฐานของผลประโยชน์ใน ด้านการเมือง เศรษฐกิจภายในของประเทศอื่น และเสริมสร้างความสัมพันธ์กันทางด้านเศรษฐกิจ ดังนั้นเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ.2531 พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ อดีตผู้บัญชาการทหารบกได้เดินทางไป เยือนพม่า เพื่อทำความเข้าใจในเรื่องการสู้รบตามแนวชายแดนไทย - พม่า และนักศึกษาที่หลบหนีอยู่ ในประเทศไทยกับนายพลชอหม่อง รวมทั้งได้เจรจาข้อตกลงในเรื่องสัมปทานป่าไม้และการจับปลาของ ประมงไทย ในน่านน้ำของพม่า แต่ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าก็ไม่ค่อยราบรื่นนัก อันเนื่องมา จากความไม่สงบเรียบร้อยภายในประเทศของพม่าเอง และแรงบีบบังคับจากนานาชาติในเรื่องสิทธิมนุษยชนที่พม่ากระทำต่อประชาชน ซึ่งก็มีผลกระทบทางอ้อมต่อไทยโดยไทยถูกกล่าวหาว่ารู้เห็นเป็นใจกับ พม่าและในทำนองเดียวกันพม่าก็คลางแคลงใจไทยว่าให้การช่วยเหลือชนกลุ่มน้อยกลุ่มต่างๆ ที่ ต่อต้านรัฐบาลพม่า จากการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน ในช่วง 1 ปี แรก สามารถแก้ภาพลักษณ์ของชาติต่อสายตาต่างประเทศและการเสริมสร้างความร่วมมือกับอาเซียน ได้เป็นผลสำเร็จแต่ทางด้านความสัมพันธ์กับพม่าตามนโยบายความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ยังไม่ ปรากฏเป็นรูปธรรม

ในสมัยของนายชวน หลีกภัยเป็นนายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายไว้ในการสัมมนาเรื่อง นโยบายของประเทศไทยต่อพม่า ณ ห้องบัวแก้ว วังสราญรมย์ กรุงเทพฯ เมื่อ 6 สิงหาคม 2536 มี ประเด็นสำคัญว่า

1. ไทยยึดหลักไม่แทรกแซงกิจการภายในและกำหนดยุทธศาสตร์ ทั้งในด้านกว้างและด้านลึก
2. พยายามสร้างความผูกพันทางด้านจิตใจให้ถึงประชาชนพม่า โดยให้ความช่วยเหลือด้าน เกษตรกรรม สาธารณสุข และการศึกษาโดยต่อเนื่อง
3. ความสัมพันธ์ต้องอยู่ในลักษณะสร้างสรรค์ มิใช่ลักษณะที่ตักตวงเอาแต่ผลประโยชน์ฝ่าย เดียว
4. มีความจำเป็นจะต้องเปิดช่องทางในการติดต่อกับพม่าไว้ด้วยความสำคัญอย่างถาวร
5. สนับสนุนให้พม่าออกมาสัมผัสผู้ติดต่อกับโลกภายนอกให้มากขึ้น

ดังนั้น แนวโน้มนโยบายดังกล่าวจะมีลักษณะคล้ายตามกระแสแห่งโลกาภิวัตน์ในอันที่จะร่วมมือกันในด้านเศรษฐกิจ และส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ในประการที่หนึ่ง ในการร่วมมือกับนา นาชาติในเรื่องเศรษฐกิจการค้าเสรี โดยพัฒนาจากโครงสร้างสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจระหว่างไทย พม่า ลาว จีน โครงการสามเหลี่ยมเศรษฐกิจระหว่างไทย มาเลเซีย และอินโดนีเซีย การเข้าร่วมกับกลุ่มในเรื่องการร่วมมือทางการค้าของกลุ่มได้ และเมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ.2536 นายชวน หลีกภัย ได้เดินทางไปร่วมประชุมกับนายบิล คลินตันประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ที่เมืองซีแอตเติล เพื่อกำหนดมาตรการที่ต้องใช้ร่วมกันในการร่วมมือทางเศรษฐกิจของภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (APEC) 15 ประเทศ

ประการการที่ สอง คือพยายามชักนำให้รัฐบาลพม่าเข้าสู่กระแสแห่งความเป็นประชาธิปไตย เพื่อสอดคล้องกับไทยและนานาชาติที่ต้องการให้ประเทศต่างๆ มีรัฐบาลที่มาจากกาเลือกตั้ง โดยความเห็นชอบของมติมหาชน นายชวน หลีกภัย ได้ปฏิเสธถึงเรื่องที่มีข่าวว่า สหรัฐอเมริกากดดันให้ไทยเป็นเวทีให้พม่าปล่อยตัวอง ซาน ชูจี ดังนั้นนโยบายความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ คือนโยบายพื้นฐานที่จะตั้งประเทศพม่า มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ในขณะเดียวกันเพื่อเสริมสร้างความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ความสัมพันธ์กับพม่าในช่วงปี พ.ศ.2537 นั้นไม่สู้จะราบรื่นนัก อันมีผลจากการกระทบกระทั่งกันบริเวณชายแดนไทย-พม่า ซึ่งเป็นที่พำนักของกองกำลังชนกลุ่มน้อยสำคัญถึง 4 กลุ่มด้วยกัน คือ ในบริเวณตอนเหนือนับตั้งแต่จังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงราย เชียงใหม่ จะมีกองกำลังของขุนสาเดิม หรือ Mong Tai Army-MTA มีกองกำลังพรรคก้าวหน้าแห่งชาติคะยาห์ Karenni National Progressive Party - KNPP มาทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ บริเวณจังหวัดตากก็มีกองกำลังสหภาพกะเหรี่ยงแห่งชาติ หรือ Karen National Union -KNU ภายใต้การบัญชาการของนายพลโบเมียะ ผู้นำกองกำลังของ KNU ก็นำอาณาบริเวณเรื่อยไปจนถึงจังหวัดกาญจนบุรี และประจวบคีรีขันธ์ ที่กาญจนบุรี ก็มีกองกำลังของรัฐมอญใหม่คือ New Mon State Party (NMSP)⁵

กองกำลังชนกลุ่มน้อยทั้ง 4 นี้ เป็นกองกำลังที่ซับซ้อนทำสงครามกับทหารรัฐบาลพม่ามาโดยตลอดและมักจะใช้ความได้เปรียบในบริเวณชายแดนหลบหนีภัยเข้ามาในเขตของประเทศไทยอยู่เรื่อยๆ ทำความเดือดร้อนให้กับทั้งไทยและพม่ามาโดยตลอด ในขณะที่ฝ่ายไทยจำเป็นต้องรับผู้ลี้ภัยที่เป็นชาวบ้านหลบหนีการสู้รบเข้ามาในเขตไทยและให้ความช่วยเหลืออนุเคราะห์บนพื้นฐานของมนุษยธรรม ฝ่ายพม่าก็เข้าใจว่าไทยให้ความช่วยเหลือกองกำลังชนกลุ่มน้อยและมักจะโจมตีไทยด้วยเหตุผลนี้เสมอมา

⁵ หลังจากปี 2537 เป็นต้นมาเรื่องชนกลุ่มน้อยจะคลาดความสำคัญลง เนื่องจากรัฐบาลสามารถเจรจาหย่าศึกกับองค์กร/ กองกำลังชนกลุ่ม กลุ่มต่าง ๆ ได้เกือบหมด เหลือไว้เพียงบางกลุ่มเช่น กลุ่มสหภาพแห่งชาติกะเหรี่ยง(KNU) ภายใต้การนำของนายพลโบเมียะ เท่านั้น (เอเชียรายปี 1999/2542 หน้า 165)ซึ่งต่อมาในวันที่ 24 มกราคม 2543 นายพลโบเมียะ ถูกปลดออกจากตำแหน่งและนาย ซอร์ บาธินได้ขึ้นดำรงตำแหน่งแทน

ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากความเป็นจริงแล้วตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาความสัมพันธ์ระหว่างไทยพม่า จะมีการกระทบกระทั่งกันอยู่อย่างสม่ำเสมอ จวบจนปัจจุบัน ความสัมพันธ์ต่าง ๆ ยังคงเป็นไปอยู่ตามแนวทางเดิม

ประเทศไทยนั้นจะถูกนานาชาติมองว่าได้ใช้นโยบายสองด้านกับพม่า แต่ที่จริงแล้วไทยต้องการให้ประชาชนทุกหมู่เหล่าในพม่าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันซึ่งจะเป็นผลดีต่อความมั่นคงของไทยในหลายๆ ด้าน แต่ด้วยหลักแห่งการไม่แทรกแซงกิจการภายในประเทศอื่น ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หนึ่งขององค์การสหประชาชาติและไทยก็เป็นสมาชิก ประกอบกับความมีมนุษยธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของไทย จึงทำให้ความกระอักกระอ่วนใจในการเลือกปฏิบัติในทางใดทางหนึ่ง

แต่อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต้องมีจุดยืนในตัวของตัวเองที่จะเลือกปฏิบัติได้ โดยไม่ต้องอาศัยการเห็นด้วยจากโลกตะวันตก นโยบายโดดเดี่ยวพม่า ไม่ใช่การแก้ไขปัญหาที่ดีเพราะการแก้ไขปัญหาไทยกับพม่าควรต้องแก้ไขแบบเพื่อนบ้านแบบตะวันออกด้วย ดังคำกล่าวที่ว่า "Asian Problem for Asia" (สุภักดี เสวตวิสุวัต, 2539 น.45)

เมื่อนายบรรหารภู ศิลปอาชาได้เข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อปี พ.ศ. 2538 ก็ได้ประกาศเจตนารมณ์ กำหนดนโยบายด้านต่างประเทศในเชิงสร้างสรรค์เหมือนกับรัฐบาลก่อนๆ ที่ผ่านมาโดยได้เดินทางไปเยี่ยมเยียนเพื่อเจริญสัมพันธไมตรีกับประเทศต่าง ๆ หลายประเทศ โดยเฉพาะประเทศพม่า ก็สามารถคลี่คลายสถานการณ์ที่ไม่เข้าใจกันลงไปได้หลายอย่างหลายประการ จนเป็นเหตุให้พม่าปล่อยนักโทษไทยที่ถูกจับกุมคุมขังอยู่ในประเทศพม่า กลับสู่ประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองเนื่องในปี กาญจนภิเษกของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในปี พ.ศ.2539 นับว่าประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง

สำหรับประเทศไทยนั้นจากการร่วมมือกับอาเซียนประกาศใช้ "นโยบายความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์" กับพม่า และ ไม่เข้าไปแทรกแซงในกิจการภายในของประเทศพม่า โดยที่ไทยเองก็เห็นว่าการใช้ความรุนแรงเช่นเดียวกับตะวันตกโดยการคว่ำบาตรกับพมานั้น จะก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดีโดยเฉพาะประเทศไทยเองนั้น เท่าที่ผ่านมานโยบายนี้ไม่ได้ส่งผลให้พม่าเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนเองเท่าที่ควร โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยให้มากขึ้นนั้น ไม่ได้เกิดขึ้นแม้แต่น้อย นอกจากนี้ นโยบายที่เน้นมิติทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลักนั้นก็ได้เอื้อประโยชน์ต่อการรักษาผลประโยชน์ของชาติในด้านความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย-พม่า แต่อย่างไรก็ตาม โดยการดำเนินนโยบายที่มีลักษณะเฉพาะของไทย ควรเน้นความมั่นคงควบคู่กับเศรษฐกิจ และส่งเสริมด้วยมิติทางวัฒนธรรมให้มากขึ้น ทั้งนี้จะต้องสอดประสานด้วยกระแสปัจจัยภายนอก ทั้งระดับภูมิภาคและสังคมโลก (สายัณห์ เมืองศรี ,2539)

ปัญหาและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างไทย และพม่า พอจะแยกได้ดังนี้⁶

1. ปัญหาชนกลุ่มน้อยตามแนวชายแดนและการลุกฮือฮิปไต

ปัญหาชนกลุ่มน้อยตามแนวชายแดนและการลุกฮือฮิปไตเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมาเนิ่นนาน หลังจากพม่าได้รับเอกราชจากอังกฤษ และยังเป็นจุดเริ่มต้นที่ก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ต่อประเทศไทย ตามมาเป็นลูกโซ่ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาผู้อพยพ ปัญหาแรงงานต่างชาติผิดกฎหมาย ปัญหาโสเภณีข้ามชาติ เป็นต้น ส่วนหนึ่งก็เป็นผลสืบเนื่องมาจากการมีพรมแดนติดต่อกันถึง 2,401 กิโลเมตร และยังคงขาดการปักปันเขตแดนที่ชัดเจน และตามแนวตะเข็บพรมแดนนี้มีกองกำลังติดอาวุธ กระจายกันอยู่ตลอดแนวพรมแดน ในตอนกลางนั้นมีกองทัพใหญ่ที่เข้มแข็งคือ กะเหรี่ยง ที่พยายามยึดพื้นที่ตั้งแต่บริเวณจังหวัดแม่ฮ่องสอน และแผ่อิทธิพลขยายตัวลงมาจนถึงเขตจังหวัดกาญจนบุรีและจังหวัดชุมพร โดยเรียกกองกำลังของตนเองว่า Karen National Union หรือ KNU และบริเวณตั้งแต่จังหวัดกาญจนบุรีลงมาจนถึงจังหวัดระนอง ยังมีชนชาติอีกชาติหนึ่งที่เคยมีประวัติศาสตร์เป็นมหาอำนาจครอบครองพื้นที่บริเวณนี้ หรือเคยปกครองชนชาวพม่ามาก่อน นั่นก็คือชนชาติมอญ ซึ่งชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ นอกจากจะทำการสู้รบเพื่อแย่งชิงพื้นที่กันเองแล้ว ยังสู้รบกับรัฐบาลพม่า เพื่อแย่งชิงความเป็นเอกราชของตนเองด้วยเช่นกัน หากจะมองในทางยุทธศาสตร์แล้ว สำหรับประเทศไทย พื้นที่ตามแนวชายแดนจึงกลายเป็นพื้นที่ปลอดภัย โดยถือว่า “เป็นรัฐกันชน” หรือ (Buffer State) เมื่อกองทัพบุกเข้ามาปราบปรามชนกลุ่มน้อยเหล่านี้จากใจกลางประเทศพม่า ประเทศไทยก็มีสถานะเป็นจุดหลบภัย พักรักษาตัว หาเสบียง ก่อนที่จะเข้าไปในพรมแดนพม่า เพื่อรักษาพื้นที่ยึดครองและคงอุดมการณ์ในการต่อสู้เอาไว้อย่างต่อเนื่องเช่นเดิม สภาวการณ์ดังกล่าว เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องมานานกว่า 40 ปี ท่ามกลางนโยบายปิดประเทศของรัฐบาลทหารพม่าที่รัฐบาลทหารพม่าไม่สามารถพิชิตชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ได้ราบคาบ ในขณะที่เดียวกับที่ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ก็ไม่สามารถดำรงสถานภาพอย่างเป็นทางการเป็นจริงเป็นจังหรือไม่สามารถสร้างอำนาจต่อรองที่จะเปลี่ยนนโยบายปกครองประเทศพม่าให้เกิดความเป็นธรรมหรือสนองตอบฐานะของชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ สงครามระหว่างกองทัพพม่ากับชนกลุ่มน้อยนี้มีอยู่อย่างสม่ำเสมอในช่วงฤดูแล้งของแต่ละปีจึงทำให้มีผู้อพยพหลบหนีภัยจากการสู้รบเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดผลกระทบต่อความมั่นคงตามแนวชายแดน ขณะเดียวกันรัฐบาลทหารพม่าเองก็หวาดระแวงประเทศไทยว่าจะให้การสนับสนุนแก่กองกำลังกบฏชาติของชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ซึ่งไทยเองก็ได้พยายามแสดงให้เห็นอยู่เสมอว่าไทยได้ให้ความช่วยเหลือด้วยเหตุผลทางด้านมนุษยธรรมเป็นสำคัญ ในช่วงที่รัฐบาลทหารพม่ากวาดล้างชนกลุ่มน้อยพม่าอยู่นั้นได้ส่งผลให้

⁶ เป็นเหตุการณ์ในภาพรวมที่เกิดขึ้นในช่วงก่อนที่พม่าจะเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน

ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่า ไม่ค่อยราบรื่นนัก และพม่าได้แสดงท่าทีที่ไม่เคยให้ความเกรงใจไทยเลย แม้ว่าไทยจะได้ใช้นโยบายความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ ที่จะไม่เข้าไปแทรกแซงในกิจการภายในของประเทศพม่า เหตุการณ์ที่แสดงถึงการไม่ไว้ใจและไม่เคยเกรงใจไทยเลย เช่นจากการที่คณะผู้ได้รับรางวัลโนเบล จำนวน 7 คน เดินทางเข้ามาในประเทศไทยเพื่อร่วมประชุมกับองค์กรพัฒนาเอกชน และเดินทางไปเยี่ยมค่ายอพยพที่ชายแดน จ. ตาก ทั้งยังได้กล่าวประณาม การกระทำอันละเมิดสิทธิมนุษยชนของรัฐบาลทหารพม่า ทำให้ทางทหารพม่าไม่พอใจ และตอบโต้ไทยด้วยการระงับการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทยพม่า ที่ อ.แม่สอด จ.ตาก เชื่อมกับ จ.เมียวดีของประเทศพม่า การระงับการให้สัมปทานป่าไม้แก่บริษัททำไม้ไทย การปิดด่านชายแดนหลักทั้งสามแห่ง คือด่านอำเภอแม่สาย จ. เชียงราย ด่านอำเภอแม่สอด จ.ตาก และด่าน จ.ระนอง รวมทั้งสั่งห้ามประชาชนพม่าซื้อสินค้าไทย ทำให้มองเห็นได้ถึงความสัมพันธ์ที่ไม่มั่นคงระหว่างไทยกับพม่าและยิ่งเลวร้ายลงเมื่อเกิดเหตุการณ์ลูกเรือพม่าถูกลูกเรือไทยฆ่าตาย ซึ่งต่อมาทางการพม่าได้ระงับการสัมปทานการประมงแก่บริษัทประมงไทย และเรียกร้องค่าเสียหายนับร้อยล้านบาท (พรพิมล ศรีโชติ เอเซียรายปี 1996/2539, น. 247-248) ในการช่วยเหลือของรัฐบาลไทยต่อผู้หลบหนีภัยจากการสู้รบนั้น มีนโยบาย ที่แน่ชัดอยู่แล้วคือ ให้ความช่วยเหลือตามหลักมนุษยธรรม หากมีอาวุธเข้ามาด้วยจะทำการปลดทันที และพร้อมที่จะส่งผู้หลบหนีภัยเหล่านั้นกลับพื้นที่ของประเทศไทย เป็นที่ของสุ่มกำลังและตั้งฐานปฏิบัติการเพื่อให้ต่อต้านรัฐบาลพม่าโดยไม่เข้าไปแทรกแซงกิจการภายในของพม่าอย่างเด็ดขาด ในขณะเดียวกันไทยก็ถูกโจมตีจากต่างชาติว่าปฏิบัติต่อผู้อพยพอย่างไม่สมควรและไทยยังได้พยายามผลักดันผู้อพยพชาวกะเหรี่ยงกลับเข้าไปใน เขตสงครามซึ่งนับว่าเป็นผลกระทบในทางลบ ที่เกิดจากการยึดมั่นในนโยบายความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มประเทศอาเซียน นอกจากนี้ไทยยังต้องแบกรับภาระทั้งค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้อพยพ การป้องกันมิให้ผู้อพยพ เหล่านี้สร้างผลกระทบต่อราชอาณาจักรไทย ต้องระงับการลุล้ำอธิปไตยจากกองกำลังต่างชาติ และที่สำคัญ ต้องระงับกับขั้วกล่าวหาว่าไทยละเมิดสิทธิมนุษยชน

สถานการณ์การปะทะกันตามแนวชายแดนที่เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอและส่งผลให้เกิดการลุล้ำอธิปไตยตามแนวชายแดนเข้ามาในดินแดนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สถานการณ์ตามแนวชายแดนไทย-พม่าเริ่มเลวร้ายลงเมื่อประมาณปี 2538-2539 รัฐบาลย่างกุ้งสามารถจัดการกับกลุ่มต่อต้านได้เกือบเด็ดขาดซึ่งทำให้สามารถควบคุมชายแดนได้เกือบหมดด้วย กองกำลังเดียวที่อย่างถึงยังปราบไม่ได้เด็ดขาดคือกองกำลังสหภาพกะเหรี่ยงแห่งชาติ (Karen National Union) แต่กองกำลังนี้ก็อ่อนแอลงมาจากหลายสาเหตุ โดยเฉพาะความแตกแยกภายในซึ่งกลุ่มกะเหรี่ยงพุทธได้แยกตัวออกมาตั้งกองกำลังของตนชื่อ Democratic Kayin Buddhist Army หรือ DKBA รัฐบาลทหารพม่า ได้ให้ความช่วยเหลือแก่ DKBA ในการต่อสู้กับกองกำลัง KNU ที่เหลืออยู่ ในต้นปี 2540 รัฐบาลทหารพม่าสามารถยึดหรือ

ทำลายฐานที่มั่น KNU ได้เกือบหมดจนกองกำลัง KNU ซึ่งแตกเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ได้หนีไปใช้วิธีการต่อสู้แบบกองโจรแทน ฝ่ายความมั่นคงไทยเห็นว่า สภาพการณ์เช่นนี้ ประจวบกับการขาดอาวุธและกำลังใจที่ตกต่ำนั้น ทำให้คาดได้ว่า "ทหาร KNU คงไม่สามารถพลิกสถานการณ์ให้กลับคืนมาได้อีก" (จุฬารักษะ อธิกรณกุล, รัฐศาสตร์สาร ปีที่ 20 ฉบับที่ 2 (2541) น.140) ซึ่งพอจะยกตัวอย่างเหตุการณ์ตามแนวชายแดนได้เช่น

การที่ทหารพม่า 1 กองร้อยพร้อมลูกหาบ ได้ข้ามลำน้ำเมยที่หน้าอำเภอท่าสองยาง จ.ตาก เพื่อเข้าตีด้านหลังของค่ายกะเหรี่ยงอิสระมอไปเก้ ถึง 2 ครั้งใน 1 เดือน ครั้งแรกกองกำลังทหารพรานของไทยได้เข้าขัดขวางและชี้แจงให้ทหารพม่าทราบ ทหารพม่าจึงได้ถอนตัวกลับไป ครั้งที่สองทหารพม่าได้ข้ามลำน้ำเมยบริเวณโรงเลื่อย ปากห้วยแม่โพ ในเขตอำเภอท่าสองยาง จ.ตาก เพื่อเข้าตีด้านหลังค่ายมอไปเก้ อีกครั้ง และในครั้งนี้ได้ปะทะกับกำลังของ ตำรวจตระเวนชายแดนทำให้ตำรวจตระเวนชายแดนเสียชีวิต 2 คน รถยนต์หุ้มเกราะได้รับความเสียหาย ทหารพม่าเสียชีวิต 12 คน และทางด้านค่ายวังแก้ว อ. แม่สอด จ.ตากก็ได้รับการโจมตีจากทหารพม่าได้ข้ามลำน้ำเมยที่บ้านว่าแดง อ. แม่สอด จ.ตาก เพื่อเข้าตีเพื่อเข้าตีค่ายวังพร้าวของกะเหรี่ยงทำให้เกิดการปะทะกับกองกำลังของไทย

ส่วนทางด้านค่ายวะเลย์ของกะเหรี่ยงอิสระซึ่งอยู่ตรงข้ามกับบ้านวะเลย์ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก ทหารกะเหรี่ยงถอนตัวหนีเข้าเขตไทย ทหารพม่ารุกไล่ติดตามข้ามแม่น้ำวะเลย์ซึ่งเป็นเส้นกั้นพรมแดน เข้าสู่เขตไทย ได้ปะทะกับ นอกจากนี้ในด้านของเหมืองปิล็อก อ. ทองผาภูมิ จ. กาญจนบุรี ยัง ได้มีการเคลื่อนย้ายกำลังพลผ่านเข้าตีค่ายกะเหรี่ยงอิสระทางด้านหลัง ทำให้เกิดการปะทะกับ ตชด. ของไทย

ในด้านจังหวัดแม่ฮ่องสอนทหารพม่า ได้รุกล้ำเขตแดนที่บ้านห้วยไฮ อ. เมือง จ.แม่ฮ่องสอน จนเกิดการปะทะกับกองกำลังฝ่ายไทย

และเหตุการณ์ที่สำคัญคือการที่กองกำลังติดอาวุธกะเหรี่ยงพุทธหรือ DKBA ได้ลอบข้ามพรมแดนไทยด้านอำเภอแม่สอดและอำเภอแม่ระมาด จ.ตาก เข้ามาเผาศูนย์อพยพของชาวกะเหรี่ยงหรือ KNU ถึง 2 แห่ง คือศูนย์อพยพบ้านห้วยกะโหลก ตำบลแม่ปะ อ.แม่สอด จ.ตาก และศูนย์อพยพบ้านห้วยบอ อ.แม่สอด จ.ตาก เช่นเดียวกัน กองกำลังกะเหรี่ยงพุทธดังกล่าวได้ทำการสังหารโหดผู้ลี้ภัย และคนไทยในดินแดนไทยโดยไม่ลังเลก่อน ที่จะล่าถอยออกไป จึงยังผลให้อาคารบ้านเรือน หลังคาโรงเรียน โบสถ์คริสต์ และสุเหร่าอิสลามได้รับความเสียหาย ผู้ลี้ภัยไร้ที่อยู่อาศัยทันที ซึ่งไทยก็ได้ตอบโต้และเกิดการปะทะกันอย่างหนัก ทำให้ทหารพม่าที่ตั้งค่ายอยู่ที่บ้านมอไปเก้ ตรงข้ามตลาดท่าสองยาง ได้ประกาศและยื่นคำขาดให้ฝ่ายไทยยุติปฏิบัติการต่อกองกำลังกะเหรี่ยงพุทธ การที่กองกำลังกะเหรี่ยงพุทธกล้ากระทำการทำทลายอธิปไตยนั้น ก็เนื่องมาจากกะเหรี่ยงพุทธต้องการให้ไทยผลักดันให้กะเหรี่ยงคริสต์กลับไปให้รัฐบาลพม่าปราบปรามซึ่งหลังจากนี้โฆษกกระทรวงการต่างประเทศ ได้ออก

แถลงการณ์ปฏิเสธว่า การกระทำดังกล่าวรัฐบาลทหารพม่าไม่ได้มีสำนึกเห็นและไม่ได้อยู่ในฐานะที่จะต้องรับผิดชอบต่อความพยายามในการปราบปรามชนกลุ่มน้อยยังมีอยู่อย่างต่อเนื่อง จนสามารถโจมตีและยึดกองบัญชาการของกลุ่มกะเหรี่ยงได้ เมื่อต้นปี พ.ศ.2538 โดยในครั้งนั้นกลุ่มชนสี่ซึ่งต่อสู้เพื่อจัดตั้งรัฐฉานอิสระมาเป็นเวลา 40 ปี ได้เจรจากับรัฐบาลพม่าตั้งแต่ต้นเดือนธันวาคม พ.ศ.2538 และตกลงหยุดยิง โดยยอมให้ทหารพม่าเข้าควบคุมกองบัญชาการที่หัวเมือง ตรงข้ามอ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน เมื่อต้นเดือน มกราคม พ.ศ.2539 นอกจากนี้กลุ่มชนสี่ได้มอบอาวุธและรายชื่อทหารบางส่วนแก่รัฐบาลทหารพม่าด้วย ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากเกิดความแตกแยกภายในกลุ่ม ชนสี่ ระหว่างชาวจีนกับชาวไทยใหญ่ และยังถูกกดดันจากรัฐบาลทหารพม่าด้วย รวมทั้งไทยได้ควบคุมชายแดนเข้มงวดมากขึ้นทำให้ทางฝ่ายพม่าขาดแคลนสินค้าอุปโภคและเวชภัณฑ์ ขณะเดียวกันสหรัฐต้องการให้รัฐบาลทหารพม่าส่งตัวชนสี่ไปดำเนินคดีที่สหรัฐเพราะถือเป็นอาชญากรค้ายาเสพติดรายใหญ่ของโลก แต่รัฐบาลพม่ายืนยันที่จะไม่ส่งตัวชนสี่ให้แก่สหรัฐโดยอ้างว่าไม่มีข้อตกลงส่งผู้ร้ายข้ามแดนระหว่างกัน

เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งนั้นก็เกิดจาก การที่ทหารพม่าไม่สามารถควบคุมชนกลุ่มน้อยได้ ดังที่กล่าวมาแล้ว และระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลทหารพม่า ก็ได้เปิดการเจรจาตกลงกันได้ จนได้ผลชัดเจนเป็นรูปธรรม หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นเพียงการจัดฉากเข้าหากันเท่านั้น เช่น กรณีที่พลเอก เศรษฐา สุวานะจาโร ผู้บัญชาการทหารบกของไทยในขณะนั้นได้เดินทางไปเจรจากับผู้นำรัฐบาลทหารพม่า ต่อกรณีการถูกลักลอบโดยเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2540 ทางพม่าก็ได้นำ พลเอกหม่องเอ ผู้บัญชาการทหารบก นายพลชินยูนต์ เลขาธิการ SLORC ผู้บัญชาการ สามเหล่าทัพ พร้อมผู้บัญชาการฝ่ายยุทธวิธีภาคตะวันออกเข้าร่วมเจรจา ซึ่งผลการเจรจาในครั้งนั้นเป็นไปในทางบวก ไม่ว่าจะเป็นการตั้งคณะกรรมการร่วมกันในการพิจารณาการสร้างสะพานมิตรภาพไทย - พม่าหรือเรื่องการส่งผู้อพยพชาวกะเหรี่ยงกลับ ซึ่งทางไทยก็ได้ยืนยันว่าจะส่งกลับเฉพาะผู้ที่สมัครใจ แต่ในช่วงเวลาใกล้เคียงกันนั้นเองรัฐบาลอย่างกึ่งก็ออกมาตรการคุมเข้มสินค้าไทยโดยเฉพาะสินค้าที่พม่าถือเป็นสินค้าฟุ่มเฟือยคือ เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องตีมนั้นจะนำเข้าได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากรัฐบาลอย่างกึ่ง

เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เหล่านี้ หลายฝ่ายได้ตั้งความหวังไว้ว่า เมื่อพม่าได้เข้ามาเป็นสมาชิกอาเซียนแล้ว การเจรจาแก้ไขปัญหาต่าง ๆ จะเป็นไปในทางที่ดีขึ้น ซึ่งจะเห็นได้ว่า ความหวังนั้นยังห่างไกลความจริง

1.1 **กรณีปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำเมย** เหตุการณ์หนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาตามแนวชายแดนสืบเนื่องมาจนถึงขณะนี้ คือการปักปันเขตแดนที่ไม่ชัดเจนของไทยและพม่า จนส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของไทยและพม่า สาเหตุหลักเกิดจากการปักปันเขตแดนที่ได้ทำไว้ในอดีตระหว่างไทยกับอังกฤษ จากการที่เข้ามาปกครองพม่าในฐานะเป็นอาณานิคม กล่าวคือ ไทยกับอังกฤษได้มีการทำสนธิ

สัญญากำหนดเส้นเขตแดนระหว่างกันไว้ รวม 3 ฉบับ (สมบูรณ์ เสงี่ยมบุตร, 2529.) คือในปี พ.ศ. 2411 พ.ศ. 2474 และ พ.ศ. 2475 แต่เมื่อเวลาผ่านไปจนถึงปัจจุบันเขตแดนที่มีการปักปันกันไว้ได้สร้างปัญหาขึ้นมา ระหว่างไทยกับพม่า ซึ่งได้รับการสืบสิทธิในสนธิสัญญาที่ประเทศแม่ทำให้ตามกฎหมายระหว่างประเทศ ปัญหาที่มีขึ้นเป็นเพราะในอดีต วิทยาการและเทคโนโลยีด้านแผนที่ยังไม่มีดี ทำให้การกำหนดจุดต่าง ๆ เกิดความผิดพลาดคลาดเคลื่อน ประกอบกับข้อตกลงในสนธิสัญญาก็คลุมเครือไม่ชัดเจนและไม่เป็นไปตามหลักสากล ทำให้ไม่สามารถหาจุดบางจุดตามข้อตกลงที่ได้ทำกันไว้ตั้งแต่สมัยพม่ายังเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ทั้ง 2 ประเทศจึงต้องรวบรวม หาหลักฐานและเหตุผลเพื่อการเจรจากำหนดเส้นเขตแดนที่ถูกต้องต่อไป (เวณิกา บุญมาคลี, 2540) โดยที่แนวเขตระหว่างไทยและพมานั้นตลอดความยาวมีทั้งทางบกและทางทะเล ทางบกจะใช้ทิวเขาและลำน้ำเป็นเส้นกันพรมแดนตามธรรมชาติ โดยยึดแนวสันปันน้ำเป็นเส้นแบ่งเขต ปัญหาเขตแดนที่เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอเป็นปัญหาที่เกาะกลางแม่น้ำเมย ซึ่งข้อพิพาทระหว่างไทย-พม่า บริเวณแม่น้ำเมยนั้น คือบริเวณใต้สะพานข้ามแม่น้ำเมยระหว่างไทยกับพม่า ที่ อ.แม่สอด จ.ตาก แต่เดิมนั้นแม่น้ำเมยจะเป็นของกลาง ตามอนุสัญญาไม่ได้ระบุว่า เป็นของฝ่ายใด ซึ่งต่อมาเกิดเกาะทรายประมาณ 50 ไร่ ขึ้นกลางลำน้ำ เนื่องจากกระแสน้ำได้พัดพาทรายมาตกตะกอนทับถมกัน ในจุดนี้เป็นเวลานานจนเกิดเป็นเกาะขึ้นกลางแม่น้ำ ซึ่งเกาะทรายดังกล่าวจะถูกน้ำท่วมมิดในช่วงฤดูน้ำหลาก พอถึงฤดูแล้งปริมาณน้ำในลำน้ำเมยลดลง จึงจะเห็นเกาะทรายอยู่กลางแม่น้ำค่อนข้างห่างจากฝั่งพม่า ส่วนระหว่างฝั่งไทยกับเกาะทรายนั้นจะมีร่องแม่น้ำเมยไหลกัน (ขจัดภัย นุราชพัฒน, "เอกสารประกอบคำบรรยายปัญหาชายแดนของไทย," 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2536 (อัดสำเนา)) ในปี พ.ศ. 2523 กระแสน้ำได้เปลี่ยนทางเดินไปชิดกับฝั่งพม่า และตลิ่งฝั่งพม่าถูกน้ำเซาะจนพัง ทำให้เกาะย้ายมาอยู่ใกล้กับฝั่งไทย ทางกรมพม่าจึงให้สร้างหลักรอ ตลอดแนวตลิ่งฝั่งพม่าไว้ กระแสน้ำจึงไหลมาชิดฝั่งไทย และกัดเซาะตลิ่งฝั่งไทยจนพังบริเวณบ้านห้วยม่วง ต.ท่าสายลวด อ.แม่สอด จ.ตาก ไทยจึงให้สร้างเครื่องป้องกันน้ำกัดเซาะตลิ่งพัง เพื่อเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การที่น้ำกัดเซาะตลิ่งฝั่งไทยพังเสียหาย ได้ทำให้เกาะกลับไปชิดฝั่งพม่า ไทยจึงได้สร้างหลักรอเพิ่มเพื่อป้องกันน้ำกัดเซาะตลิ่งฝั่งไทย เป็นเหตุให้พม่าไม่พอใจ ดังนั้นในวันที่ 16 เมษายน พ.ศ. 2525 ทหารพม่าออกเครื่องแบบจำนวน 12 คน ซึ่งมีฐานที่มั่นอยู่ที่เมืองเมียวดี ได้ข้ามลำน้ำเมยเข้ามาฝั่งไทย และยิงปืนขับไล่คนงานไทยที่กำลังสร้างหลักรออยู่ แล้วยังรื้อถอนหลักรอที่อยู่ในระหว่างการก่อสร้างก่อนข้ามลำน้ำเมยกลับไป ซึ่งฝ่ายไทยได้ทำหนังสือประท้วงไปยังรัฐบาลพม่าทันทีแต่ไม่ได้รับการตอบรับใด ๆ จากทางฝ่ายพม่า การสร้างหลักรอถาวรเริ่มขึ้นเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2525 ทำให้ทางการพม่าได้ส่งตัวแทนมาเจรจาเพื่อให้ชลอการสร้างหลักรอดังกล่าวไว้ก่อน เพราะยังไม่สามารถสรุปได้ว่าเกาะทรายนั้นจะเป็นของฝ่ายใด แต่ไทยก็ยังดำเนินการต่อไป ซึ่งทำให้ฝ่ายพม่าไม่พอใจ ราษฎรพม่าจำนวนหนึ่งได้ข้ามลำน้ำเมยมายังฝั่งไทยเพื่อขับไล่คนงานที่กำลังทำงานอยู่ เมื่อฝ่ายไทยประท้วงไปยังพม่า

อีกครั้ง ทางกรมพม่าได้กล่าวแต่เพียงว่าเป็นเรื่องของราษฎรที่มีความไม่พอใจกันเอง เจ้าหน้าที่ของพม่าไม่ได้เข้าไปมีส่วนรู้เห็นแต่ประการใด ทางรัฐบาลไทยจึงได้ตอบโต้ด้วยการปิดด่านเข้า - ออก ด้านแม่สอด - เมียวดี เป็นเวลา 2 วัน ทำให้ราษฎรพม่าไม่สามารถข้ามมาซื้อของฝั่งไทยได้ ขณะเดียวกันก็เพื่อเป็นการป้องกันความปลอดภัยให้แก่คนงานไทยที่กำลังก่อสร้าง ซึ่งต่อมาพม่าพยายามอ้างสิทธิเหนือเกาะทรายนี้ โดยได้ยื่นบันทึกขอจำ อ้างว่า ฝ่ายไทยเป็นผู้สร้างหลักธรขึ้นเชื่อมกับเกาะทราย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเบี่ยงเบนทิศทางการไหลของกระแสน้ำในแม่น้ำให้ไปชิดฝั่งพม่าและทำให้เกาะเลื่อนเข้ามาติดกับฝั่งไทย ซึ่งไทยก็ได้โต้ตอบไปว่า ไทยพยายามติดต่อกับพม่าอย่างเป็นทางการเพื่อให้จัดตั้งคณะกรรมการร่วมขึ้นมาเจรจาเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าวอยู่ตลอดเวลา แต่กลับไม่ได้รับการตอบสนองจากฝ่ายพม่าแต่อย่างใด

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมาถึงปัจจุบัน ได้มีราษฎรไทยอพยพเข้าไปทำการเกษตรอยู่บนเกาะเป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังได้จัดสร้างเสารงขนาดใหญ่ ไว้บนเกาะทรายแห่งนี้เพื่อแสดงอธิปไตยเหนือเกาะนี้ ซึ่งทางกรมสนธิสัญญา กระทรวงการต่างประเทศได้ให้ข้อสรุปว่า เกาะดังกล่าวเมื่อเลื่อนเข้าชิดติดกับฝั่งไทยจนกลายเป็นพื้นที่เดียวกันแล้ว โดยไม่มีกระแสน้ำไหลผ่านกันขวางเหมือนเดิม ก็สามารถถือเป็นลักษณะเดียวกับการงอกของพื้นที่ริมตลิ่ง ดังนั้นกรรมสิทธิเหนือพื้นที่นี้จึงน่าจะเป็นของไทย จนกระทั่งเมื่อ พลเอก หม่อม เอ ผู้บัญชาการทหารบก รองประธานสภาฟื้นฟูกฎระเบียบกฎหมายแห่งรัฐ หรือสลอร์ก ได้เดินทางมาที่เมืองเมียวดี จุดเชื่อมต่อของสะพานมิตรภาพไทย - พม่า ในฝั่งพม่า ได้พบกับสภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินริมฝั่ง - เกาะกลางแม่น้ำเมยของฝั่งไทย จึงได้สั่งระงับการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย - พม่าทันที มีการสั่งปิดด่านการค้าระนอง - เกาะสอง - แม่สอด - เมียวดี และแม่สาย - ท่าซี้เหล็ก แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ไม่ค่อยราบรื่นนักระหว่างไทยกับพม่า ในสมัยของรัฐบาลนายบรรหารเวฬุ คิลปะอาชาเป็นนายกได้มีการเจรจาร่วมกันของคณะกรรมการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทดินแดนไทย-พม่าจึงได้มีการดำเนินการขุดร่องน้ำ ริมแม่น้ำเมยครั้งแรก ติดกับตลิ่งแม่น้ำเมยฝั่งไทยโดยใช้แบบแปลนการสร้างสะพานของกรมทางหลวงเป็นข้อมูลหลักในการหาแนวร่องน้ำเดิม แต่ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่าก็ยังไม่ดีขึ้น มีเพียงคำสั่งเปิดปิดด่านการค้าทั้ง 3 จุดที่สั่งปิดไปก่อนหน้านี้นี้เท่านั้น หลังจากนั้นในสมัยรัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ได้มอบหมายให้ พลเอกเชษฐา ฐานะจาโร ผบ.ทบ. เป็นตัวแทนไปเจรจากับพลเอกหม่อมเอ ผบ.ทบ. รองประธาน SLORC และพล.โท ชินยุ่นต์ เลขาธิการ SLORC ซึ่งผู้แทนทั้ง 2 ประเทศเห็นพ้องต้องกันว่า ปัญหาเขตแดนไทย - พม่า ที่แม่น้ำเมยจะต้องยุติลงได้แล้ว และตกลงให้อนุกรรมการเทคนิคไทย - พม่า ประชุมร่วมกันอีกครั้งเพื่อตกลงเรื่องร่องน้ำ บริเวณสะพานมิตรภาพไทย - พม่าให้แล้วเสร็จ

การประชุมร่วมกันครั้งนั้น เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 4- 6 มีนาคม พ.ศ. 2540 ประธานฝ่ายไทยคือนายสมบุญธรรม เสงี่ยมบุตร อธิบดีกรมสนธิสัญญาและกฎหมายระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศใน

ขณะนั้น ส่วนฝ่ายพม่าคือ นายอุระวิน อธิบดีกรมสนธิสัญญาพม่าภายใต้เงื่อนไขว่า ปัญหานี้ต้องยุติ และใช้แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศปี พ.ศ. 2532 เป็นหลักฐานในการพิจารณาแนวร่องน้ำร่วมกัน พร้อมกับใช้กล้องสำรวจ แนวร่องน้ำเมยใหม่จึงถูกกำหนดขึ้นโดยเจ้าหน้าที่เทคนิคทั้งสองฝ่าย คือรวมแผนที่ทหารของไทย และกรมแผนที่ทหารของพม่าทำให้การปักแนวเขตใกล้เคียงสภาพเดิมในปี พ.ศ.2532 มากกว่าการดำเนินการชุดครั้งแรกโดยแนวร่องน้ำเดิมจะอยู่ชิดฝั่งไทยมากกว่าแนวร่องน้ำใหม่ และมีความโค้งมากกว่า ส่วนแนวร่องน้ำใหม่ อยู่ห่างจากแนวร่องน้ำเดิมไปติดแนวน้ำไหลประมาณ 5- 10 เมตร

ส่วนเกาะกลางแม่น้ำเมยทั้งสองฝ่ายยึดถือสนธิสัญญาเดิมที่ไทยเคยทำไว้กับอังกฤษ คือแนวเขตแดนจะใช้ริมตลิ่งของทั้งสองประเทศ ขณะที่แม่น้ำและเกาะกลางแม่น้ำ ถือเป็นกรรมสิทธิ์ร่วมกัน และทั้งสองฝ่ายจะไม่เข้ามาดำเนินการตัดแปลงเกาะกลางแม่น้ำเมยอีก ไม่ว่ากรณีใด ๆ ทั้งสิ้น (ผู้จัดการรายวัน, 8 มีนาคม 2540 น.9)

แต่ปัญหาไม่ได้สิ้นสุดเพียงเท่านั้น การที่แม่น้ำเมยเปลี่ยนแปลงเส้นทางเดินของน้ำในหลายต่อหลายครั้งนั้น ทำให้มีผลต่อเขตแดนซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดคือ หลังการเปลี่ยนแปลงเส้นทางเดินของน้ำเมื่อปี พ.ศ.2537 มีที่ดินของเอกชนไทยที่มีโฉนดถูกต้องตามกฎหมาย 3 แปลงและ สค. 1 อีก 15 ราย ซึ่งจะเปลี่ยนมาเป็นของไทยได้หรือไม่นั้น หากยึดตามสนธิสัญญาระหว่างไทย - พม่า นั้นให้ยึดแม่น้ำเมยเป็นหลัก ดังนั้นหากเรายึดตามสนธิสัญญาฉบับนี้แล้ว หมายถึงที่ดินทั้ง 3 แปลงไม่ได้เป็นของไทยแล้ว ซึ่งเท่าที่ผ่านมาไทยไม่เคยเรียกร่องดินแดนของประเทศไทยที่ต้องกลายเป็นแผ่นดินพม่า เมื่อกระแสน้ำเปลี่ยนทางเดิน มีเพียงฝ่ายพม่าเท่านั้นที่มักจะประท้วงไทยอยู่เสมอมา

ส่วนการร่วมมือกันก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่า ข้ามแม่น้ำเมยนั้นการก่อสร้างได้เริ่มโครงการมาตั้งแต่วันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2537 โดยฝ่ายไทยเป็นฝ่ายสนับสนุนงบประมาณก่อสร้างทั้งหมด จำนวน 79.2 ล้านบาท แบ่งเป็นงบประมาณปี พ.ศ. 2537 จำนวน 39.6 ล้านบาทและปี พ.ศ.2538 จำนวน 39.6 ล้านบาท ต้องหยุดการก่อสร้างลงชั่วคราว เนื่องจากเมื่อวันที่ 29 เมษายน พ.ศ.2537 พลเอกหม่องเอ รองประธาน SLORC ในขณะนั้น ได้เดินทางไปตรวจการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่า ที่อำเภอ เมียวดี รัฐกะเหรี่ยง เขตสหภาพพม่า ได้แสดงความไม่พอใจเกี่ยวกับการที่ฝ่ายไทยนำหินไปทิ้งป้องกันตลิ่งที่บริเวณตลาดริมเมย ต.ท่าสายลวด อ.แม่สอด จ.ตาก

วันที่ 30 เมษายน พ.ศ 2537 ทางพม่าได้ส่งนายอุชินหม่องยีน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการก่อสร้างและคณะเดินทางเข้ามาพบปะเจรจากับ นายอุดร ตันติสุนทร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง

มหาดไทย ประณามที่ปรึกษาคณะกรรมการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่า และคณะ ที่โรงแรมแม่สอดฮิลล์ อ.แม่สอด และได้มีการทำหนังสือบันทึกการประชุมหรือทั้งสองฝ่ายเกี่ยวกับปัญหาห้องน้ำเมย และการบูรณะตลิ่งริมฝั่งแม่น้ำเมย

วันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2537 เจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่นพม่าประจำอำเภอเมียวดี นำโดยพันตำรวจตรี เต็ง จ๋วย รักษาราชการประสานสภาพปกครองอำเภอเมียวดี ได้เชิญผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่า ไปพบที่ด่านตรวจคนเข้าเมืองเมียวดีเขตสหภาพพม่าได้มีคำสั่งถึง อ.เมียวดี เพื่อแจ้งให้ฝ่ายไทยทราบเกี่ยวกับปัญหาการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่า จึงได้เชิญเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยไปร่วมประชุม ตามรายละเอียดดังนี้

- ฝ่ายพม่าขอให้หยุดการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่าไว้ก่อน
- ขอให้ฝ่ายไทยขุดดินที่ถมในบริเวณริมแม่น้ำเมย รวมทั้งรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างด้วย
- ขอให้หยุดทำการก่อสร้างตัวสะพานไว้ก่อน
- ขอให้หยุดทำการก่อสร้างบริเวณคอสะพานและถนนไว้ก่อน

เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยขอให้ฝ่ายพม่าขยายเวลาออกไปจนถึงวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ.2537 เพื่อทำการขนย้ายปืนจันทน์กลับเข้าฝั่งไทยก่อน เจ้าหน้าที่ฝ่ายพม่ายอมรับข้อเสนอ วันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2537 ได้มีการพบปะเจรจาระหว่างผู้บังคับบัญชาระดับสูงของไทยและพม่า ที่โรงแรมแม่สอดฮิลล์ อ.แม่สอด เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ฝ่ายไทยประกอบด้วย พลเอกเชษฐา ฐานะจาโร ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก พลโทสุรเชษฐ์ เดชาติวงศ์ แม่ทัพภาคที่ 3 และพลโทถนอม วัชรพุทธ แม่ทัพน้อยที่ 3 ฝ่ายพม่าประกอบด้วยพลตรีแก๊ตเสง ผู้บัญชาการภาคตะวันออกเฉียงใต้ พลตรีชอทุน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการก่อสร้าง อุไซไซ ผู้ว่าราชการจังหวัดรัฐกะเหรี่ยง พันโทมิวจิ้น ผู้บังคับกองพันเคลื่อนที่เร็ว 355 พันโทชินหม่อจี ผู้บังคับ MIS ที่ 29 พันโทละตาน รองผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารพม่าประจำประเทศไทยและคณะ รวม 11 คนผลการเจรจาในตอนนั้นไม่คืบหน้าเท่าใดนัก เนื่องจากฝ่ายพม่าได้ยื่นข้อเสนอรวม 2 ข้อ คือ

1. ให้ทางฝ่ายไทยดำเนินการขุดดินที่ถมลงที่คอสะพานมิตรภาพไทย-พม่าออกให้หมด แล้วทางฝ่ายพม่าจะมีการหารือกับผู้บังคับบัญชาอีกครั้งหนึ่งเพื่อให้มีการปักปันเขตแดนให้แล้วเสร็จก่อน จึงจะให้มีการก่อสร้างสะพานต่อไปได้
2. ให้มีการนัดประชุมคณะกรรมการชายแดนส่วนท้องถิ่นไทย-พม่า ครั้งที่ 14 ขึ้น โดยฝ่ายพม่าจะมอบหมายให้พันโทมิวจิ้น ผู้บังคับกองพันเคลื่อนที่เร็วที่ 355 เป็นผู้แทนกำหนดสถานที่ประชุมที่ อ.เมียวดี

วันที่ 16 กรกฎาคม นายเกษม วัฒนธรรม นายอำเภอแม่สอด และคณะได้เรียกประชุมราษฎรที่ประกอบอาชีพค้าขายที่บริเวณตลาดริมเมย ไปประชุมร่วมกันที่ศาลาวัดท่าสาย ต.ท่าสายลวด อ.แม่สอด มีราษฎรไปร่วมฟังการชี้แจงประมาณ 200 คน สารระสำคัญของการชี้แจงคือ ขอให้ราษฎรที่

ประกอบอาชีพค้าขายที่ตลาดริมเมยหรือถนนสิงปูลูกสร้างนอกภายใน 30 วันเนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่สาธารณะสำหรับบุคคลทั่วไป การเข้าไปปลูกสร้างในที่สาธารณะนั้นผิดกฎหมาย การดำเนินการของฝ่ายปกครองครั้งนี้มิใช่ถูกบีบบังคับจากฝ่ายพม่า แต่เนื่องจากราษฎรกระทำผิดต่อกฎหมาย อย่างไรก็ตาม ทางราชการได้จัดสถานที่ค้าขายให้ใหม่บริเวณใต้สะพานมิตรภาพ (สมโขค สวัสดิ์รักษ์, 2540.)

หลังจากมีการก่อสร้างอยู่เป็นระยะ ๆ นั้น ในที่สุดก็ได้ดำเนินการจนแล้วเสร็จเมื่อเดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2540 และได้มีการเปิดสะพานมิตรภาพไทย-พม่าอย่างเป็นทางการเมื่อ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2540 ภายหลังจากพม่าได้เข้ามาเป็นสมาชิกอาเซียนได้ 1 เดือน

1.2 กรณีปัญหาเกาะหลาม เกาะซันก

การตกลงในเรื่องเส้นเขตแดนทางทะเลระหว่างไทยกับพม่าได้กระทำขึ้นครั้งแรกโดยอนุสัญญาระหว่างกษัตริย์ไทยกับข้าหลวงใหญ่แห่งอินเดียในปี พ.ศ. 2411 ในความตกลงครั้งนี้ได้กำหนดเส้นเขตแดนไว้ถึงปลายแหลมวิกตอเรีย เท่านั้น ไม่ได้รวมไปถึงเกาะต่าง ๆ ในทะเลอันดามัน ทั้ง 2 ฝ่ายได้ตรวจสอบความถูกต้องและลงนามในแผนที่เพื่อเป็นหลักฐาน ต่อมาฝ่ายอังกฤษได้นำแผนที่แนบท้ายอนุสัญญาซึ่งเดิมทำไว้ 3 แผ่นไปปรับปรุงใหม่ให้เหลือ 2 แผ่น แต่เซอร์จอห์น ลอเรนซ์ ข้าหลวงใหญ่อินเดียได้คำนึงถึงถึงปัญหาเกี่ยวกับเกาะต่าง ๆ ในทะเลอันดามัน จึงได้ลากเส้นประเพิ่มเติมต่อจากเส้นเขตแดนเดิม ซึ่งได้แสดงไว้เพียงแค่ปลายแหลมวิกตอเรียเท่านั้น โดยให้ยาวต่อไปยังเกาะต่าง ๆ ในทะเลอันดามันด้วย โดยในแผนที่ฉบับใหม่ได้ระบุให้เกาะเซนต์ แมทธิว (Saint Mathew Island) เกาะวิกตอเรีย (Victoria Island) และหมู่เกาะรังนกเป็นของรัฐบาลอังกฤษ ส่วนเกาะซันกและเกาะหลามเป็นของไทย (นาวาเอกถนอม เจริญลาภ “เอกสารประกอบการบรรยายสภาพทางภูมิศาสตร์ และปัญหาเขตแดนทางทะเลของอ่าวไทยและทะเลอันดามัน,” 29 พฤศจิกายน 2532.(อัตสำเนา)) จะเห็นได้ว่าอนุสัญญานั้นจะกล่าวถึงเฉพาะเกาะใหญ่ ๆ เพียง 3 เกาะเท่านั้น ยังไม่ได้รวมถึงเกาะเล็ก ๆ อีกจำนวนมากทำให้ไทยถือว่า เกาะที่เหลือซึ่งรวมทั้ง เกาะหลาม เกาะคัน และเกาะซันกเป็นของไทย ซึ่งปัญหาในเรื่องเกาะต่าง ๆ นี้ ไม่ค่อยปรากฏเป็นเรื่องราวใหญ่โตนัก ส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาอยู่เพียงเจ้าหน้าที่ในระดับท้องถิ่นเท่านั้น

2. ปัญหาเยาเสพติด

ปัญหาเยาเสพติดก็นับเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากกรณีพรมแดนติดกับพม่า อันมีผลกระทบต่อความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย-พม่าด้วย จุดที่สำคัญและขึ้นชื่อในเรื่องของเยาเสพติด

คือพื้นที่ ในสหภาพพม่า รวมไปถึงรอยต่อบริเวณ พม่า - ลาว - ไทย ที่เรียกกันว่า “สามเหลี่ยมทองคำ” กล่าวกันว่าเป็นแหล่งผลิตยาเสพติดที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลก ทั้งนี้เพราะลักษณะภูมิประเทศที่ยากแก่ การที่ทางการจะเข้าไปควบคุมได้ ไม่ว่าจะป็นป่ารกทึบ แม่น้ำกว้างใหญ่แยกการหลบหนี ชนกลุ่ม น้อยที่เป็นผู้ผลิตและค้ายาเสพติดรายใหญ่ที่สุด ได้แก่ กลุ่มกองทัพรัฐฉาน (Shan United Army : SUA) มีนายจางซีฟู หรือที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า “ซุนสา”⁷ เป็นหัวหน้า ในอดีตนั้นกลุ่มนี้ได้มีข้อตกลงกับ พรรคคอมมิวนิสต์พม่าในการซื้อขาย ลำเลียงฝิ่นผ่านพื้นที่อิทธิพลของพรรคคอมมิวนิสต์ โดยสามารถ ลำเลียงฝิ่นผ่านทางตอนเหนือของรัฐฉานลงมาบริเวณชายแดนไทย - พม่า ได้อย่างสม่ำเสมอและเป็น จำนวนมาก กลุ่มนี้มีโรงงานผลิตเฮโรอีนขนาดใหญ่ตั้งอยู่ในพม่าตรงข้ามกับจังหวัดเชียงรายและจังหวัด แม่ฮ่องสอน (พลเอกสายหยุด เกิดผล, ปัญหาความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย-พม่า ในเขตภาคเหนือ ของไทย,“ จิตวิทยาความมั่นคง, น. 336)

นอกจากกลุ่มของซุนสาแล้ว ยังมีชนกลุ่มน้อยสัญชาติพม่า กลุ่มอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการ ผลิตและค้ายาเสพติด ได้แก่ กลุ่มกองทัพสภาปฏิวัติรัฐใต้ (Thailand Revolution Army : TRA) ซึ่งมีโบ มุเฮง หรือ กองเงินเป็นหัวหน้า และกลุ่มคะฉิ่น กลุ่มมูเซออิสระ กลุ่มว้า กลุ่มจีนฮ่อ สำหรับจีนฮ่อส่วน ใหญ่ที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติดมักเป็นจีนฮ่อที่เคยอาศัยอยู่ในพม่าเช่น นายเล้าซู หรือ แวนโค แซ่แวน หรือ สว่าง แซ่ซู ซึ่งเป็นผู้ต้องโทษคดียาเสพติดที่หลบหนีไประหว่างถูกคุมขังเมื่อเดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2520 ส่วนอดีตของกองกำลังจีนคณะชาติที่อพยพเข้ามาพักในดินแดนไทย ได้มีข้อตกลง กับรัฐบาลไทยเมื่อครั้งอพยพเข้ามาอยู่ภายใต้การควบคุมของทางราชการว่าจะไม่เกี่ยวข้องกับการผลิต ยาเสพติดอีก กลุ่มนี้จึงลดบทบาทด้านยาเสพติดลง แต่กระนั้นยังมีข่าวออกมาว่ามีบุคคลในอดีตกองกำลังจีน คณะชาติบางคนยังมีบทบาทในเรื่องการค้ายาเสพติดบริเวณพรมแดนไทย-พม่าอยู่ ซึ่งรายได้ส่วนใหญ่ จากการค้ายาเสพติดเหล่านี้ ชนกลุ่มน้อยจะนำไปใช้จ่ายในการบำรุงกองทัพ และจัดหาอาวุธเพื่อทำการ สู้รบกับกองกำลังทหารพม่า อย่างไรก็ตามยังมีกองกำลังอื่น ๆ เช่น กะเหรี่ยง มอญ คะยา คะฉิ่น จัดหา เงินมาบำรุงกองกำลังของตนโดยวิธีอื่นที่ไม่เกี่ยวกับยาเสพติด เพราะเกรงว่าจะเป็นที่รังเกียจและไม่ได้ รับการสนับสนุนจากประชาคมโลกในการต่อสู้เพื่ออิสระภาพ(เวณิกา บุญมาคลี,2539)

สำหรับประเทศไทยถือเป็นเส้นทางสำคัญที่ผู้ผลิตยาเสพติดจะใช้ลำเลียงขนส่งน้ำยาเคมีที่เป็น ส่วนประกอบในการผลิตยาเสพติดซึ่งต้องสั่งซื้อจากต่างประเทศ และยังใช้ประเทศไทยเป็นจุดศูนย์

⁷ เมื่อต้นปี 2538 กลุ่มซุนสาได้เข้าเจรจากับรัฐบาลทหารพม่าตั้งแต่ต้นเดือนธันวาคม 2538 และตกลงหยุดยิง โดยยอม ให้ทหารพม่าเข้าคุมกองบัญชาการที่หัวเมือง ตรงข้าม อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน เมื่อต้นเดือน มกราคม 2539 พร้อมทั้ง มอบอาวุธและรายชื้อทหารบางส่วนแก่รัฐบาลทหารพม่าด้วย ปัจจุบันราชายาเสพติดคนใหม่ที่เข้ามาแทนที่ซุนสา คือ นายเหว่ย เขียวเก็ง ชาวจีนฮ่อ ผู้นำกลุ่มกองทัพสหรัฐฯ หรือกองกำลังวันแดง(United Wa State Army - UWSA)

พรมแดนไทยทางด้านเหนือ ประกอบกับประเทศไทยมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกสบายเชื่อมโยงทั่วประเทศ ดังนั้นจึงมีการลักลอบขนยาเสพติดเข้าสู่จังหวัดทางภาคเหนือของไทย เช่น จ.เชียงราย จ.เชียงใหม่ โดยผ่านทางช่องทางต่าง ๆ ตามแนวชายแดนไทย-พม่าแล้วลำเลียงสู่กรุงเทพฯ ก่อนนำส่งต่อไปขายยังประเทศที่สามต่อไป (“Burmese Opium Draws Get-Tough Call from US, The Nation, 15 November, 1989.”)

การค้ายาเสพติดของกองกำลังชนกลุ่มน้อยนั้นกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของไทยอย่างมาก เนื่องมาจากการต่อสู้ระหว่างรัฐบาลทหารพม่ากับชนกลุ่มน้อยได้รุกล้ำเข้ามาในเขตไทย ยังผลให้ราษฎรไทยในพื้นที่นั้นได้รับความเดือดร้อนจากการสู้รบ และการที่ประเทศไทยเป็นเส้นทางลำเลียงและศูนย์กลางการค้ายาเสพติด ย่อมทำให้ได้รับการตำหนิจากนานา ประเทศ สำหรับประเทศไทยเองนั้น ก็ได้รับผลกระทบจาก ปัญหายาเสพติดนี้เป็นอย่างมาก จากการที่ประเทศไทยเป็นทางผ่านของยาเสพติด ซึ่งในอดีตจะมีในรูปของเฮโรอีน ผงขาว เป็นต้น จากการปราบปรามทำให้ยาเสพติดในรูปแบบดังกล่าวมีจำนวนลดลง แต่กลับมากเกิดในรูปแบบใหม่คือยาบ้า หรือ ยาบ้า ซึ่งพื้นที่ที่เป็นแหล่งใหญ่ นั้น กล่าวกันว่าอยู่ทางตอนเหนือของประเทศไทยและแหล่งผลิตใหญ่นั้นอยู่ในพม่า รองลงไปคือ สปป.ลาว กลุ่มผู้ผลิตยาบ้าในพม่าส่วนใหญ่ คือชนกลุ่มน้อยบางกลุ่มที่ต่อสู้กับรัฐบาลมาเป็นเวลานานและเป็นกลุ่มที่มีบทบาทในการผลิตเฮโรอีนในเวลาเดียวกันบทบาทการผลิตยาบ้าของชนกลุ่มน้อยเริ่มปรากฏในช่วงปีพ.ศ.2538-2539 เมื่อตระหนักว่าการผลิตยาบ้าสามารถเป็นทางออกในการสร้างรายได้ให้กับชนกลุ่มน้อย ประกอบกับเงื่อนไขของการผลิต เช่นวัตถุดิบ และเคมีภัณฑ์อื่น ๆ สามารถจัดหาได้ทั้งจากจีน อินเดีย และจากไทยเอง การผลิตจึงเริ่มตั้งแต่ตอนนั้น ประมาณกันว่ากำลังการผลิตยาบ้าของชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ รวมกันแล้วมีปริมาณหลายร้อยล้านเม็ดต่อปี ปัจจุบันกลุ่มผู้ผลิตยาบ้าในพม่า พอยแยกได้ออกเป็น 5 กลุ่มคือ

- 1.กลุ่มกองทัพสหรัฐว้า (United Wa State Army - UWSA) หรือกองกำลังว้าแดง มีพื้นที่อิทธิพลอยู่ 2 พื้นที่หลักได้แก่ กลุ่มว้าภาคเหนือ มีพื้นที่อยู่ทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือติดกับประเทศจีน มีเมืองหลวงและกองบัญชาการทั้งที่อยู่หัวเมืองปางซาง ดังได้กล่าวมาแล้ว มีผู้นำชื่อ “เป่า โหยว ฉาง” ซึ่งเป็นผู้นำสูงสุดของกองทัพสหรัฐว้าด้วย ส่วนกองทัพสหรัฐว้าอีกกลุ่มหนึ่ง คือ กลุ่มว้าภาคใต้ มีพื้นที่ตั้งอยู่ใกล้ชายแดนไทย-พม่า ด้านตรงข้ามอำเภอแม่ฮาด จังหวัดเชียงใหม่ มีฐานที่มั่นอยู่ที่เมืองยอน ดอยสามแล้า พื้นที่นี้เองที่อยู่ภายใต้การนำของเหว่ย เซียะกัง ซึ่งเป็นคนเชื้อสายจีนฮ่อ และยังมีชื่อไทยว่า นายประสิทธิ์ ชิวินนิติปัญญา อายุ 47 ปี ตำแหน่งของเขาคือ ผู้บัญชาการทหารว้าภาคใต้ ในอดีตเคยเป็นคนสนิทคู่ใจของขุนสาราชายาเสพติดโลก

2.กลุ่มโกกั้ง (Kokang) เป็นชนกลุ่มน้อยชาวจีน พื้นที่อิทธิพลอยู่ทางตอนเหนือของรัฐฉานฝั่งตะวันออกของแม่น้ำสาละวิน เป็นกลุ่มผู้ผลิตเฮโรอีนมาก่อน ภายหลังจากหันมาผลิตยาบ้าเนื่องจากเล็งเห็นผลกำไรจากตลาดผู้เสพ

3.กลุ่มอดีตสมาชิก (MTA (Mong Tai Army) กลุ่มนี้มีผู้นำคือ ชาย เลิน หรือ ชาย ลิน หรือในชื่อจีนว่า "ลี มิน ชิง" เป็นคนเชื้อสายจีนฮ่อ - ไทยใหญ่ หลังจากกองทัพเมืองไตของขุนล่า เข้มอบตัว ชายเลิน ได้จัดตั้งกลุ่มรัฐฉานตะวันออก (Eastern Shan State Army - ESSA) ขึ้นมาเพื่อคุ้มครองธุรกิจยาเสพติดของเขา

4.กลุ่มอดีตพรรคคอมมิวนิสต์พม่า (Former Communist Party of Burma) มีกำลังทหารประมาณ 800-1000 คนเขตอิทธิพลอยู่ในพื้นที่ชายแดนพม่า - จีน

5.กลุ่มอิสระ (Independent Groups) มีอยู่หลายกลุ่ม เช่น กลุ่มจีนฮ่อ กลุ่มกองกำลังปะโอ

ยาบ้าและยาเสพติดของชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ ในพม่าจะถูกลำเลียงมาเก็บไว้ในพื้นที่ชายแดนไทย-พม่า ซึ่งเป็นหมู่บ้านอยู่ใต้อิทธิพลของชนกลุ่มน้อยในแต่ละกลุ่ม ประมาณว่าตลอดแนวชายแดนฝั่งพม่าด้านตรงข้ามจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และแม่ฮ่องสอน มีหมู่บ้านที่เป็นจุดเก็บรวมยาเสพติดไม่น้อยกว่า 40 หมู่บ้าน หมู่บ้านเหล่านี้จะเป็นจุดติดต่อซื้อขายยาเสพติดกับกลุ่มพ่อค้าในฝั่งไทย และเมื่อพิจารณาลักษณะภูมิประเทศตามแนวชายแดนภาคเหนือ ประมาณว่ามีหมู่บ้านชาวเขาไม่ต่ำกว่า 100 หมู่บ้าน ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน และพะเยา ประชากรในหมู่บ้านเหล่านี้มีพื้นฐานความสัมพันธ์กับประชาชนในหมู่บ้านฝั่งพม่าเป็นเวลานาน จึงกลายเป็นเครือข่ายกระจายยาบ้าไปยังพื้นที่ตอนในของประเทศ โครงสร้างความสัมพันธ์ในลักษณะนี้ทำให้เครือข่ายแนวร่วมของกลุ่มผู้ค้ายาเสพติดตามแนวชายแดนของไทย-พม่า เป็นไปอย่างมั่นคง และเป็นฐานของการแพร่ระบาดของยาบ้าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน⁸

ยาบ้าเหล่านี้ส่วนหนึ่งก็มีการค้าขายกันในประเทศไทยซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศไทยเป็นอย่างมาก นอกจากนั้นจะถูกส่งผ่านไปยังประเทศที่สามต่อไป ด้วยเหตุนี้เองต่างทำให้ต่างชาติต้องการให้ไทยใช้มาตรการอย่างเด็ดขาดในการปราบปรามยาเสพติดซึ่งไทยเองก็ได้ตอบโต้ไปว่า ไทยเองไม่ใช่แหล่งผลิตยาเสพติด แต่แหล่งผลิตนั้นอยู่ในประเทศพม่า ไทยจึงทำได้เพียงคอย

⁸ สำหรับรายละเอียดสามารถหาอ่านได้ใน "พม่า รั้ว ยาบ้า ฤาเราจะเสียกรุงครั้งที่ 3" โดย ม.ล.พันธุ์สุรย์ ลดาวัลย์ ซึ่งเป็นเอกสารเสนอต่อที่ประชุมและสัมมนาทางวิชาการระหว่างมหาวิทยาลัย เรื่อง การศึกษาและวิจัยทางรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทยในปัจจุบัน โดยภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วันที่ 28-30 กรกฎาคม 2542

ปราบปราม ป้องกัน ไม่ให้ยาเสพติดเหล่านั้นถูกลำเลียงผ่านประเทศไทย แต่ด้วยพรมแดนติดต่อกันที่ค่อนข้างยาว ทำให้การควบคุมดูแลตามแนวพรมแดนดูแลได้ไม่ทั่วถึง ขณะเดียวกันการปราบปรามแหล่งผลิตในประเทศพม่า นั้น ไทยไม่สามารถถูกล้ำเข้าไปในเขตแดนของพม่าได้

ปัญหายาเสพติดที่กล่าวมาแล้วนั้น ได้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศไทยเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม หรือความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

3 ปัญหาแรงงานข้ามชาติผิดกฎหมาย

การสู้รบระหว่างชนกลุ่มน้อยตามแนวชายแดนไทย - พม่า ได้ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยอีกปัญหาหนึ่ง คือการทะลักเข้ามาของผู้ลักลอบเข้าเมืองสัญชาติพม่าเพื่อใช้แรงงานในประเทศไทย ซึ่งเป็นภาระของรัฐบาลไทยที่ต้องเสียงบประมาณจำนวนมากในการควบคุมดูแลและช่วยเหลือผู้หลบหนีภัยเหล่านี้ตามหลักมนุษยธรรม โดยเฉพาะด้านการแพทย์ การอนามัย และสาธารณสุขโรค เมื่อผู้หลบหนีภัยเหล่านี้จะลักลอบเข้ามาหางานทำ ได้ก่อให้เกิดปัญหาการแย่งอาชีพและที่ทำกินของราษฎรไทยรวมทั้ง ยังเป็นสาเหตุที่ทำให้รัฐบาลและองค์กรเอกชนในพื้นที่ต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศตะวันตกกดดันรัฐบาลไทยไม่ให้มีการควบคุมตัวและให้ผู้หลบหนีเข้ามาในประเทศไทยเหล่านี้มีฐานะเป็นผู้อพยพอีกด้วย

ผู้หลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่าที่เป็นปัญหาแรงงานต่างด้าว มีอยู่ประมาณ 50,000 คนและแรงงานจากผู้อพยพหลบหนีภัยสงครามในการปราบปรามชนกลุ่มน้อยของรัฐบาลทหารพม่า ซึ่งทาง จ. ตาก ได้จัดให้อยู่ในศูนย์อพยพจำนวน 10 ศูนย์ อีกไม่ต่ำกว่า 45,000 คน ซึ่งตามมติคณะรัฐมนตรีอนุโลมให้จ้างแรงงานเหล่านี้ให้เป็นกิจลักษณะได้ จึงทำให้ผู้หลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่าเหล่านี้ต้องหลบหนีเข้าไปหางานทำในเมืองหลวงคือที่กรุงเทพฯ ฯ และตามจังหวัดต่าง ๆ มากมาย โดยข้อเท็จจริงแล้วทางการของไทย ก็ไม่สามารถผลักดันให้ผู้หลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่าเหล่านี้กลับไปยังประเทศของตนได้ เนื่องจากเขตแดนของทั้งสองประเทศนั้นกว้างมาก จึงป้องกันการเข้าออกไม่ได้ ประกอบกับทางสหภาพพม่าไม่มีแหล่งงานให้ราษฎรของตนทำได้ จึงทำให้ผู้หลบหนีเข้าเมืองเหล่านี้ต้องอาศัยอยู่ในประเทศไทย การเข้ามาเป็นแรงงานของผู้อพยพสัญชาติพม่า แทบทุกครั้งที่ไปขั้ว มักเป็นชาวอาชญากรรมรุนแรง ในการปล้นสะดมคนไทยในหลาย ๆ ลักษณะ บ้างก็ออกจากค่ายพักออกมาหางานทำเป็นโสเภณีบ้าง รับจ้างทำงานโดยหลบหลีกเจ้าหน้าที่ เข้ามาอยู่ประจำในประเทศไทยบ้าง ซึ่งในบางครั้ง ทำให้สื่อมวลชนต่างประเทศที่พูดถึงแรงงานพม่าในไทยนั้น เป็นการกล่าวถึงในทางลบต่อภาพ

พจน์ของประเทศไทย โดยการกล่าวหาประเทศไทย ว่าการไล่ชาวพม่าเหล่านี้ออกไปนั้น เป็นการกระทำที่ไม่คำนึงถึงสิทธิมนุษยชน

ผลกระทบต่าง ๆ ที่ไทยได้รับจากการลักลอบเข้าเมืองของคนสัญชาติพม่านั้น มีอยู่หลายประการซึ่งพอจะแยกเป็นประเด็นได้ดังนี้ (เชิดชาย ม่วงมงคล, 2539 น.74)

1. **ปัญหาความมั่นคงภายในประเทศ** มีกลุ่มองค์กรเอกชน(NGO) ระหว่างประเทศได้ถือโอกาสเข้ามาหาข่าวแทรกแซงกิจการภายใน เพื่อหาช่องว่างในการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ไทย เพื่อนำไปโจมตีไทย โดยเข้ามาในรูปแบบของการให้ความช่วยเหลือด้านสาธารณสุข ฯลฯ ส่วนในเรื่องของการค้ายาเสพติดและการลักลอบค้ายาเสพติดและการลักลอบค้าอาวุธสงครามได้ปรากฏบ่อยครั้ง ซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจอำเภอขุนยวมก็ได้ทำการสืบสวนจับกุมได้หลายครั้งในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา อนึ่งการก่ออาชญากรรมของคนต่างด้าวเหล่านั้นจะมีลักษณะโหดเหี้ยมทารุณตามที่ปรากฏในสื่อมวลชนบ่อยครั้ง
2. **ปัญหาด้านเศรษฐกิจ** ชนกลุ่มน้อยที่อพยพเข้ามาได้บุกรุกทำลายและเผาป่าเพื่อสร้างที่อยู่อาศัยและเกษตรกรรม ทำให้สิ่งแวดล้อมของระบบนิเวศน์วิทยาถูกทำลายหลายพันไร่ ปัญหาการแย่งอาชีพและที่ทำกินของคนไทยมีอยู่ทั่วไป เนื่องจากค่าแรงถูก ไม่ต้องเสียภาษี และแลกเปลี่ยนเงินตราออกไปนอกประเทศ รัฐบาลต้องสูญเสียงบประมาณให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมในเรื่องของการรักษาพยาบาลคนต่างด้าวส่วนใหญ่ รวมทั้งเปิดโอกาสให้เรียนถึงขั้นอุดมศึกษา โดยเสียค่าใช้จ่ายประมาณ 28,000 บาทต่อปี
3. **ปัญหาสังคม** เนื่องจากพลเมืองทั้งสองฝ่ายมีเชื้อชาติ ภาษา ประเพณี วัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน ทำให้เกิดการผสมกลมกลืน (Assimilation) ทำให้บุตรที่เกิดมาได้สัญชาติไทยตาม พ.ร.บ. สัญชาติ พ.ศ. 2535 ส่วนแรงงานต่างชาติที่เป็นหญิง ส่วนหนึ่งก็มีเป้าหมายเพื่อประกอบอาชีพหญิงบริการ อันก่อให้เกิดการแพร่ระบาดของโรคต่าง ๆ เพิ่มขึ้น

โดยเฉพาะปัญหาที่จะต้องป้องกันอย่างเร่งด่วน คือ การแพร่ขยายเชื้อมาเลเรียและโรคอุจจาระร่วงที่ติดมาจากชนกลุ่มน้อยกะเหรี่ยงคะยา และกำลังระบาดเข้ามาสู่คนไทยในพื้นที่มากขึ้นจึงเป็นสิ่งที่น่าวิตกอย่างยิ่ง

ซึ่งผลกระทบต่าง ๆ เหล่านี้จึงให้ทางรัฐบาลต้องดำเนินนโยบายผลักดันแรงงานต่างด้าว ให้ ออกนอกประเทศไทยอย่างรอบคอบที่สุดเพื่อไม่ให้เกิดการเข้าใจผิดทั้งกับรัฐบาลทหารพม่าและเพื่อไม่ให้กระทบต่อหลักมนุษยชนด้วยในขณะเดียวกัน

4.1.4 ท่าทีของประเทศตะวันตกต่อพม่า และอาเซียนในการที่อาเซียนจะรับพม่าเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน

เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าประเทศตะวันตกไม่ว่าจะเป็นสหรัฐอเมริกาหรือประเทศประชาคมยุโรป หรือ EU ไม่ค่อยพึงพอใจกับการปกครองของเผด็จการทหารโดยการนำของ SLORC ทั้งนี้เนื่องจากประเทศในซีกโลกตะวันตก โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา ผู้นำโลกเสรีประชาธิปไตย ซึ่งยกตนเป็นเหมือนตำราวจโลก ผู้คอยตั้งกฎของโลก ภายใต้ระเบียบโลกใหม่ (ประสงค์ สุนศิริ, คำปาฐกถานโยบายต่างประเทศของรัฐบาลชวน หลีกภัย "พลวัตของนโยบายในยุคโลกาภิวัตน์," 18 ตุลาคม 2536) ซึ่งให้ความสำคัญกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย เศรษฐกิจแบบเสรี และการเคารพสิทธิมนุษยชน ดังนั้นสหรัฐอเมริกาจึงเป็นประเทศประชาธิปไตยที่เฝ้าติดตามสถานการณ์ความเคลื่อนไหวของพม่าเรื่อยมา และเป็นผู้นำการเรียกร้องให้รัฐบาลทหารพม่าคืนอำนาจอธิปไตยแก่ประชาชน เคารพผลการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อเดือน พฤษภาคม พ.ศ.2533 และยุติการละเมิดสิทธิมนุษยชน รวมทั้งยังพยายามเรียกร้องให้นานา ประเทศร่วมกดดันรัฐบาลทหารพม่า เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในพม่าไปในทางที่ดีขึ้น ภายหลังจากการปราบปรามนักศึกษา และประชาชนพม่าผู้เรียกร้องประชาธิปไตยเมื่อปี พ.ศ. 2531 รัฐบาลสหรัฐอเมริกา โดยการนำของประธานาธิบดี โรนัลด์ เรแกน ในขณะนั้น ได้สั่งระงับการให้ความช่วยเหลือทุกด้านแก่พม่ารวมถึงความช่วยเหลือในการต่อต้านยาเสพติด ซึ่งการระงับความช่วยเหลือนี้ได้ทำให้ผลผลิตฝิ่นลดลงอย่างที่ตั้งใจไว้เลย ต่อมาในปี พ.ศ.2534 รัฐบาลของอดีตนายกรัฐมนตรี จอร์จ บุช ได้ใช้นโยบายลงโทษพม่าในแนวทางใหญ่ ๆ ดังนี้ (มติชน, 22 ตุลาคม 2536 น.7)

1. ระงับสิทธิพิเศษทางการค้าที่เคยให้กับพม่า
2. คัดค้านการกู้ยืมเงินของพม่าที่จะขอกู้ใหม่จากธนาคารโลก หรือจากธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย หรือสถาบันการเงินอื่น ๆ
3. จะไม่มีการต่อสัญญาใหม่ในเรื่องข้อตกลงเรื่องสิ่งทอระหว่างสหรัฐฯ กับพม่าซึ่งสัญญานี้ได้หมดอายุในปี พ.ศ.2534

นอกจากนี้แล้ว สหรัฐอเมริกาได้เรียกเอกอัครราชทูตของตนกลับประเทศ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 เป็นการประท้วงต่อรัฐบาลพม่า เนื่องจากการปราบปรามประชาชน อีกทั้งยังจับกุมเหล่านักการเมืองฝ่ายตรงข้าม แม้ว่าสถานทูตอเมริกันในกรุงย่างกุ้งจะยังคงเปิดดำเนินการอยู่ แต่ก็มีได้อำนวยความ

สะดวกแก่นักธุรกิจอเมริกันที่เข้าไปลงทุนในพม่าแต่อย่างใด เพราะรัฐบาลของสหรัฐอเมริกาเป็นนโยบายชัดเจนที่จะไม่สนับสนุนการลงทุนในพม่า และระงับความช่วยเหลือทุกรูปแบบแก่พม่า

สหรัฐอเมริกายังคงบทบาทการเป็นผู้นำในการใช้มาตรการโดดเดี่ยวพม่า คำว่ามาตรการค้าระงับการให้ความช่วยเหลือ หรือเงินสนับสนุน ต่อพม่า จนกว่าพม่าจะมีการเปลี่ยนแปลงภายในไปสู่ประชาธิปไตย สหรัฐอเมริกามีจุดยืนที่ชัดเจนและต่อเนื่องในการตอบโต้พม่า เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ.2535 กระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาได้ประกาศหลักการของนโยบายสหรัฐต่อพม่า คือ การเร่งเร้าให้มีการปฏิรูป และปรับปรุงการเมืองและเศรษฐกิจของพม่าในแนวทางปฏิบัติเรื่องสิทธิมนุษยชน ขณะเดียวกันก็ได้ใช้อิทธิพลของตน เรียกร้องให้ประเทศอื่น ๆ ร่วมกดดันพม่า และเสนอต่อองค์การสหประชาชาติร่วมประณามการกระทำอันละเมิดสิทธิและเสรีภาพของรัฐบาลต่อประชาชนชาวพม่าและชนกลุ่มน้อย รวมทั้งการใช้อิทธิพลของตนโน้มน้าวนายบุญโทรส บุญโทรส กาลี อดีตเลขาธิการสหประชาชาติ เพื่อหาความเป็นไปได้ที่จะเป็นผู้จัดการเจรจาสามฝ่าย ระหว่างพรรคฝ่ายค้านของนาง ออง ซาน ซู จี ชนกลุ่มน้อย และ สลอร์ค ทั้งยังเรียกร้องให้ญี่ปุ่นชะลอการพิจารณาการให้เงินช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาการแก่พม่า จนกว่ารัฐบาลทหารพม่าจะพัฒนาทางสิทธิมนุษยชน และเคารพผลการเลือกตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2533 รวมทั้งการปล่อยนาง ออง ซาน ซู จี และนักโทษการเมืองอย่างไม่มีเงื่อนไข นอกจากนี้ยังได้เรียกร้องต่อสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (United Nations High Commissioner for Refugees - UNHCR) มายังรัฐบาลไทยเพื่อให้การยอมรับสถานภาพของผู้อพยพเพื่อความสะดวกในการให้ความช่วยเหลือและขอความร่วมมือจากประเทศสมาชิกอาเซียน ให้แสดงเจตนารมณ์ต่อผลการเลือกตั้งในปี พ.ศ.2533 และปล่อยนาง ออง ซาน ซู จี อย่างไม่มีเงื่อนไข เพื่อเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมทางการเมืองตามกระบวนการประชาธิปไตย (Human Rights Watch/Asia,1994.) ในที่สุด รัฐบาลทหารพม่าก็ได้ปล่อยตัวนางออง ซาน ซู จี เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ.2538 ซึ่งเป็นเวลาเกือบจะครบ 6 ปี ของการถูกกักบริเวณของเธอ ตั้งแต่วันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ.2532 ซึ่งการปล่อยตัวนางออง ซาน ซู จี นี้ ได้สร้างความประหลาดใจให้แก่ชาวโลกเป็นอย่างมาก สหรัฐฯก็คิดว่าเป็นเพราะแรงกดดันของตนเอง

มาตรการโดดเดี่ยวพม่าของสหรัฐ ฯ ครอบคลุมถึงการต่อต้านการค้าอาวุธกับรัฐบาลทหารพม่าและการเรียกร้องให้บริษัทที่ไปลงทุนในพม่าถอนการลงทุนทั้งหมด โดยเฉพาะการลงทุนในภาคพลังงาน และการขุดเจาะน้ำมัน เพราะว่ารายได้จากการลงทุนของบริษัทต่างชาตินั้น รัฐบาลทหารพม่าได้นำไปซื้ออาวุธเพื่อนำมาปราบปรามประชาชนผู้เรียกร้องประชาธิปไตย และชนกลุ่มน้อยที่เรียกร้องอธิปไตยการปกครองตนเอง สังเกตได้ว่า งบประมาณด้านการทหารและป้องกันประเทศของพม่าเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในปีงบประมาณพ.ศ. 2537/2538 งบประมาณด้านการทหารและการป้องกันประเทศมากที่สุด

สุด คิดเป็นร้อยละ 30 ของงบประมาณทั้งหมด ในขณะที่งบประมาณสำหรับด้านการศึกษา มีเพียงร้อยละ 12 และด้านสุขภาพมีเพียง ร้อยละ 3.9 เท่านั้น (US Embassy Rangoon, July, 1996. p.38) งบประมาณด้านการป้องกันประเทศของพม่ายิ่งเพิ่มมากขึ้นเป็นร้อยละ 45 ของงบประมาณทั้งหมดในปีถัดมา (Asian Development Outlook ,1997/1998, p.93)

มาตรการที่สหรัฐฯนำมาใช้กับพม่า เช่น มาตรการไม่อนุมัติหนังสือเดินทางเข้าประเทศสหรัฐอเมริกา ให้แก่ SLORC และสมาชิกในครอบครัว นอกจากนี้รัฐบาลสหรัฐฯ ๔ ยังได้ออกมาโจมตีรัฐบาลทหารพม่าอย่างต่อเนื่อง ในประเด็นจากการละเมิดสิทธิมนุษยชน ชั้นร้ายแรงในพม่า การบังคับใช้แรงงานประชาชนสร้างทางถนน ทางรถไฟอย่างทารุณ โดยไม่จ่ายค่าจ้างตอบแทน หรือไม่ให้การดูแลรักษาเมื่อได้รับอันตรายหรือเจ็บป่วยจากการทำงาน รวมทั้งการบังคับเกณฑ์ชาวบ้านเป็นลูกหาบ บรรทุกอาวุธสงครามและเป็นแนวหน้าในพื้นที่สงคราม ทิ้ง เด็ก และคนชรา (Human Rights Year Book 1994 : Burma , 1994 : p.79-80.) การข่มขืนเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปกติ อีกทั้งรัฐบาลทหารพม่ายังปิดกั้นการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การแสดงออกซึ่งความคิดเห็นที่แตกต่างจากรัฐบาล การห้ามการชุมนุม และการคุมขังผู้นำทางการเมือง โดยไม่สามารถระบุความผิดได้

สหรัฐอเมริกายังคงยืนยันจุดยืนในการตอบโต้ รัฐบาลทหารพม่าในการละเมิดสิทธิมนุษยชน และใช้วิธีการที่จะกดดันพม่าให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น กรณีการปล่อยตัว นาง ออง ซาน ซู จี ผู้นำพรรคฝ่ายค้าน อย่างไม่มีเงื่อนไข เมื่อ 10 กรกฎาคม พ.ศ.2538 มีผู้กล่าวว่า เพราะรัฐบาลทหารพม่าเกรงว่าสหรัฐอเมริกา จะออกกฎหมายกีดกันการค้ากับพม่า โดยการเคลื่อนไหวของนายนายมิช แมคคอลลินนอล วุฒิสภาคองเกรส ซึ่งถ้ากฎหมายฉบับนี้ผ่านสภาคองเกรส ก็จะมีผลต่อการลงทุนของสหรัฐอเมริกาในพม่าทันที อันจะกระทบต่อการลงทุนของสหรัฐฯ ๔ ด้านน้ำมัน และก๊าซธรรมชาติ นั่นหมายถึงจำนวนเงินมหาศาลที่มีความสำคัญมากกับพม่าเช่นกัน รวมถึงนายบิล ริชชิตส์ สสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รัฐนิวยอร์ก จากพรรคเดโมแครตที่เรียกร้องให้มีการเข้มงวดกับการเข้าไปลงทุนในพม่าให้มากขึ้น (พรพิมล ตรีโชติ, เอเชียรายปี 1996/2539. หน้า 248-249.) และนายนิโคลาส เบิร์นส์ โฆษกกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ ๔ ได้เรียกร้องให้ประเทศเพื่อนบ้านของพม่าร่วมมือกับสหรัฐฯ ๔ ร่วมประณามการกระทำของรัฐบาลทหารพม่าและพยายามหามาตรการหลาย ๆ แนวทางในการคว่ำบาตรพม่า โดยมีการพิจารณาหามาตรการในการลงโทษพม่าอยู่อย่างสม่ำเสมอ ส่วนมาตรการขั้นล่าสุดที่รัฐบาลสหรัฐฯ ๔ ตอบโต้พม่า คือ ประธานาธิบดีบิล คลินตัน ได้อาศัยอำนาจจากกฎหมายผ่านเมื่อปี พ.ศ. 2539 ออกกฎหมายสั่งห้ามบริษัทอเมริกันใหม่ไปลงทุน เมื่อ 22 เมษายน พ.ศ.2540 ซึ่งนับว่าเป็นการลงโทษขั้นสูงสุดตามที่กฎหมายฉบับนี้ โดยเฉพาะการลงทุนในภาคพลังงาน การขุดเจาะน้ำมันและก๊าซ บริษัทเอกชนของสหรัฐฯ ๔ เข้าไปลงทุนมากเป็นอันดับที่ 6 ด้วยจำนวนเงินลงทุนถึง 243.57 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ.2540 ประธานาธิบดี บิล คลินตัน (Bill Clinton)

แห่งสหรัฐ ฯ ได้ลงนามในคำสั่งห้ามสหรัฐ ฯ เข้าไปลงทุนใหม่ในสหภาพพม่า ทำให้มีผลบังคับใช้ทันที โดยให้เหตุผลที่ลงนามในคำสั่งดังกล่าวว่านโยบายและการกดขี่ข่มเหงกลุ่มเรียกร้องประชาธิปไตย ในพม่าของรัฐบาลพม่า หลังจากวันที่ 30 กันยายน พ.ศ.2539 เป็นต้นมา เป็นภัยคุกคามอย่างยิ่งต่อความมั่นคงแห่งชาติ และนโยบายต่างประเทศของสหรัฐ ฯ ดังนั้น จึงต้องประกาศภาวะฉุกเฉินแห่งชาติเพื่อรับมือกับภัยคุกคามดังกล่าว โดยที่มาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจนั้นกำหนดห้ามชาวอเมริกันเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจการดังต่อไปนี้

- ทำสัญญาเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติในพม่า
- ทำสัญญาเพื่อรับหน้าที่ควบคุมดูแลและรับประกันการดำเนินการตามสัญญาที่อีกบุคคลหนึ่งทำกับพม่าในเรื่องของการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ
- ชื้อหุ้นในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ
- ทำสัญญาเข้ามีส่วนร่วมในค่าธรรมเนียม รายได้หรือผลกำไรในกิจการด้านพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ โดยไม่คำนึงถึงรูปแบบของการมีส่วนร่วม
- อำนวยความสะดวกแก่การดำเนินการใด ๆ ของชาวต่างชาติซึ่งละเมิดข้อห้ามที่กล่าวมาทั้งหมด
- หลบเลี่ยงหรือหลีกเลี่ยง หรือพยายามละเมิดข้อห้ามดังกล่าวข้อใดข้อหนึ่ง (สยามจดหมายเหตุ 6-12 มิถุนายน 2540 น.641.)

นอกจากรัฐบาลสหรัฐ ฯ จะมีบทบาทในการกดดันต่อรัฐบาลทหารพม่าแล้ว ในส่วนของรัฐบาลมลรัฐและประชาชน ก็เป็นส่วนสำคัญในการร่วมกดดันรัฐบาลทหารพม่าด้วย เช่นการรณรงค์ไม่ซื้อสินค้าจากบริษัทที่ไปลงทุนในพม่า จนกระทั่งบริษัทดังกล่าวถอนการลงทุนจากพม่า เช่น Pepsi Co., Amoco, Liz Claiborne, Macy's, Eddie Bauer การรณรงค์กระจายไปในหลายรัฐ อาทิ รัฐแมสซาชูเซต เมืองเบิร์กลีย์ ซานฟรานซิสโก และอีกหลายเมืองในรัฐแคลิฟอร์เนีย เมืองเมดิสัน รัฐวิสคอนซิน มิชิแกน โอ๊กแลนด์ และวอชิงตัน ดี ซี เป็นต้น (Burma Alert, January, 1997)

สหรัฐอเมริกาก็ให้ความสำคัญในการยึดถือจุดยืนต่อการเคารพสิทธิมนุษยชน และหลักประชาธิปไตยนำเศรษฐกิจเป็นลำดับแรก นายวอร์เรน คริสโตเฟอร์ (Warren Christopher) อดีตรัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐอเมริกาเห็นว่าการส่งเสริมประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนจะเป็นองค์ประกอบของความมั่นคง เสถียรภาพและการเติบโตทางเศรษฐกิจในภูมิภาค สหรัฐ ฯ ไม่ยอมรับการอ้างเรื่องศาสนา ลักษณะทางการเมือง สังคม และวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ เพื่อปฏิเสธเรื่องสิทธิมนุษยชน (การประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศ, สยามจดหมายเหตุ 13-19 สิงหาคม 2536 น.1112.)

ส่วนนางเมเดลิน อัลไบรท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำในการ

กล่าวถึงจุดยืนของสหรัฐ ฯ ต่อการคว่ำบาตรการลงทุนต่อพม่าในกรณีการละเมิดสิทธิมนุษยชน และสนับสนุนการเจรจาระหว่างรัฐบาลกับผู้เรียกร้องประชาธิปไตย ซึ่งนำโดยนาง ออง ซาน ซู จี และผู้นำชนกลุ่มน้อย

อย่างไรก็ตาม สหรัฐ ฯ ได้เคารพต่อแนวทางของอาเซียนในการดำเนินนโยบายความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ต่อพม่า แม้จะไม่เห็นด้วยต่อแนวทางดังกล่าว นายวินสตัน ลอร์ด (Winston Lord) รองเลขาธิการฝ่ายกิจการเอเชียตะวันออก และแปซิฟิก กล่าวถึงนโยบายของสหรัฐ ฯ ต่อนโยบายความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ที่ไทย และอาเซียนใช้กับพม่าว่า "สหรัฐและอาเซียนเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ในนโยบายที่มีต่อพม่า ซึ่งเราเคารพในแนวทางของอาเซียน"

แต่กระนั้นก็ตาม สหรัฐ ฯ ได้ขอความร่วมมือประเทศสมาชิกอาเซียน เพื่อร่วมกดดันพม่าต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อประชาชนพม่า แต่ไม่ได้รับความร่วมมือ เพราะอาเซียนถือว่าเป็นกิจการภายในพม่าที่อาเซียนไม่ควรเข้าไปแทรกแซง บนพื้นฐานของนโยบายความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ ที่จะส่งเสริมให้พม่าเข้ามามีส่วนร่วมในชุมชนนานาชาติ ส่งเสริมการลงทุนในพม่าเพื่อให้ประชาชนพม่ามีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ดีขึ้น แต่หลักการดังกล่าว มิได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่น่าพอใจ และผู้นำทหารของพม่า พลโทชินอูนต์ เลขาธิการสลอร์คคนที่ 1 ยังคงยืนยันว่า จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ เกิดขึ้นในพม่า ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ หรือการเมือง แม้ว่าสหรัฐอเมริกาคงกดดันด้วยมาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจเพื่อบีบบังคับให้เปลี่ยนแปลง แต่พมามั่นใจว่าจะสามารถฟันฝ่าอุปสรรคได้ (กรุงเทพธุรกิจ, 4 พฤษภาคม 2540) สหรัฐ ฯ มองว่านโยบายความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์กลับจะช่วยส่งเสริมให้รัฐบาลทหารพม่าเข้มแข็งยิ่งขึ้น และมีพลังที่จะกระทำการละเมิดเสรีภาพต่อประชาชนพม่าต่อไป

อย่างไรก็ตาม ก็มีผู้ไม่เห็นด้วยกับการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจของสหรัฐ ฯ Donald K. Emmerson ศาสตราจารย์ประจำมหาวิทยาลัยวิสคอนซิน สหรัฐอเมริกา มองว่ามาตรการโดดเดี่ยวพม่า ไม่ใช่ยุทธศาสตร์ที่ดีที่สุดสำหรับสหรัฐอเมริกา เพราะศึกษาจากประสบการณ์ประเทศอื่นเช่น การที่ญี่ปุ่นได้รื้อฟื้นการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา (ODA) หลังพม่าปล่อยนาง ออง ซาน ซู จี ทำให้ญี่ปุ่นมีอิทธิพลในพม่า ขณะที่สหรัฐ ฯ ไม่ยอมส่งตัวเอกอัครราชทูตไปประจำกรุงย่างกุ้ง สหรัฐอเมริกา ควรปรึกษากับประเทศอื่น ๆ และกลุ่มประเทศอาเซียน ในการแก้ปัญหาพม่า ดังเช่นสหรัฐ ฯ ใช้นโยบายกับจีนได้ผลดี โดยการช่วยพัฒนาเศรษฐกิจแทนการคว่ำบาตรทางการค้า สหรัฐ ฯ ควรช่วยพม่าเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจของภูมิภาค และโลกแทนการโดดเดี่ยว ซึ่งการโดดเดี่ยวของสหรัฐ ฯ จะทำให้สหรัฐ ฯ ไม่สามารถทำให้พม่าอ่อนแอลงได้และสหรัฐ ฯ จะไม่สามารถมีอำนาจต่อรองในพม่า อีกทั้งยังเป็นการผลักดันพม่าให้เข้าสู่อำนาจของจีน ทั้งนี้จากประวัติศาสตร์พม่า รัฐบาลทหารพม่า มีชื่อเสียงในแง่ที่ไม่เคยยอมอ่อนข้อให้ผู้ใด ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 พม่าไม่เพียงแต่ปฏิเสธเข้าเป็นพวกตะวันตก หรือ

ตะวันออก แต่ได้ถอนตัวออกจากขบวนการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (สยามจดหมายเหตุ 6-12 กันยายน 2539 น.1000-1003.)

การดำเนินการคว่ำบาตรของสหรัฐ ฯ ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะประเทศอื่นไม่ได้คว่ำบาตรด้วย บริษัทยูโนแคล บริษัทน้ำมันยักษ์ใหญ่ของอเมริกาประกาศออกมาว่านโยบายคว่ำบาตรจะไม่มีผลในทางใดทั้งสิ้นต่อการลงทุนในพม่า โดยในเรื่องนี้ประเทศยุโรปบางประเทศก็รู้สึกไม่พอใจต่อมาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจของสหรัฐ ฯ ต่อพม่า ทั้งนี้เพราะเห็นว่าสหรัฐ ฯ พยายามโยงเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับการค้า คือ เรื่องสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตยมาเกี่ยวกับการค้า และคำสั่งดังกล่าวไม่สามารถกดดันอาเซียนให้ระงับการรับพม่าเข้าเป็นสมาชิก แต่กลับจะเป็นตัวเร่งให้อาเซียนรับดำเนินการรับพม่าเข้าเป็นสมาชิก เพราะอาเซียนย้ำเสมอว่าจะไม่ยอมให้แรงกดดันจากภายนอกมาส่งผลต่อการรับพม่าเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน ซึ่งเป้าหมายของนโยบายคว่ำบาตรไม่อยู่ที่การลงโทษรัฐบาลทหารพม่าโดยการสร้างความกดดันทางเศรษฐกิจเท่านั้น ยังเป็นการส่งสัญญาณไปยังรัฐบาลของประเทศอาเซียนว่ารัฐบาลอเมริกา ยังไม่ยอมให้รับพม่าเป็นสมาชิก (แนวหน้า, 30 เมษายน 2540. น 10)

ในการประชุมสุดยอดอย่างไม่เป็นทางการที่กรุงจาการ์ต้า ประเทศอินโดนีเซียก็เริ่มต้นขึ้น เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ.2539 ประเด็นสำคัญ ของการเจรจา คือ การรับสหภาพพม่าเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน สหรัฐ ฯ ยังได้ย้ำเตือนอาเซียน ให้คิดให้รอบคอบก่อนที่จะรับพม่าเข้าเป็นสมาชิก เนื่องจากจะส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงของอาเซียน โดยสหรัฐ ฯ ยังไม่เห็นด้วยกับอาเซียนเกี่ยวกับระยะเวลาในการรับพม่าเข้าเป็นสมาชิก อาเซียนควรรับพม่าเข้าเป็นสมาชิกเมื่อถึงเกณฑ์และได้มาตรฐานเพียงพอแล้ว

ส่วนท่าทีของสหภาพยุโรป ต่อกรณีของพม่า ไม่ค่อยชัดเจนและเป็นเอกภาพเท่าใดนัก เนื่องจากแต่ละประเทศต่างมีท่าทีที่ต่างกันต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชน และผลประโยชน์จากการลงทุนในพม่า จนกระทั่งการเสียชีวิตของกงสุลกิตติมศักดิ์ของเดนมาร์ก นายเจมส์ ลินเดอร์ นิโคล (James Leander Nichols) วัย 60 ปี เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2539 ในข้อหาฆาตกรรมมือปืนสารไว้ในครอบครอง (สาละวิน, กันยายน 2538.) สหภาพยุโรปเรียกร้องให้ประเทศสมาชิกคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจแก่พม่า ซึ่งรัฐสภายุโรปเรียกร้องให้ประเทศสมาชิกร่วมมือกันระงับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจทั้งหมด ทั้งด้านการค้าการลงทุน การท่องเที่ยว และระงับการให้สถานภาพการได้รับสิทธิพิเศษทางการค้าแก่สินค้านำเข้าจากพม่า เพื่อต่อต้านการบังคับใช้แรงงานในพม่า รวมทั้งสหภาพยุโรปเห็นว่าควรดำเนินมาตรการคว่ำบาตรต่อพม่าจนกว่าปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนจะสิ้นสุด และให้รัฐบาลทหารพม่ายกเลิกคำสั่งต่อต้านพรรคการเมืองฝ่ายค้าน รัฐมนตรีต่างประเทศทั้ง 15 ประเทศของสหภาพยุโรปมีมติเอกฉันท์ให้ออกมาตรการคว่ำบาตรเพิ่มเติมแรงกดดันต่อรัฐบาลทหารพม่า ที่ประเทศลักเซมเบิร์ก โดยมีมาตรการคว่ำบาตรต่อพม่า ได้แก่ (สาละวิน, กรกฎาคม 2539)

-การงดการออกหนังสือเดินทางให้กับสมาชิกระดับอาวุโสของรัฐบาลทหารพม่าและครอบครัว รวมทั้งสมาชิกอาวุโสในกองทัพ และกองกำลังความมั่นคงของพม่า ที่จะเดินทางเข้าประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรป

-ห้ามการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ระดับสูงในรัฐบาลพม่า

-ระงับความร่วมมือด้านพัฒนาในระดับภาคี ยกเว้นความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรมและแผนการบรรเทาความยากจนและการสนับสนุนสิทธิมนุษยชน

ในขณะที่อังกฤษ ฝรั่งเศส และเยอรมัน ไม่เห็นด้วยกับการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจตามข้อเสนอของเดนมาร์ก โดยเห็นว่า มาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจต่อพม่า ควรให้สหภาพยุโรปเป็นผู้ตัดสินใจในระดับโลกมากกว่าจะทำในระดับภูมิภาค (สาละวิน, ธันวาคม 2539) ข้อนี้อาจเป็นเพราะเกรงว่าจะเสียโอกาสการลงทุนในพม่า แม้ว่ากลุ่มประเทศสแกนดิเนเวียนำโดยเดนมาร์ก จะไม่ประสบความสำเร็จในการหว่านล้อมให้สหภาพยุโรป คว่ำบาตรพม่า แต่รัฐบาลเดนมาร์กและกลุ่มเคลื่อนไหวเพื่อประชาธิปไตยของเอกชนก็ประสบความสำเร็จในการหว่านล้อมให้บริษัทเบียร์ชื่อดังของเดนมาร์กคือ คาร์ลเบอร์กและไฮเนเก้นของเนเธอร์แลนด์ถอนทุนจากการลงทุนภายในประเทศพม่าได้ในเวลาต่อมา การเคลื่อนไหวของรัฐบาลประเทศสแกนดิเนเวีย และ องค์กรพัฒนาเอกชนกลุ่มต่าง ๆ คงจะไม่หยุดยั้งการลอบบี้ให้บริษัทใหญ่ของกลุ่มประเทศนี้เลิกเข้าไปลงทุนในพม่าในอนาคตอันใกล้ จนกว่าสถานการณ์ทางการเมือง และการละเมิดสิทธิมนุษยชนในพม่าจะดีขึ้น นายทอมมี่ สเวนสัน (Thommy Svenson) หัวหน้าสถาบันนอร์ดิก(Nordic Institution) ในกรุงโคเปนเฮเก้น กล่าวเสริมว่า "พม่าจะกลายเป็นสัญลักษณ์ของความแตกต่างในการมองเรื่องสิทธิมนุษยชนและอาเซียนจะต้องคาดหวังถึงความรุนแรงที่จะเกิดขึ้นและกระทบความสัมพันธ์กับยุโรป (Far Eastern Economic Review, August 6, 1998 p.28) มาตรการขั้นล่าสุดที่สหภาพยุโรป จะพิจารณากะทำต่อพม่าก็คือการตัดสิทธิพิเศษด้านภาษีศุลกากรแก่พม่า ซึ่งหากมาตรการนี้ได้รับการยอมรับจากสมาชิกสหภาพยุโรป ก็เท่ากับว่าพม่าจะสูญเสียสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร (GSP) ในกลุ่มสินค้าภาคเกษตรและอุตสาหกรรม ซึ่งจะกระทบต่อการส่งออกของพม่า ตลอดจนการลงทุนของต่างชาติที่จะเข้าไปลงทุนในพม่าทางด้านเกษตรและอุตสาหกรรม เพราะสินค้าที่ผลิตได้จะมีปัญหาในการส่งออกไปยังตลาดสหภาพยุโรป เนื่องจากพม่าอยู่ในข่ายบังคับใช้แรงงานกว่า 800,000 คน ซึ่งผลิตสินค้ามากถึง 1 ใน 10 ของผลผลิตทั่วประเทศ การที่รัฐบาลพม่าปฏิเสธไม่ให้กรรมการสหภาพยุโรป เข้าประเทศเพื่อทำการสอบสวนหาข้อเท็จจริง และยืนยันว่าไม่มีการละเมิดสิทธิแรงงานในพม่า (เอเชียรายปี 1996/2539 น. 187.) ในที่สุดทางด้านสหภาพยุโรป ก็มีมติเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2539 ให้ตัดสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร สำหรับสินค้าพม่าที่ส่งไปยังสหภาพยุโรป เนื่องจากมีหลักฐานว่ารัฐบาลพม่าบังคับใช้แรงงานประชาชนให้ทำงานในโครงการของ

รัฐ ซึ่งการกระทำดังกล่าวขัดกับนโยบายการให้สิทธิพิเศษทางการค้า (สยามจดหมายเหตุ 17-23 มกราคม 2540 น.78)

ดังนั้น ปัญหาพม่า ยังคงเป็นอุปสรรคในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนกับประเทศ ตะวันตกทราบใด ที่ประเทศตะวันตกยังนำมาตรฐานของตนเองมาเป็นเกณฑ์ตัดสิน ซึ่งในบางประเด็น อาเซียนไม่สามารถยอมรับได้ และหากพม่าได้เข้ามาเป็นสมาชิกอาเซียน พม่าจะเปลี่ยนแปลงตัวเองให้ เป็นที่ยอมรับเพื่อป้องกันปัญหาภูมิภาคระหว่างอาเซียนกับประเทศตะวันตกหรือไม่ จะได้กล่าว ต่อไป

4.1.5 ท่าทีของพม่าก่อนเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน

นับตั้งแต่พม่าได้รับเอกราชจากอังกฤษ ในปีพ.ศ. 2491 สถานการณ์ในด้านต่าง ๆ ของประเทศ พม่าไม่ได้ดำเนินไปโดยราบรื่นนัก เพราะพม่าต้องเผชิญกับปัญหาภายในประเทศนานับประการ อาทิ เช่น ปัญหาความขัดแย้งในหมู่ชนกลุ่มน้อยด้วยตนเอง และความขัดแย้งระหว่างชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาล ปัญหาการแทรกซึมของลัทธิคอมมิวนิสต์ ประกอบกับการขาดเอกภาพและเสถียรภาพของรัฐบาลภายใต้การนำของอู๋ นายกรัฐมนตรีของพม่าในขณะนั้น⁹ ทำให้นายพลเนวิน ได้ปฏิวัติยึดอำนาจจากรัฐบาลอู๋ ในเดือน มีนาคมพ.ศ.2505 ประกาศใช้แนวทางสังคมนิยมตามแบบฉบับของพม่ายาวนานกว่า 26 ปี แต่เป็น 26 ปีที่ประเทศพม่าเป็นประเทศที่ยากจนที่สุดประเทศหนึ่งตามการจัดลำดับของสหประชาชาติ แทนที่รัฐบาลจะใช้อำนาจให้เกิดประโยชน์ พม่ากลับต้องประสบปัญหาการขาดเสถียรภาพของรัฐบาล มีการทุจริต คอร์รัปชันและถูกมองว่าเป็นรัฐบาลที่เหี้ยมโหด ทารุณ โดยเฉพาะกับ ประชาชนของตนเอง จนเกิดเหตุการณ์จลาจลเรียกร้องประชาธิปไตยครั้งใหญ่ ในวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2531 (เหตุการณ์ 8/8/88) และพลเอกชอหม่องได้เข้ายึดอำนาจรัฐบาลและในเดือนกันยายน ปี เดียวกันนั้นเองได้ประกาศจัดตั้งสภาฟื้นฟูกฎและระเบียบแห่งรัฐ (State Law and Order Restoration Council – SLORC) เพื่อทำหน้าที่บริหารประเทศ อย่างไรก็ตามประเทศพม่าภายใต้ การนำของ มิได้ทำให้ประเทศพัฒนาไปเท่าที่ควร

ในด้านการต่างประเทศของพม่า ท่ามกลางความขัดแย้งกับชนกลุ่มน้อยและกลุ่มต่อต้านรัฐบาล รวมทั้งปัญหาต่าง ๆ ภายในประเทศ ตลอดจนเหตุผลตามสภาพภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม เชื้อชาติ และ ประวัติศาสตร์อันเจ็บปวดจากการตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ยิ่งการที่พม่าถูกขนาบด้วยประเทศ สองยักษ์ใหญ่ของทวีปเอเชียและของโลก คือ จีนและอินเดีย ซึ่งไม่ถูกกันด้วยแล้ว ยิ่งทำให้พม่าต้อง

⁹ รายละเอียดคั้งที่ได้กล่าวมาแล้วในข้อ 4.1.1

พยายามรักษาความเท่าเทียมในความสัมพันธ์กับสองประเทศนี้ไว้ เพื่อความอยู่รอดของตนเอง ทำให้คนพม่านั้น โดยจิตใจแล้วยังเกลียดกลัว และยังหวาดระแวงชาวต่างชาติอยู่ ซึ่งยังผลให้พม่าค่อนข้างจะจำกัดตัวเองในการคบค้ากับต่างประเทศ ยิ่งในช่วงสงครามเย็นที่มีการขัดแย้งระหว่างฝ่ายโลกเสรีกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ พม่าได้หลีกเลี่ยงที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับ การขัดแย้ง และได้ใช้นโยบายโดดเดี่ยวตัวเองและไม่ยุ่งเกี่ยวกับโลกภายนอกด้วย เพราะฉะนั้นในช่วงนั้นพม่าจึงดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เป็นกลางและไม่ฝักใฝ่กับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด และได้ยึดหลักการนี้มาโดยตลอด

หลังจากสงครามเย็นได้สิ้นสุดลงแล้ว การดำเนินนโยบายต่างประเทศของพม่าเริ่มเปลี่ยนแปลงไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป ถึงแม้ว่าในทางการเมืองพม่ายังคงปิดตัวเองกับประเทศตะวันตกเพราะถูกประเทศดังกล่าวส่วนใหญ่คว่ำบาตรและโดดเดี่ยว ในทางเศรษฐกิจพม่าได้เปิดประตูให้ต่างประเทศเข้ามาลงทุนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ และหันมายอมรับเศรษฐกิจแบบการตลาด (Market oriented Economy) ซึ่งก็มีต่างชาติเข้าไปลงทุนมากมาย (ข้อเสนอโครงการวิจัยเต็มรูปแบบ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2540 น. 76) ความสัมพันธ์ของพม่ากับประเทศในภูมิภาคเดียวกัน โดยเฉพาะกับอาเซียนก็กระชับมากขึ้นโดยพม่าได้เปลี่ยนท่าทีด้วยการหันมาเปิดรับการลงทุนจากสิงคโปร์ ไทยและมาเลเซีย เป็นต้น แต่ทางการเมืองพม่าได้หันมาให้ความสนใจที่จะสมัครเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนทั้ง ๆ ที่ก่อนหน้านี้ไม่เคยแสดงท่าทีสนใจแต่ประการใด และปฏิเสธความมีส่วนร่วม กับอาเซียน¹⁰ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า พม่าไม่สามารถกลับไปสู่การแยกตัวอยู่โดดเดี่ยวอย่างในอดีตได้ ความกดดันทั้งในทางการเมืองและเศรษฐกิจทำให้พม่าไม่มีทางเลือก นอกจากยอมรับว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมโลก และจำเป็นต้องสัมพันธ์ติดต่อกับประเทศต่าง ๆ ทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี (พันธุ์สุรย์ ลดาวัลย์, 2541 น. 87) เริ่มต้นด้วยการที่พม่ารับเชิญเป็นแขกของประเทศไทย ในการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศของอาเซียน ครั้งที่ 27 ที่กรุงเทพมหานคร เมื่อเดือน กรกฎาคม 2537 ต่อมาก็ได้เข้าร่วมลงนามเป็นภาคีสันติสัญญาว่าด้วยมิตรภาพและความร่วมมือในภูมิภาคของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation : TAC) ในการประชุมประจำปีรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน ครั้งที่ 28 ที่บรูไน เดือนกรกฎาคม 2538 และในการประชุมประจำปีรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน ครั้งที่ 29 ที่กรุงจาร์กาต้า ปลายเดือน กรกฎาคม 2539 อาเซียนก็ตัดสินใจรับพม่าเข้าเป็นผู้สังเกตการณ์อย่างเป็นทางการ (official observer) อันเป็นบันไดขั้นก่อนที่จะได้รับการพิจารณาเข้าเป็นสมาชิกโดยสมบูรณ์ และเมื่อถึงการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน ครั้งที่ 30 ซึ่งจัดขึ้นที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ ในปลายเดือน กรกฎาคมพ.ศ. 2540 อาเซียนก็ตกลงใจรับพม่า และลาวเข้าเป็นสมาชิกอย่างเป็นทางการ ยกเว้นกัมพูชา ซึ่งบังเอิญได้เกิดปฏิวัติ¹¹ หากการรัฐประหารยึดอำนาจเมื่อต้นเดือนกรกฎาคมปีเดียวกันแต่ผล

¹⁰ พม่าปฏิเสธที่จะเข้าร่วมกับอาเซียนในทศวรรษที่ 1960(พ.ศ.2503) เนื่องจากเห็นว่าองค์กรอาเซียนมีแนวโน้มไปทางสหรัฐฯ พม่าซึ่งยึดถือนโยบายเป็นกลางจึงปฏิเสธเข้าร่วม (เอเชียนายปี 1999/2542 น.174)

ของการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศครั้งนี้เองที่ทำให้สมาชิกอาเซียน ซึ่งเดิมมีสมาชิกอยู่ 7 ประเทศมีสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็น 9 ประเทศ (พันธุ์สุรย์ ลดาวัลย์, 2541 น. 80)

การเปลี่ยนท่าทีของพม่าในการให้ความสำคัญกับประเทศในภูมิภาคนี้มากขึ้นและให้ความสนใจต่อการเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนด้วยนั้น อาจมาจากหลายสาเหตุ เช่น การเปลี่ยนท่าทีของประเทศในกลุ่มอินโดจีน คือ เวียดนาม ลาว กัมพูชา ต่ออาเซียน โดยที่เวียดนามซึ่งถือเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ได้เข้าเป็นสมาชิกอาเซียนอย่างสมบูรณ์ ในปี.ศ.2538 ทำให้พมามองเห็นถึงความเป็นไปได้ ในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกอาเซียน หลังจากประสบปัญหาจากการปิดประเทศมานาน ประกอบกับประเทศตะวันตกปฏิเสธที่จะคบค้าสมาคมด้วยตั้งแต่ปี.ศ.2531 เป็นต้นมา รัฐบาลทหารพม่าจึงถูกบีบให้หาเวทีการเมืองระหว่างประเทศในภูมิภาคทางออกให้กับประเทศ เพราะพม่าประจักษ์แล้วว่า ประเทศสมาชิกอาเซียนต่างมีความปรารถนาที่จะติดต่อสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจกับพม่า เนื่องจากพม่ายังคงรักษาทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างสมบูรณ์ อีกทั้งพม่ายังเป็นตลาดการค้า การลงทุนที่สำคัญ การเข้าร่วมกับองค์กรอาเซียนจะทำให้พม่ามีโอกาสด้านเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเมื่อถูกวิธีการบังคับ (Santion) คำว่าบาตร (Boycott) จากประเทศตะวันตก อาเซียนจึงเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดสำหรับพม่า

อาเซียนกับพม่าภายใต้นโยบายความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์

ความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนกับพม่านั้นค่อนข้างจะสวนทางกับนโยบายของประเทศตะวันตกโดยสิ้นเชิง ในขณะที่ประเทศทางตะวันตกโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มประเทศคู่เจรจา อันมีสหรัฐฯ และกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป ได้แสดงท่าทียืนยันท่อการต่อต้านรัฐบาลทหารพม่า และมีนโยบายตัดความช่วยเหลือ และการใช้มาตรการ "คว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ เพื่อกดดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพม่า เช่น บีบบังคับพม่าให้ปรับปรุงการปกครองภายในประเทศ ด้วยวิถีทางที่เป็นประชาธิปไตยขึ้น และเคารพในปัญหาสิทธิมนุษยชน กดดันรัฐบาลทหารพม่าคืนอำนาจการปกครองให้กับรัฐบาลพลเรือน และปลดปล่อยนักโทษการเมืองให้เป็นอิสระ

แต่กลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนกลับเห็นว่ามาตรการเช่นนี้ไม่ก่อให้เกิดผลใด ๆ ต่อประเทศพม่าทั้งสิ้น เนื่องจากพม่านั้นเคยชินกับการอยู่อย่างโดดเดี่ยว โดยไม่ต้องพึ่งพิงชาติใดมานานแล้ว นับตั้งแต่ปิดประเทศเป็นต้นมา ดังนั้นการที่ประเทศตะวันตกจะหาทางบีบบังคับพม่าด้วยวิธีการเช่นนี้ จึงไม่กระทบต่อความอยู่รอดของพม่า มีแต่จะกดดันให้พม่าหันกลับไปปิดประเทศอีกครั้ง โดยไม่เป็นผลดีต่อทั้งพม่าและประเทศอื่นๆ ที่ต้องการเข้าไปลงทุนในพม่าเลย กลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนจึงเป็นกลุ่มการเมืองที่ต้องการจะดำเนินนโยบาย "ความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์" (Constructive Engagement) ต่อพม่าแทน นโยบายดังกล่าวนี้ปรากฏขึ้นเป็นรูปเป็นร่างในการประชุมรัฐมนตรีว่าการ

กระทรวงการต่างประเทศอาเซียน ครั้งที่ 24 ระหว่าง 19-20 กรกฎาคม พ.ศ. 2534 ที่ประเทศมาเลเซีย โดยให้เหตุผลว่า "ที่ประชุมสมาคมอาเซียนหวังว่าการดึงพม่าให้เห็นและสัมผัสกับการพัฒนาของประเทศในกลุ่มอาเซียนจะทำให้พม่าเข้าใจถึงประโยชน์ที่จะเกิดแก่พม่าเองและในอนาคตจะต้องยอมรับว่าพม่าจะก้าวเข้ามามีบทบาทสำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพราะพม่าเป็นประเทศหนึ่งที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ การใช้วิธีปิดกั้นตามแบบตะวันตกคงจะไม่ได้ผลซึ่งจะเป็นการผลักดันพม่าให้เปิดประเทศและกลับไปสู่สภาพเมื่อ 10 ปีก่อน เราจึงควรให้โอกาสแก่พม่า ซึ่งหมายถึงพม่าทั้งประเทศ ไม่ใช่เฉพาะแต่รัฐบาลทหารพม่าเท่านั้น" (สยามรัฐ, 11 ตุลาคม 2534 น.2) โดยในครั้งนั้นประเทศคู่เจรจาอาเซียนมี 6 ประเทศ ได้แก่ สหรัฐฯ แคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ สหภาพยุโรป และญี่ปุ่น ได้เรียกร้องให้อาเซียนร่วมกดดันรัฐบาลทหารพม่า เพื่อให้โอนอำนาจให้แก่รัฐบาลพลเรือน และปลดปล่อยนักโทษการเมือง แต่อาเซียนปฏิเสธ และกำหนดเป็นนโยบายที่จะไม่โดดเดี่ยวพม่า ซึ่งนโยบายนี้จะเป็นการคงรักษาสัมพันธภาพการเจรจาปรึกษาหารือ และการส่งเสริมการค้า โดยไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจการภายในของพม่า ต้องการให้พม่ามีความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน และภูมิภาคให้มากขึ้น โดยที่กลุ่มประเทศอาเซียนได้คาดหวังไว้ว่าเมื่อประเทศพม่าเปิดรับนานาชาติ ประเทศมากขึ้น จะทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในทางเศรษฐกิจของประเทศพม่า อันจะนำไปสู่การพัฒนา ทางด้านการเมืองการปกครองในอนาคตและประเทศที่ผลักดันนโยบายนี้อย่างมากก็คือประเทศไทย และสิงคโปร์(พรพิมล-ตรีโชติ ,เอเชียรายปี 1994/2537) อาเซียนเชื่อว่าการที่จะทำให้สถานการณ์ในพม่าเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นนั้น จำเป็นที่จะต้องเปิดโอกาสให้พม่าเข้าร่วมในเวทีการเจรจาต่าง ๆ ในระดับระหว่างประเทศ

นโยบายความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ของอาเซียนแสดงออกอย่างชัดเจนว่าเป็นนโยบายที่มีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจชั้นนำ เห็นได้จากการที่อาเซียนพยายามมีปฏิสัมพันธ์กับพม่ามากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะในเรื่องความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ด้วยเหตุที่พม่ามีทรัพยากรธรรมชาติที่นำลงทุนมาก และยังสามารถเป็นตลาดระบายสินค้าขนาดใหญ่สำหรับประเทศสมาชิกอาเซียน

สำหรับพม่าเองต้องการพันธมิตรทางการเมือง และการยอมรับในเวทีระหว่างประเทศ ภายหลังจากที่ถูกกดดันและคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจจากประเทศตะวันตกมาอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งผลที่ได้รับจากการรวมกลุ่มกับอาเซียน จะช่วยให้พม่าได้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ รวมทั้งองค์กรต่างๆ มากขึ้น ความช่วยเหลืออาจจะเป็นในรูปการสนับสนุนเงินทุนแบบให้เปล่า หรือการให้กู้สำหรับโครงการพัฒนาประเทศในระยะยาว หรือการให้กู้ระยะสั้นดอกเบี้ยผ่อนปรน แต่ในการนี้พม่าจะต้องเร่งพัฒนาสาธารณูปโภคต่าง ๆ เพื่อรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และเพิ่มความสามารถในการรองรับการลงทุนจากประเทศในอาเซียนเอง และการลงทุนจากต่างประเทศ

ท่าทีในการสนับสนุนพม่าดังกล่าว นับว่ามีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศของพม่า เพราะสำหรับพม่าเองการเข้าสู่อาเซียนนับเป็นการเข้าร่วมในองค์การระหว่างประเทศ เป็นการเปิดตัวพม่าเข้าสู่สังคมโลก ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่พม่าจะต้องเตรียมการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจและการเมืองของประเทศตนให้สอดคล้องกับประเทศสมาชิกอาเซียน(อัจฉรา เลหาสุไพศาล,2541)

สำหรับท่าทีของประเทศสมาชิกอาเซียนแต่ละประเทศนั้น ประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศที่มีพรมแดนติดกับพม่ามากที่สุดและได้รับผลกระทบจากการเมืองภายในของพม่ามากที่สุดเช่นกัน การแสดงออกของรัฐบาลแต่ละสมัยมีลักษณะแตกต่างกันนับตั้งแต่สมัยนาวาอากาศตรีประสงค์ สุนศิริ เป็นรัฐมนตรีต่างประเทศ ได้เชิญให้พม่าเข้าร่วมประชุมอาเซียนในปี.ศ.2538 ซึ่งไทยเป็นเจ้าภาพ แสดงให้เห็นว่าไทยสนับสนุนให้พม่าเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน และ ม.ร.ว. เทพ เทวกุล รัฐมนตรีช่วยกระทรวงการต่างประเทศ สมัยรัฐบาลนายบรรหารภู ศิลปอาชาก็ได้กล่าวว่า ไทยจะไม่ทบทวนนโยบายที่มีต่อพม่าในช่วงระหว่างการเปลี่ยนผันทางการเมืองในปัจจุบัน แม้พม่าจะออกมาปราบปรามผู้เคลื่อนไหวเพื่อประชาธิปไตยเมื่อเร็ว ๆ นี้ก็ตาม (ผู้จัดการ,1 ตุลาคม 2539) แต่ในสมัยนายอานวย วีรวรรณ เป็นรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศ ได้แสดงท่าทีไม่เห็นด้วยต่อการรับพม่าเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน เนื่องจากการที่รัฐบาลทหารพม่าจำกัดสิทธิทางการเมืองของสมาชิกพรรคฝ่ายค้านจึงก่อให้เกิดปัญหา ซึ่งโดยหลักหลักเดิมคือ ต้องการให้พม่าเข้ามาอยู่ในอาเซียน แต่จะเป็นเมื่อไหร่ นั้น ไทยยืนยันว่าประเทศที่จะเข้าร่วมในอาเซียนนั้น จะต้องมิใช่ผู้อพยพ มีพันธะที่จะต้องช่วยสร้างสรรค์ สร้างความมั่นคงและสันติภาพในภูมิภาค (สยามโพสต์,8 ตุลาคม 2538) ประเทศสิงคโปร์เริ่มเปลี่ยนท่าทีจากที่โก๊ะ จ๊ก ตง แกลงผ่านสถานีโทรทัศน์ที่รอยเตอร์ว่าพม่ายังไม่พร้อมที่จะเข้าร่วมอาเซียนในอนาคตอันใกล้นี้ และหากรัฐบาลพม่าไม่แสดงให้เห็นถึงความเคลื่อนไหวในแง่บวก อันเป็นผลจากรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่กำลังร่างขึ้นได้ อาเซียนจะเกิดความกดดันให้ประเมินนโยบายความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ (กรุงเทพธุรกิจ,10 ตุลาคม 2538) การร่วมเป็นภาคีสมาชิกอาเซียนของพม่านั้นขึ้นอยู่กับศักยภาพของพม่าในการร่วมเอาข้อบังคับของอาเซียนมาปฏิบัติ (ผู้จัดการ, 2 พฤษภาคม 2538) ทางฝ่ายมาเลเซียและอินโดนีเซียนั้นมีท่าทีสนับสนุนการรับพม่าเข้าเป็นสมาชิกตั้งแต่แรกและหวังที่จะเห็นอาเซียนครบ ASEAN-10 ในปี 2539 นายมหาธีร์ โมฮัมหมัดนายกรัฐมนตรีมาเลเซีย เห็นว่าอาเซียนจะยังคงนโยบายความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์นี้ต่อไปเพราะเป็นวิธีการเดียวที่จะผลักดันให้พม่าปฏิรูปการเมือง โดยนายมหาธีร์ได้กล่าวว่า “พม่าปัจจุบันไม่เหมือนพม่าเมื่อหลายปีก่อนนั้น เป็นเพราะนโยบายความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ของอาเซียนพม่าเปลี่ยนแปลงไปถ้ามีใครบอกว่านโยบายนี้ใช้ไม่ได้ผลกับพม่าก็แสดงว่าคนนั้นตาบอด”(ไทยโพสต์,2 ธันวาคม 2539, น.6) และยังเห็นว่านโยบายนี้เป็นแนวทางที่จะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมเร็วขึ้น ให้พม่าเปิดประตูสู่โลกภายนอกมากขึ้น ประชาชนมีเสรีภาพในการดำรงชีวิต เพราะฉะนั้นชาติอาเซียนควรจัดข้อเรียกร้องของสหรัฐที่ใช้คำว่า

บาทพม่า (มติชน, 16 สิงหาคม 2538) ส่วนนายอาจิตต์ ชิง เลขาธิการอาเซียน กล่าวว่าประเทศพม่าพร้อมเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน พร้อม ๆ กับลาว และกัมพูชา เนื่องจากเห็นว่าพม่าได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลกหรือ WTO ขณะที่ลาวและกัมพูชายังไม่ได้เข้าร่วม ส่วนปัญหาที่พม่ายังมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอยู่เช่นนั้น นายอาจิตต์ ชิง ยังคงเน้นหลักการไม่เข้าไปก้าวล่วงกิจการภายในของประเทศสมาชิก (กรุงเทพธุรกิจ, 1 พฤศจิกายน 2538)

ปัญหาที่กล่าวถึงข้างต้นเป็นการมองพม่าโดยเอาปัญหาสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตยมาเป็นประเด็นหลักในการพิจารณาคุณสมบัติของพม่าในการเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน แต่หากจะพิจารณาในด้านอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นในด้านภาษาอังกฤษ และด้านเศรษฐกิจ เปรียบเทียบ 2 ประเทศ คือกัมพูชาและลาวแล้ว ภาษาอังกฤษและฐานะทางเศรษฐกิจของพม่าก็อยู่ในระดับที่ดีกว่าอีก 2 ประเทศ ดังคำพูดของนาย เหงียน มานห์ คัม (Nguyen Manh Cam) รัฐมนตรีต่างประเทศเวียดนามได้กล่าวว่า "พม่ามีประชาชนที่พูดภาษาอังกฤษได้ดีกว่าเวียดนามขณะที่เวียดนามเข้ามาเป็นสมาชิกอาเซียน ใน ปี 2538 (Bangkok Post, 17 January 1997, p 8)

อาเซียนเองก็ดูมีเหตุผลส่วนตัวบางประการในการรับพม่าในครั้งนี้ ก็คือ ความพยายามที่จะเป็นตัวของตัวเองโดยไม่ยอมให้ตะวันตกเข้ามาครอบงำความคิดของตน (มติชนสุดสัปดาห์, 2 ธ.ค. 2540.) ดังคำกล่าวของดร.มหาธีร์ นายกรัฐมนตรีมาเลเซีย ที่ว่า "ผมไม่ต้องการให้ใครมาขึ้นรั้วบอกผมว่าผมควรจะเป็นมิตรกับใคร หรือเป็นศัตรูกับใคร ผมเลือกศัตรูของผมเองได้ พม่าในความคิดของผมหมายถึงประเทศพม่า แต่มิได้หมายเฉพาะแค่เพียงรัฐบาล มาเลเซียไม่ได้สนับสนุนรัฐบาลหรือบุคคลและกลุ่มบุคคล แต่เราสนับสนุนพม่าในฐานะประเทศในการเข้ามาเป็นสมาชิก และถ้าประชาชนชาวพม่าต้องการจะเปลี่ยนรัฐบาลของตนในอนาคต พม่าก็ยังคงสถานะสมาชิกอาเซียนอยู่นั่นเอง" คำกล่าวนี้ได้กล่าวขึ้นเมื่อทราบข่าวว่ารัฐบาลสหรัฐอเมริกาประกาศห้ามบริษัทของอเมริกาเข้าไปลงทุนในพม่าเดือนเมษายน พ.ศ. 2539 และจะยกเลิกข้อห้ามนี้ต่อเมื่อรัฐบาลทหารพม่าปรับปรุงและแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศ และสอดคล้องกับคำกล่าวของรัฐมนตรีต่างประเทศของมาเลเซีย คือ นายอับดุลลาห์ อาหมัด บันดาวิ ที่กล่าวว่า "ผมคิดว่าอาเซียนเข้าใจสถานการณ์ในพม่าได้ดีกว่าสหรัฐอเมริกา เพราะพม่าเป็นเพื่อนบ้านของเรา มาเลเซียไม่ได้ตั้งใจที่จะเผชิญหน้ากับประเทศตะวันตกที่มีความเห็นตรงข้ามกันแต่อย่างไร เพราะประเทศเหล่านั้นก็มีเหตุผลจากซีกโลกของเขา และเราก็มีเหตุผลของเรา จากซีกโลกนี้ เรื่องการรับพม่าเป็นสมาชิกอาเซียนเป็นเรื่องของภูมิภาคนี้ ซึ่งเราเองต่างหากควรจะเป็นผู้ตัดสินใจเลือกการกระทำในสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับเรา" เนื่องจากว่ามาเลเซียเป็นเจ้าภาพอาเซียน ซึ่งการเป็นเจ้าภาพนั้นสำคัญมาก สามารถจะดึงประเด็นที่ตนต้องการมาเป็นประเด็นหลักในการประชุมได้ ซึ่งเป็นความต้องการของนายกฯ มหาธีร์ โมฮัมหมัด ที่ต้องการ เห็นทุกประเทศในภูมิภาคนี้ อยู่ภายใต้องค์กรของอาเซียน (สยามโพสต์, 29 สิงหาคม 2540 น.22)

ความคิดริเริ่มของมาเลเซียในครั้งนี้ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากอินโดนีเซีย ประธานาธิบดี ซูฮาร์โต ได้ให้การสนับสนุนพม่าตั้งแต่การไปเยือนพม่าอย่างเป็นทางการเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2538 แล้วว่า อินโดนีเซียสนับสนุนพม่าเป็นสมาชิกของอาเซียนโดยไม่มีเงื่อนไขใด ๆ ส่วนสิงคโปร์ บรูไน และเวียดนาม ก็ไม่แสดงอาการคัดค้านแต่ประการใด คงมีแต่ประเทศไทยและฟิลิปปินส์เท่านั้นที่ยังไม่ต้องการให้พม่าเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนในขณะนั้น แต่ท้ายสุดฟิลิปปินส์ก็ถูกอินโดนีเซียโน้มน้าว ชักจูงจนมีความเห็นคล้อยตามในที่สุด ส่วนไทยนั้นก็เพียงเสียงข้างน้อยเท่านั้น

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ประเด็นของศักดิ์ศรีก็กลายเป็นเหตุผลที่สำคัญอีกเหตุผลหนึ่ง ในการรับพม่าเข้ามาเป็นสมาชิกอาเซียน (มติชนสุดสัปดาห์, 2 ธันวาคม 2540, น.91) เรื่องเกี่ยวกับพม่าจึงไม่ใช่เรื่องเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนทั้งหมด แต่จะเป็นเรื่องระหว่างโลกตะวันตกและอาเซียนจะขัดข้องกัน ถ้าอาเซียนรับพม่าเข้ามาอาเซียนชนะ ถ้าไม่รับอาเซียนแพ้ความกดดันของโลกตะวันตก อาเซียนถูกโลกตะวันตกจุกจุก (สยามโพสต์, 29 สิงหาคม 2540, น.22) ท่ามกลางสถานการณ์อันเปราะบางของความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนกับตะวันตก ดังนั้นการรับพม่าเข้ามาเป็นสมาชิกในครั้งนี้จะก่อให้เกิดประเด็นขัดแย้งกับประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะประเทศที่เป็นคู่เจรจาของอาเซียน ไม่ว่าจะเป็นสหรัฐอเมริกา ในกรอบของ ARF และสหภาพยุโรปในกรอบของ ASEM

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการแสดงความต้องการของรัฐบาลทหารพม่าในการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมขององค์กรต่างประเทศในภูมิภาค เริ่มต้นตั้งแต่ ปี 2537 โดยเฉพาะความต้องการที่พม่าจะมีความสัมพันธ์กับอาเซียนและแสดงความสนใจที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกของอาเซียน ในขั้นต้นนั้นพม่าได้ลงนามเข้าร่วมเป็นภาคีสถิติสัญญาว่าด้วยมิตรภาพและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation-TAC) ในการประชุมระดับรัฐมนตรีจัดขึ้นที่ประเทศบรูไน ดารุสสลาม ในเดือนกรกฎาคมพ.ศ. 2539 พม่าได้ขอสถานภาพประเทศผู้สังเกตการณ์ในที่ประชุมอาเซียนครั้งนี้และ ซึ่งพม่าได้รับเชิญให้เข้าร่วมประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนในฐานะแขกของประเทศเจ้าภาพคือบรูไน ซึ่งก่อนหน้านี้พม่าเคยเข้าร่วมเป็นแขกของประเทศเจ้าภาพคือไทยในการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศที่กรุงเทพมหานคร เมื่อปี 2538

บรรดาเจ้าหน้าที่อาวุโสของอาเซียนระบุว่า พม่าจำเป็นต้องเข้าเป็นภาคี TAC ก่อนที่จะได้รับการพิจารณาให้มีสถานภาพเป็นประเทศผู้สังเกตการณ์ และท้ายสุดจึงจะได้เป็นสมาชิกเต็มตัวของกลุ่มอาเซียน ซึ่งทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากเป้าหมายของอาเซียนในการที่จะขยายจำนวนสมาชิกของอาเซียนให้ครบ 10 ประเทศ ความสนใจของพม่าที่ต้องการจะขอเข้าเป็นสมาชิกคงไม่ใช่ว่าเป็นเรื่องที่ยากเกินไป ประกอบกับขณะนั้นได้ตอบรับ เวียดนามเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนไปแล้วเมื่อ ปี พ.ศ.2538 คงเหลือพม่า กัมพูชา และลาวเท่านั้น การที่พม่าแสดงความประสงค์ที่จะเข้าเป็นสมาชิกของอาเซียนย่อมเป็นที่ยินดีและสอดคล้องกับความต้องการของอาเซียนด้วย ถึงกระนั้นก็ตามพม่าก็ตระหนักดีพอ ๆ กับประเทศสมาชิก

อื่น ๆ ของอาเซียนว่าการที่พม่าจะเข้าร่วมเป็นสมาชิกอาเซียนเต็มตัวนั้น พม่าจำเป็นต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองบางประการ รวมทั้งระบบเศรษฐกิจเพื่อให้สอดคล้องกับประเทศสมาชิกของอาเซียน ซึ่งล้วนแล้วแต่มีเสถียรภาพทางการเมืองและเศรษฐกิจ ซึ่งแตกต่างจากพม่าที่ยังไม่ค่อยมีเสถียรภาพในเรื่องเหล่านี้เท่าใดนัก โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจพม่ายังล้าหลังประเทศอาเซียนอยู่หลายก้าว ถึงแม้ว่าเศรษฐกิจของพม่าจะสามารถพัฒนาขึ้นมามากในช่วง หลายปีที่ผ่านมา แต่เมื่อพิจารณาจำนวนหนี้สินที่พม่ามีอยู่กับเงินตราสำรองต่างประเทศ และความสามารถในการจ่ายหนี้แล้ว นับว่าเศรษฐกิจของประเทศยังไม่มีเสถียรภาพเท่าใดนัก นอกจากนี้ระบบการเงินของพม่ายังไม่เป็นที่ยอมรับในมาตรฐานสากลเนื่องจากค่าเงินจั๊ตนั้นยังไม่ได้มาตรฐานสากล ดังนั้นหากพม่าจะเข้าเป็นสมาชิกภาพของอาเซียนโดยสมบูรณ์ จำเป็นต้องมีการปรับปรุงระเบียบการด้านเศรษฐกิจอีกมากมาย โดยเฉพาะจำเป็นต้องมีการปรับค่าเงินจั๊ต พม่าเองก็ยอมรับว่าทางด้านเศรษฐกิจแล้วพม่าคงยังไม่สามารถเข้าร่วมโครงการเขตการค้าเสรีอาเซียน(ASEAN Free Trade Area) หรือ AFTA ซึ่งตั้งเป้าหมายไว้ที่ปี ค.ศ. 2003 หรือ พ.ศ. 2546 ได้

แต่ในขณะที่ปัญหาการยอมรับเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนของพม่ายังคงเป็นที่ถกเถียงและพิจารณาถึงความเป็นไปได้อยู่นั้น รัฐบาลทหารพม่าก็ได้มีความพยายามอย่างยิ่งยวด ในการที่จะประสานสัมพันธ์กับประเทศสมาชิกอาเซียนอย่างตั้งใจ ในปี พ.ศ.2538 ที่ผ่านมานี้ ผู้นำประเทศพม่าคือ พลเอกตันฉ่วย ได้เดินทางไปเยือนประเทศสมาชิกอาเซียนที่สำคัญไม่ว่าจะเป็น อินโดนีเซีย และสิงคโปร์แต่ไม่ได้เยือนประเทศไทย แม้ว่าไทยกับพม่าจะเป็นประเทศที่มีความสัมพันธ์อยู่ในขั้นดีระดับหนึ่งและไทยยังเป็นประเทศแรกที่สนับสนุนให้พม่าเข้ามามีส่วนร่วมในอาเซียน โดยเสนอให้พม่าเข้าเป็นสมาชิกของอาเซียน และได้เชิญพม่าเป็นแขกของประเทศไทยในฐานะประเทศเจ้าภาพในการจัดประชุมอาเซียนในปี พ.ศ. 2538 การละเลยไม่แวะเยือนประเทศไทยของผู้นำประเทศพม่าซึ่งเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันมากในประเทศไทยและได้มีการเรียกร้องให้มีการทบทวนนโยบายความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ ของไทยที่มีต่อพม่าว่าประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด การกระทำของพม่าต่อไทยภายใต้การใช้นโยบายนี้นั้นมีผลในทางใด

ประเทศต่างๆ ที่พม่าเข้าไปสัมพันธ์ด้วยนั้นล้วนเป็นประเทศที่มีความสนใจส่วนตัวในเชิงการค้าและการลงทุนที่จะไปแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในพม่าทั้งสิ้น ซึ่งพม่าเองก็ประจักษ์ในความจริงข้อนี้อยู่ จึงเป็นได้ว่านายทหารระดับใหญ่ของรัฐบาลรวมทั้งตัวประธานคือพลเอกตันฉ่วย ได้เดินทางไปเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีกับผู้นำรัฐบาลของประเทศอยู่เรื่อยๆ และผู้นำของรัฐบาลเหล่านี้เองที่เสนอเชิญชวนให้พม่าเข้ามาเป็นสมาชิกอาเซียนที่ตนเป็นสมาชิกอยู่

นอกจากประเทศสมาชิกอาเซียนแล้ว พม่าก็มีได้ละเลยการผูกพันกับประเทศสังคมนิยมที่ได้เข้ามาเป็นสมาชิกใหม่ของอาเซียนคือ เช่น เวียดนามและลาว ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าเมื่อพม่าเปิดประเทศ

ก็เปิดอย่างมีเป้าหมายและมีจังหวะสอดคล้องการเมืองภายในของตน การเลือกคบกับแต่ละประเทศในเครืออาเซียนในฐานะคู่เจรจาทวีภาคีพม่ามีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องล่อ ทั้งนี้ เพราะพม่ารู้ซึ่งว่าประเทศต่าง ๆ ในอาเซียนเดิมล้วนมีความต้องการทรัพยากรธรรมชาติในพม่า และยังมีความต้องการที่จะเข้าไปลงทุนในพม่าอีกด้วย พม่าจึงเปิดโอกาสให้ประเทศเหล่านี้เข้าไปลงทุนในประเทศพม่าได้ในขณะเดียวกันพม่าก็ไม่เปิดโอกาสให้รัฐบาลประเทศเหล่านี้ไปวิพากษ์วิจารณ์ หรือยุ่งเกี่ยวแทรกแซงกับกิจการภายในของพม่าได้ ซึ่งเป็นจุดยืนร่วมของประเทศสมาชิกใหม่ที่เป็นสังคมนิยม แม้แต่ประเทศไทยเองซึ่งต้องได้รับผลกระทบโดยตรงจากการเมืองภายในของพม่าก็ยังถูกกีดกันจากพม่าไม่ให้ไปยุ่งเกี่ยวกับปัญหาทางการเมืองภายใน ซึ่งทุกประเทศต้องยอมรับกติกานี้ของพม่า

ส่วนความสัมพันธ์กับองค์กรอาเซียน พม่านั้นได้รับการประกันจากนโยบาย “ไม่แทรกแซงกิจการภายใน” ของรัฐอื่น อย่างเต็มที่ ดังนั้นพม่าจึงเปิดตัวเข้ามาสัมพันธ์กับองค์กรอาเซียนมากขึ้น และเมื่อแรงบีบบังคับจากทางตะวันตกสูงขึ้นและการปิดล้อมพม่าทางด้านเศรษฐกิจมากขึ้นเท่าใด พม่าก็จะเอนเอียงมาสู่อาเซียนและจีนมากขึ้นเท่านั้น

การเข้าสู่อาเซียนของพม่าจึงเป็นการหาเกราะป้องกันตัวได้อย่างดี เพราะนอกจากจะมีพรรคพวกไว้คอยช่วยเหลือแล้ว พม่าก็มั่นใจว่าอาเซียนจะไม่เข้าไปแทรกแซงในกิจการภายในของพม่าอย่างแน่นอน และดูเหมือนว่า ด้วยหลักการข้อนี้เองที่ทำให้พม่าเต็มใจที่จะเข้าเป็นสมาชิกของอาเซียนเพราะอย่างน้อยก็มีหลักประกันที่ชัดเจนว่า กิจการภายในของตนจะไม่เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ในเวทีการประชุมของอาเซียน และพม่ายังคงมีอิสระที่จะดำเนินกิจการการเมืองใด ๆ ในประเทศตามแต่รัฐบาลทหารพม่าจะเห็นสมควร โดยปราศจากการแทรกแซงจากประเทศสมาชิก (มติชนสุดสัปดาห์, 16 ธันวาคม 2540. น. 32) ผลประโยชน์ที่พม่าจะได้รับจากอาเซียนจึงเท่ากับได้รับโอกาสที่ดี เพราะพม่าจะได้ทั้งเพื่อน คือ อาเซียน ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลทหารพม่าก็ได้ความนิยมจากประชาชนด้วย รัฐบาลก็จะแสดงให้เห็นว่าเพราะการบริหารงานของรัฐบาลจึงนำพาพม่าไปสู่สมาคมอันทรงเกียรติ เจก เช่นอาเซียนได้และจากการดำเนินงานของรัฐบาลนี้เองที่ทำให้เศรษฐกิจของประเทศกระเตื้องขึ้น มีการลงทุนจากต่างชาติมากขึ้น และประชาชนมีงานทำมากขึ้น

แม้จะได้รับการคัดค้านจากประเทศตะวันตกมากมายเท่าใดก็ตาม แต่ในที่สุดพม่าก็ได้เข้าเป็นสมาชิกอาเซียนเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ. 2540 จากการเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนของพมานี้เองที่ทำให้อาเซียนถูกวิพากษ์วิจารณ์จากรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ในซีกโลกตะวันตกตั้งที่คาดเดาไว้แล้ว ซึ่งมีมานานพอสมควรนับตั้งแต่อาเซียนมีความคิดที่จะรับพม่าเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน

นอกจากนี้ในเรื่องของผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่กลุ่มประเทศอาเซียนต้องการโดยเฉพาะความสมบูรณ์ทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะทรัพยากรด้านพลังงาน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของภาคอุตสาหกรรม เป็นสิ่งดึงดูดใจให้อาเซียนยอมรับในความเป็นรัฐบาลเผด็จการทหารพม่าอย่างไม่

เงื่อนไข นอกจากนี้พม่ายังเป็นประเทศที่มีความสำคัญทางด้านภูมิศาสตร์เพราะเป็นประตูเชื่อมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เข้ากับเอเชียใต้และเข้ากับจีน ที่ตั้งของประเทศพม่าจึงเป็นทางผ่านของทุน วัตถุดิบ และสินค้าระหว่างภูมิภาคได้เป็นอย่างดี รวมทั้งการที่พม่ามีประชากรมากกว่า 45 ล้านคน จึงถือเป็นตลาดสินค้าที่ใหญ่พอสมควร โดยเฉพาะสินค้าอุปโภค บริโภค

แต่สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือพม่าจะเป็นตัวแปรสำคัญในการลดดุลทางอำนาจของจีนลง ทุกคนกลัวว่าอิทธิพลจีนจะเข้ามาครอบงำในประเทศพม่า จะทำให้พม่าเป็นฐานรองรับการขยายกำลังฐานทัพของจีนเข้ามาประชิดชายแดนประเทศสมาชิกอาเซียนคือประเทศไทย สำหรับไทยแล้วจะมีความรู้สึกที่ดีต่อจีนไม่มองจีนว่าเป็นภัยคุกคามไทย มีก็แต่อินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ ที่แสดงความกังวลกลัวอิทธิพลจีนที่อยู่ชายแดนไทยอาจจะทะลักมาทางใต้ ซึ่งเป็นประเด็นทางการเมืองและยุทธศาสตร์ที่สำคัญมาก (สยามโพสต์, 20 สิงหาคม 2540 น.22) ดังนั้นหากอาเซียนให้พม่าอยู่อย่างโดดเดี่ยวก็จะทำให้พม่ากลายเป็นพันธมิตรที่แนบแน่นอยู่กับจีน ซึ่งเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่อาเซียนกลัว ทั้งนี้เพราะความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับพมานั้น บทบาทจีนในพม่ามีเยอะมากเริ่มต้นจากเหตุการณ์ในปี พ.ศ.2531 ที่มีการปราบปรามประชาชน นักศึกษา และพระภิกษุอย่างรุนแรง และเรื่อยมาจนถึงการปฏิรูปการเลือกตั้งในปี พ.ศ.2533 ได้ส่งผลให้บรรดาชาติทั้งหลายที่เคยให้ความช่วยเหลือพม่าต้องคว่ำบาตรพม่า ตัดความสัมพันธ์กับพม่าและระงับเงินช่วยเหลือในการพัฒนา ทำให้พม่าถูกโดดเดี่ยว เศรษฐกิจของพม่าถูกกระทบกระเทือนอย่างรุนแรง ประกอบกับปัญหาการเมืองภายใน โดยเฉพาะการสู้รบระหว่างรัฐบาลพม่ากับกองกำลังชนกลุ่มน้อย ปัญหาทั้งทางเศรษฐกิจและการเมืองนี้เองที่ทำให้รัฐบาลต้องสะสมอาวุธ แต่รัฐบาลก็ขาดเงินในการซื้ออาวุธ (มติชนสุดสัปดาห์, 16 ธันวาคม 2540. น.32) ทำให้พม่าได้เริ่มค่อยๆ เปลี่ยนจุดยืนของตนจากการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดมาเป็นกรณีที่มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับจีน ที่เป็นเช่นนี้เพราะไม่ว่าจะเป็นการให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ ทางทหาร และทางด้านกำลังใจ จึงได้ให้คนช่วยเหลือกับพม่าอย่างเต็มที่ และพม่าเองก็นำเอาความใกล้ชิดกับจีนนี้มาเป็น "ไพ่ในมือ" ที่เหนือกว่าด้านการดึงประเทศในกลุ่มอาเซียนรวมทั้งญี่ปุ่น และอินเดียให้หันมาใช้นโยบายความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ กับพม่า พร้อมกับขยายการค้าและการลงทุนในพม่า ประเทศกลุ่มอาเซียนเองนอกจากจะหวังประโยชน์ทางการค้าเป็นมูลเหตุจูงใจแล้วยังมองว่า การเข้าไปมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจในพม่าและความปรารถนาของประเทศเหล่านี้ที่จะรักษาความสัมพันธ์อันดีกับผู้นำรัฐบาลทหารพมานั้น เป็นความพยายามที่จะทำให้รัฐบาลทหารพม่าไม่ต้องพึ่งพาเงินมากเกินไป ยุทธศาสตร์การถือไพ่ในเงินของรัฐบาลทหารพมานั้นนับว่าใช้ได้ผล แต่การมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันระหว่างพม่ากับจีนก็อาจเป็นดาบสองคมคือ "เหมือนเล่นกับไฟ" เพราะอาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคง และเอกราชของพม่าในสภาวะแวดล้อมทางการเมืองระหว่างประเทศที่ไม่

หยุดนิ่ง (SeeKin, 1977 p.526.) จึงเห็นได้ว่าการรับพม่าเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนแม้จะยังถึงขั้นถ่วงอำนาจจีนได้โดยตรง แต่อย่างน้อยก็ดีกว่าการปล่อยให้พม่าอยู่อย่างโดดเดี่ยว

การเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนของพม่า นั้น พม่าจะมีแต่ทางได้และไม่มีอะไรต้องเสียเลย ผู้ที่จะเป็นฝ่ายเสียคงจะเป็นอาเซียนเอง นอกจากจะได้เครดิตแล้วรัฐบาลทหารพม่าสามารถลดความน่าเชื่อถือและความสำคัญของนางอองซาน ซู จี ลงได้ด้วย เพราะในขณะที่รัฐบาลทหารพม่าได้ทุ่มทำงานให้กับประเทศชาติ แต่นางอองซาน ซู จี กลับมีความเห็นตรงข้ามกับรัฐบาลทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นการคัดค้านไม่ให้อาเซียนรับพม่าเข้าเป็นสมาชิก ขอร้องต่างชาติให้เลื่อนการลงทุนในพม่าออกไปจนกว่าสถานการณ์การเมืองจะดีขึ้น อีกทั้งขอร้องให้ชาวต่างชาติไม่ให้มาเที่ยวพม่า ตามการรณรงค์ของรัฐบาล ทหารพม่า (มติชนสุดสัปดาห์, 16 ธันวาคม 2540. น.32) มีการเรียกร้องให้อาเซียนทบทวนการตัดสินใจ เพราะนางเห็นว่ารัฐบาลทหารพม่ายังคงใช้อำนาจเผด็จการในการปกครองประเทศอยู่ โดยนางได้กล่าวถึงการกวาดล้างนักเคลื่อนไหว เรียกร้องประชาธิปไตยด้วยการจับกุมนั้นแสดงให้เห็นถึงความล้มเหลวของอาเซียนต่อนโยบายความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์กับพม่า โดยชี้ให้เห็นว่า ท่าทีผ่านมานโยบายนี้ของอาเซียนไม่อาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีทางที่ถูกต้อง (สยามโพสต์, 29 มิถุนายน 2539 น.22) นางกล่าวว่า "คำถามคือมันสร้างสรรค์สำหรับใครกันแน่ ซึ่งเราก็ต้องหาคำตอบอยู่เหมือนกันว่ามันสร้างสรรค์สำหรับนักธุรกิจเท่านั้น หรือมันสร้างสรรค์สำหรับรัฐบาล" (กรุงเทพธุรกิจ, 1 สิงหาคม 2538.น.12) นอกจากนี้นางยังต้องการให้อาเซียนระลึกถึงข้อเท็จจริงว่าการพัฒนาทางเศรษฐกิจนั้นจะเป็นไปไม่ได้โดยปราศจากสันติภาพและความมั่นคง และบรรยากาศของสันติภาพและความมั่นคงจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเกิดความไว้วางใจขึ้นในพม่า (สละวิน, สิงหาคม, 2538.)

4.2 พม่าหลังจากเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน

4.2.1 สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ การเมือง และ สังคมของพม่าหลังจากพม่าได้เข้าเป็นสมาชิกอาเซียน

ก.สถานการณ์ทางด้านการเมือง

สถานการณ์ทางการเมืองระหว่างฝ่ายค้านของนางอองซาน ซู จี และฝ่ายรัฐบาลทหารพม่าหลังจากพม่าเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนแล้วยังมีอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการจับกุมสมาชิกพรรคฝ่ายค้าน และห้ามมิให้สมาชิกพรรคฝ่ายค้านจัดการประชุมทางการเมือง โดยถือว่าเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายทำให้ พรรคฝ่ายค้านต้องออกแถลงการณ์ว่ารัฐบาลทหารพม่าใช้อำนาจเกินขอบเขตต่อพรรคฝ่ายค้าน จับกุมสมาชิกพรรค ซึ่งผู้ถูกจับกุมล้วนเป็นเจ้าหน้าที่ระดับสูง ส่วนรัฐบาลทหารพม่าก็ได้โต้ตอบว่าการจับกุมตัวเจ้าหน้าที่ของพรรคฝ่ายค้านนั้นก็เพื่อนำตัวไปสอบปากคำเท่านั้น (ไทยรัฐ, 2 พฤศจิกายน 2540 น.2) และหลังจากพม่าได้เข้ามาเป็นสมาชิกอาเซียนประมาณ 4 เดือน เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ.2540 ทางทหารของพม่าได้มีการประกาศเปลี่ยนแปลงชื่อคณะทหารผู้ปกครองพม่าจาก "สภาฟื้นฟูกฎหมายและระเบียบวินัยแห่งรัฐ" (The State Law and Order Restoration Council : SLORC) เป็น "สภาฟื้นฟูสันติภาพและการพัฒนาารัฐ" (The State Peace and Development Council : SPDC) พร้อมกับเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสมาชิกสภาจากเดิมที่มีอยู่ 21 คนเป็น 19 คน และได้มีการแต่งตั้งสมาชิกสภาใหม่ ยกเว้นระดับสูงสุดของสภา 4 คน ซึ่งได้แก่นายพล "ตันจ่วย" ประธานสภา นายพล "หม่องเอ" รองประธานสภา พลโท "ชิน ยุ้นต์" เลขาธิการสภาและผู้บัญชาการหน่วยข่าวกรองของพม่า นายพลติน อู รองเลขาธิการสภา ส่วนสมาชิกสภาใหม่อีก 15 คน ได้รับการแต่งตั้งจากเหล่านายทหารระดับผู้บัญชาการกำลังพลทั่วประเทศ โดยสภาผู้ปกครองใหม่ของพม่าได้แถลงการณ์ว่าเป็นการจัดตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนทั้งมวลของประเทศ เพื่อความเป็นระบอบประชาธิปไตยที่มีระเบียบวินัยและเพื่อสร้างเสริมความเป็นประเทศที่พัฒนาโดยสันติ ทั้งนี้ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะว่าผู้นำพม่าต้องการปรับภาพพจน์ตัวเองเพื่อล้างภาพพจน์ของเผด็จการในอดีตแต่เมื่อพิจารณาโครงสร้างของสภาฟื้นฟูสันติภาพและการพัฒนาารัฐ ไม่มีอะไรใหม่ สมาชิกทั้งหมดยังเป็นทหารอยู่ จะผิดแผกเพียงจำนวนสมาชิกขององค์กรลดลง 2 คนเท่านั้น (มติชน, 18 พฤศจิกายน 2540. น.7) การเปลี่ยนแปลงภายในคณะผู้บริหารประเทศพม่าครั้งนี้ มีขึ้นในขณะที่ ที่ประชุมเอเชีย-ยุโรป กำลังเกิดข้อขัดแย้งกันด้วยเรื่องสิทธิการเข้าร่วมประชุมของพม่า ในฐานะประเทศสมาชิกสมาคมอาเซียน

หลังจากนั้นไม่นาน พลโทติน อู หัวหน้าเจ้าหน้าที่กองทัพและเลขาธิการสภาฟื้นฟูสันติภาพและการพัฒนาารัฐ (SPDC) ได้กล่าวในที่ประชุมเจ้าหน้าที่กองทัพที่กระทรวงกลาโหมว่า รัฐบาลทหาร

พม่ากล่าวอ้างยืนยันที่จะพัฒนาประเทศ และว่ากำลังวางรากฐานทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ และทางสังคมที่ดี พร้อมทั้งได้วางแผนที่จะโอนถ่ายอำนาจแห่งรัฐกลับคืนสู่ประชาชน (สยามโพสต์, 17 ธันวาคม 2540 น.4) ซึ่งประเด็นนี้ น่าจะเป็นการรอดอ้างมากกว่า นอกจากนี้ทางด้านเศรษฐกิจพม่าพยายามสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ กับประเทศอื่น ๆ เช่น การแสดงความสนใจเข้าเป็นสมาชิกในกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ที่เรียกว่า Bistex ซึ่งมีบังกลาเทศ ศรีลังกา อินเดีย และไทยหรือนายอู ออง จอ ได้ให้สัมภาษณ์กับนิตยสาร Asia Week ว่า “พม่ากำลังเปลี่ยนแปลงระบอบประชาธิปไตยและขบวนการร่างรัฐธรรมนูญกำลังดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่อง เราสร้างถนนจำนวนมากเตรียมพร้อมด้านสาธารณูปโภคสำหรับประชาชน มีแผนการณ์ทางเศรษฐกิจจำนวนมากขณะเดียวกันความก้าวหน้าทางการเมือง ขบวนการร่างรัฐธรรมนูญก็ดำเนินต่อไป โดยผู้นำพรรค SPDC พลเอก ตันช่วย ยังได้กล่าวในวันกองทัพว่า SPDC ไม่ต้องการที่จะอยู่ในอำนาจนาน อย่างไรก็ตามเราก็คอยที่จะมีรัฐธรรมนูญฉบับสมบูรณ์ เราจะไม่ทำสิ่งที่ไม่จำเป็นในเวลานี้และแม้ว่ามาเลเซียและอินโดนีเซียซึ่งเป็นประเทศที่ผลักดันให้พม่าเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนจะแสดงความกังวลต่อความก้าวหน้าเพียงเล็กน้อยที่เกิดขึ้นในพม่าก็ตาม (Asia Week, August 7, 1998) จะอย่างไรก็ตาม การที่พม่าได้เข้าเป็นสมาชิกอาเซียนอย่างสมบูรณ์แล้วนั้นถือได้ว่าเป็นชัยชนะ ครั้งสำคัญยิ่งของพม่า พลโทชินฮุ่น อดีตเลขาธิการคนที่ 1 ของ SLORC ถึงกับกล่าวด้วยความเชื่อมั่นก่อนที่อาเซียนจะรับพม่า เข้าเป็นสมาชิกอย่างเป็นทางการว่า การเป็นสมาชิกของพม่าจะเป็นผลดีต่อทั้งอาเซียนและพม่าที่สำคัญจะทำให้เอเชียอาคเนย์มีความเข้มแข็งขึ้น (Bangkok Post, June 15, 1997.)

แม้พม่าจะเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนอย่างเต็มตัวแล้ว และได้รับการกดดันจากประเทศสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรป ในเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนและความเป็นประชาธิปไตยเพียงใดก็ตาม พม่ายังคงปฏิบัติตนเช่นเดิม สำนักข่าว เอพี รายงานว่า เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2540 พลเอก เทียนส่วย นายทหารระดับสูงแห่งสำนักงานข่าวกรองรัฐบาลทหารพม่าแถลงว่า ทางพม่าได้จับกุมสมาชิกพรรค NLD และกลุ่มฝ่ายค้านทั้งหมด 54 คน ในข้อหาดำเนินการต่อต้านรัฐบาลพม่าและในช่วงเดือนกรกฎาคม-สิงหาคมที่ผ่านมา พยายามดำเนินกิจการทางการเมืองและพยายามสร้างความไม่สงบขึ้นมาเพื่อต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งใหญ่ในพม่า โดยการสนับสนุนของสมาชิกพรรค NLD (มติชน, 9 ตุลาคม 2541 น.18) และเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2541 นายยาซูชิโร ยูกิ โฆษกสหประชาชาติ แถลงว่า นายอัลวาโร เดอ โซโตะ ผู้ช่วยเลขาธิการองค์การสหประชาชาติเดินทางไปเยือนพม่า เพื่อนำความประสงค์ของนาย โคฟี อันนัน เลขาธิการองค์การสหประชาชาติ ไปแจ้งให้รัฐบาลทหารพม่าและกลุ่มอื่น ๆ ทราบ รวมทั้งพยายามติดต่อบางนาง ออง ซาน ซู จี หัวหน้าพรรค NLD เรื่องการยุติปัญหาขัดแย้งในพม่า โดยที่ก่อนหน้านี้ทางสหประชาชาติได้ส่งเจ้าหน้าที่การทูตติดต่อกับนางซูจีมาแล้วในเดือนสิงหาคมที่ผ่านมาแต่ทางรัฐบาลพม่าไม่อนุญาตพร้อมอ้างว่ายังไม่ถึงเวลา (มติ

ชน, 29 ตุลาคม 2541น.18) จึงเห็นได้ว่าสถานการณ์ทางการเมืองในประเทศพม่า ยังดำเนินไปในแนวทางเดิม และการเปลี่ยนแปลงเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เกิดขึ้นนี้ เป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงที่ตบตาชาวโลกเท่านั้น

ข.สถานการณ์ทางด้านเศรษฐกิจ

หากจะกล่าวเปรียบเทียบการพัฒนาเศรษฐกิจ และการพัฒนาการเมืองของพม่า นับแต่ พ.ศ.2531 จนถึงปัจจุบันโดยรวมแล้ว พม่าจะกล่าวได้ว่ามีความก้าวหน้ามากกว่าการพัฒนาการเมืองจะเห็นได้ว่าเศรษฐกิจของพม่ากระเตื้องขึ้นมากทั้งนี้เนื่องจากการปฏิรูปเศรษฐกิจโดยการหันมาใช้ระบบเศรษฐกิจแบบการตลาด (Market-oriented economy) แทนระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม (Socialist economy) มีการเชื้อเชิญให้ต่างประเทศภายใต้กฎหมายการลงทุนต่างชาติ (Foreign investment law) ซึ่งนำมาบังคับใช้ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2531 เป็นต้นมา การปรับปรุงกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ตลอดจนการแก้ไขระเบียบการทางด้านการลงทุนของภาคเอกชน การอนุญาตให้เอกชนสามารถเข้ามาลงทุนในภาคธุรกิจได้มากขึ้น การเปิดเสรีทางการตลาด การสนับสนุนทางด้านการค้าของภาคเอกชนและการค้าชายแดน การผ่อนปรนกฎเกณฑ์ในภาคเกษตรกรรม เป็นต้น (พรพิมล ตรีโชติ, เอเซียรายปี 1997/2540.น. 181) ผลจากการปฏิรูปเศรษฐกิจดังกล่าวทำให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) โดยเฉลี่ยของพม่าระหว่างปี 2533/2534 ถึงปี 2537/2538 อยู่ที่ร้อยละ 6.4 แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าขณะที่เศรษฐกิจของประเทศเติบโตนั้น ประชาชนพม่ากลับได้รับผลกระทบจากสภาวะเงินเฟ้อสูงขึ้น ระหว่างร้อยละ 21-59 ในช่วง 5-6 ปี อันเนื่องมาจากค่าครองชีพที่สูงขึ้น ซึ่งเป็นผลกระทบจากระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมมานานถึง 26 ปี ก็เป็นเหตุให้ประสิทธิภาพในการจัดการและบริหารงานยังปรับตัวตามไม่ทันและไม่สามารถสนองตอบภาคธุรกิจที่ต้องการประสิทธิภาพและความรวดเร็วในการทำงานได้ ข้อนี้ทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการลงทุนของต่างประเทศอยู่บ้าง แต่ไม่มากนัก (พันธ์สุรีย์ ลดาวัลย์, 2541.) โดยจะเห็นได้ว่าแม้จะมีการลงทุนจากต่างประเทศเป็นจำนวนมาก แต่การกระจายโอกาสในการลงทุนให้กับภาคเอกชนของพม่ายังมีอยู่น้อยมาก ทั้งนี้เพราะรัฐบาลได้ตั้งบริษัทร่วมทุนกับต่างประเทศ นอกจากนี้ เงินตราต่างประเทศที่ได้มาจากการลงทุน รวมทั้งรายได้อื่น ๆ ของประเทศก็มีได้นำมาใช้ในการพัฒนาประเทศมากเท่าที่ควรจะเป็น ทั้งนี้เพราะภาคเศรษฐกิจและสังคมยังคงต้องการการพัฒนาอีกมากมาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน ตลอดจนสาธารณูปโภคต่าง ๆ เช่นโรงเรียน โรงพยาบาล สาธารณสุข เป็นต้น งบประมาณส่วนใหญ่ของประเทศยังคงใช้ในการป้องกันประเทศซึ่งมีงบประมาณสูงถึงร้อยละ 50 ของงบประมาณทั้งหมด ในขณะที่งบประมาณที่ใช้ในด้านสาธารณสุข และการศึกษาลดลงน้อยลง¹¹ และหลังจากพม่าได้เข้ามาเป็นสมาชิกอาเซียนแล้ว สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ

¹¹ พรพิมล ตรีโชติ, เอเซียรายปี 1997/2540. อ้างจาก Myanmar, EIU Country Report, (3rd Quarter 1996) p.19.

ในพม่าก็ไม่ได้มีอะไรเปลี่ยนแปลงมากนัก จากผลพวงของการจัดการด้านเศรษฐกิจที่ด้อยประสิทธิภาพของรัฐบาลที่ต่อเนื่องยาวนานมาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2531 ดังที่กล่าวมาแล้วนั่นเอง ทั้งนี้พบว่ารายได้ต่อหัวของประชากรอยู่ที่ประมาณ 406 เหรียญสหรัฐฯ ในขณะที่ประชากรของพม่ามีประมาณ 47.25 ล้านคน รายได้หลักของประเทศยังคงมาจากภาคเกษตร ซึ่งถือว่าเป็นรายได้หลักของประเทศ ถึงแม้ว่าข้าวจะเคยเป็นสินค้าออกที่สำคัญของพม่ามาก่อนในอดีตก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศมากนัก ส่วนการลงทุนจากต่างประเทศที่เข้ามาลงทุนในพม่า ในปีพ.ศ. 2540-2541 ลดลงค่อนข้างมากเมื่อเปรียบเทียบกับปีพ.ศ.2538-2539 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสองสาเหตุคือ 1. การลงทุนในแหล่งก๊าซยานาดา¹²ได้พ้นช่วงการใช้จ่ายเงินไปแล้ว และ 2. เป็นเพราะกฎหมายห้ามบริษัทอเมริกันเข้าไปลงทุนในพม่าทำให้มีผลกระทบต่อบริษัทใหม่ของสหรัฐอเมริกาที่จะเข้ามาลงทุนในพม่า

ตารางที่ 4.3 แสดงการลงทุนของต่างประเทศในพม่าที่ได้รับการอนุมัติ¹³

(หน่วย : ล้านเหรียญสหรัฐฯ)

ประเภทของการลงทุน	ปี 1996/97	ปี 1997/98	เปลี่ยนแปลง(ร้อยละ)
อุตสาหกรรม	923.6	319.2	-65.4
น้ำมันและก๊าซธรรมชาติ	695.6	172.1	-75.3
อสังหาริมทรัพย์	623.5	122.1	-80.4
คมนาคม	47.9	106.6	122.5
โรงแรมและการท่องเที่ยว	114.9	40.0	-65.2
เหมืองแร่	178.3	2.7	-98.5
อุตสาหกรรมก่อสร้าง	181.1	0.0	-
รวม (รวมภาคอื่น ๆ)	2,814.2	777.4	-72.4

ดังนั้นจึงจะเห็นได้ว่าผลพวงของการปิดประเทศกว่า 26 ปี และการใช้ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมมานาน เป็นเหตุให้ประสิทธิภาพในการจัดการและบริหารงานยังปรับตัวตามไม่ทันและไม่

¹² แหล่งก๊าซยานาดา เป็นแหล่งก๊าซธรรมชาติที่ครอบคลุมบริเวณอ่าวมะตะมะ ของสหภาพพม่า ที่สหภาพพม่าให้ต่างชาติสามารถเปิดสัมปทานได้

¹³ ที่มาเอเซียรายปี 1999/2542. จาก Central Statistical Organization, Selected Monthly Economic Indicators อ้างใน

"Myanmar" The Economist Intelligence Unit(4th Quarter 1998) p.20.

สนองตอบภาคธุรกิจที่ต้องการประสิทธิภาพและความรวดเร็วในการทำงานได้ ทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจไม่สามารถก้าวหน้าไปเท่าที่ควร

4.2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างไทย - พม่าหลังพม่าเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน

(1) ปัญหาชนกลุ่มน้อยตามแนวชายแดนและการลักลอบค้าอหิปีไต

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ประเทศไทยยังประสบปัญหาการลักลอบค้าอหิปีไตไทยโดยกลุ่ม กองกำลังทหารกะเหรี่ยงพุทธ (DKBA) โดยมีเป้าหมายหลักคือ การโจมตีและเผาพื้นที่พักพิง ปรากฏว่าในปี 2540 มีการลักลอบค้าอหิปีไตไทยโดยกลุ่มกะเหรี่ยงพุทธ รวม 47 ครั้ง ซึ่งมีทั้งเหตุการณ์รุนแรงและไม่รุนแรง และในช่วงตั้งแต่เดือน มกราคม-สิงหาคมพ.ศ. 2541 มีการโจมตีอีก 15 ครั้ง การโจมตีทั้งหมดเกิดขึ้นเพื่อเผาที่พักพิงของกลุ่มกะเหรี่ยง และเพื่อข่มขู่ลักพาตัว หรือแย่งชิงทั้งผู้นำและชาวกระเหรี่ยงที่อาศัยในที่พักพิง ความแข็งแกร่งของไทยของกลุ่มกะเหรี่ยงพุทธ เห็นได้จากเหตุการณ์ในเดือนมีนาคม พ.ศ.2541 ที่ทหารไทยได้ยิงปืนใหญ่เข้าไปฝั่งพม่าเพื่อตอบโต้กรณีที่พักพิงกองกำลังกะเหรี่ยงพุทธ ยิงปืนใหญ่เข้ามาในศูนย์พักพิงบ้านแม่หละ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก กลุ่มกองกำลังทหารกะเหรี่ยงพุทธ ได้ยิงตอบโต้และขู่เผาศูนย์พักพิงทุกแห่งในจังหวัดตาม จังหวัดแม่ฮ่องสอนให้หมดก่อนวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ.2541 ซึ่งเป็นวันกองทัพพม่า อีกทั้งต้องเตรียมการอพยพราษฎรไทยใน 5 หมู่บ้านที่ติดชายแดนไทยด้วย (กรุงเทพธุรกิจ, 18 มีนาคม 2541, น.12)

รัฐบาลทหารพม่าได้เคยประกาศให้ผู้หนีภัยในไทยกลับภูมิลำเนาเดิมในพม่า หรือกลับไปในที่ที่รัฐบาลจะจัดสรรให้ ซึ่งรวมถึงที่ทำกินด้วย แต่มีผู้หนีภัยจำนวนน้อยเท่านั้นที่ทำตาม สาเหตุที่ชาวกระเหรี่ยงไม่ยอมกลับนั้น เป็นเพราะยังมีการสู้รบ และที่สำคัญคือคนเหล่านี้จำนวนไม่น้อยเป็นฝ่ายต่อต้านรัฐบาลทหารพม่า รัฐบาลทหารพม่าก็กล่าวหาว่ารัฐบาลไทยมาโดยตลอดว่า ให้การสนับสนุนพวก "ผู้ก่อการร้าย"กะเหรี่ยงคริสต์ (KNU) โดยให้อาศัยที่ที่พักพิง และใช้เป็นทั้งแหล่งซ่อนสมุทกำลั้งและแหล่งหาเสบียงอาหาร เพื่อกลับไปโจมตีทหารและราษฎรในเขตประเทศพม่า

การโจมตีค่ายผู้หนีภัยพม่าในไทย และการละเมิดอธิปไตยไทยของกลุ่มกะเหรี่ยงพุทธ ได้ก่อให้เกิดผลเสียต่อภาพลักษณ์ของประเทศไทย เช่น เมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2541 กลุ่มกะเหรี่ยงพุทธ ได้โจมตีและเผาค่ายพักพิงชาวกระเหรี่ยงที่บ้านห้วยกะโหลก อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ซึ่งเกิดขึ้นเป็นครั้งที่สองในรอบปีที่ผ่านมา และในวันที่ 23 มีนาคม ต่อมา พื้นที่พักพิงบ้านมอเกอร์ ถูกโจมตีโดยที่พัก 45 หลังถูกทำลาย และผู้หนีภัย 291 คน ไร้ที่อยู่ ทั้งสองกรณีนี้ได้ทำให้รัฐบาลไทยถูกวิจารณ์มากในเรื่องการให้ความปลอดภัยแก่ผู้หนีภัย

ในแง่ของรัฐบาลไทยนั้น ปัญหาในประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของไทยทั้งในเรื่องของการรักษาความมั่นคงและความก้าวหน้าของนโยบายต่อกลุ่มต่อต้านรัฐบาลทหารพม่า ในด้านหนึ่ง รัฐบาลพม่ายังคงกล่าวหาว่าไทยให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มต่อต้านรัฐบาลพม่า โดยเฉพาะชาวกะเหรี่ยงในค่ายพักพิงไทย ต่อกรณีนี้ฝ่ายความมั่นคงไทยยอมรับว่าผู้หนีภัยในค่ายพักพิงไทยได้เข้าไปปฏิบัติการในเขตพม่าจริงดังที่รัฐบาลพม่ากล่าวหา และมักมีการตรวจสอบพบอาวุธสงครามในค่ายพักพิงด้วย อย่างไรก็ตาม ไทยไม่อาจป้องกันมิให้กองกำลังต่อต้านรัฐบาลทหารพม่าเข้ามาอาศัยในค่ายพักพิงได้เต็มที่ นอกจากนี้ผู้ที่อาศัยในค่ายพักพิงก็มักลักลอบให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิกชายของครอบครัวที่ทำกรรบในฝั่งพม่า ทั้งโดยการให้เสบียงอาหารหรืออำนวยความสะดวกให้คนเหล่านี้ข้ามพรมแดนเข้ามาในค่ายพักพิง

ในอีกด้านหนึ่ง ผ่านความมั่นคงไทยถูกกล่าวหาโดยเฉพาะจากองค์กรเอกชนว่ารู้เห็นเป็นใจให้ทหารพม่าเข้ามาปราบปรามผู้หนีภัยในค่ายพักพิง เช่นกรณีการเผาค่ายห้วยกะโหลกและห้วยบอนเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2539 และกรณีที่ทหารพม่าล้ำเขตแดนไทยเข้ามาราว 10 กิโลเมตร เพื่อโจมตีชาวกะเหรี่ยงในบริเวณบ้านพู่เมือง จังหวัดราชบุรี (จุฬารัตน์ เอื้อรักสกุล, อ้างแล้ว น.79.)

เป็นการยากที่จะชี้ชัดว่านโยบายไทยต่อกลุ่มต่อต้านรัฐบาลทหารพม่าที่แท้จริงคืออะไร แต่ก็อาจตั้งข้อสังเกตได้ คือ เรื่องความเป็นเอกภาพของนโยบายระหว่างผู้กำหนดนโยบายระดับสูงในกรุงเทพฯ และระดับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในบริเวณชายแดนด้วย ในด้านหนึ่งนั้น เจ้าหน้าที่ทหารระดับสูงยืนยันว่าไทยไม่ได้ให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มต่อต้านรัฐบาลทหารพม่าอีกแล้ว แต่ในขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่ประจำกรรบริเวณชายแดนก็ต้องรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ของตน ซึ่งวิธีหนึ่งที่ทำได้คือ การเป็นมิตรกับทุกฝ่าย นอกจากนี้ ผลประโยชน์ต่าง ๆ บริเวณชายแดนโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การค้าทั้งที่ถูกและผิดกฎหมาย เป็นสาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้ผู้ปฏิบัติงานในบริเวณชายแดนกำหนดวิธีปฏิบัติงานของตนเองดังนั้น อาจเป็นไปได้ว่าไทยต้องการให้นโยบายออกมาในลักษณะคลุมเครือหรือเข้าได้กับทุกฝ่าย

สถานการณ์การสู้รบตามแนวชายแดนไทยที่หลายฝ่ายคาดหวังว่าเมื่อพม่าเข้ามาเป็นสมาชิกอาเซียนแล้วจะหมดไป หรือบรรเทาลงนั้น ในความเป็นจริงปัญหาชายแดนยังคงปรากฏให้เห็นอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างเช่น ทหารพม่าใช้อาวุธปืนยิงใส่เครื่องบินของกรมพาณิชย์ ซึ่งบินทดสอบเครื่องบินบริเวณเหนือสนามบินแม่สอด แต่บินอยู่ในระดับสูง และอาวุธปืนของพม่าไม่มีประสิทธิภาพพอ จึงไม่มีร่องรอยกระสุน ทำให้หน่วยเฉพาะกิจกรมทหารราบที่ 4 ได้ทำหนังสือประท้วงไปยังพันโท ไชยโพน ผู้บัญชาการพันทหารราบที่ 376 จังหวัดเมียวดี เพื่อให้ฝ่ายพม่าตรวจสอบและจัดการตามระเบียบกับทหารพม่าผู้ใช้อาวุธปืน ยิงเครื่องบินของไทย (มดิชน, 1 กุมภาพันธ์ 2541. น.18) หรือการเข้ายึดพื้นที่

เกาะมะนาว ซึ่งเป็นพื้นที่พิพาทระหว่างไทยกับพม่า ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านแม่โกนเกน ต.มหาวัน อ.แม่สอด จ.ตาก เนื่องจากทหารพม่ายังคงเข้ามาคุกคามราษฎรไทย ทำการข่มขู่ต่างๆจนราษฎรไทยไม่กล้าเข้าไปทำไร่ และทหารพม่าไม่ยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ตกลงไว้กับฝ่ายไทย จนเกิดการเผชิญหน้ากัน ทำให้ทหารพม่าจากค่ายผาลู พร้อมอาวุธครบมือ เคลื่อนเข้ามาประชิดพื้นที่เกาะมะนาวเช่นกัน ซึ่งทั้ง 2 ฝ่ายปักหลักห่างกันเพียง 30 เมตร โดยมีร่องน้ำเมยเดิมขั้วกลาง ส่งผลให้สถานการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่าบริเวณแนวชายแดนเกิดความตึงเครียดขึ้นมาอีกครั้ง นั้นแสดงให้เห็นว่าการเจรจา ระหว่างไทยกับพม่าในระดับท้องถิ่นล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง (มดิชน, 1 กุมภาพันธ์ 2541. น.1) สำหรับพื้นที่เกาะมะนาวของไทย มีเอกสารสิทธิของราษฎรไทยเป็นพื้นที่ถูกกระแสน้ำเมยตัดทางเมื่อปี พ.ศ.2537 เช่นเดียวกับพื้นที่พิพาทเกาะคอกข้างเผือกตรงกับบ้านแม่นาว หมู่ 1 ต.ท่าสายลวด อ.แม่สอด จ.ตาก ซึ่งเป็นพื้นที่ของพม่าแต่ถูกกระแสน้ำเมยตัดทางเมื่อปี พ.ศ.2537 หลังจากเกิดกรณีพิพาทดังกล่าวขึ้นมาทำให้ฝ่ายไทยกับพม่าต้องเจรจากันหลายครั้ง ตั้งแต่คณะกรรมการระดับท้องถิ่น จนถึงคณะกรรมการระดับชาติของทั้งสองประเทศ แต่ไม่สามารถตกลงกันได้

ส่วนการปะทะกันระหว่างชนกลุ่มน้อยตามแนวชายแดนไทยนั้นยังคงปรากฏให้เห็นอยู่เช่นกัน โดยเฉพาะการที่กองกำลังทหารกะเหรี่ยงพุทธ DKBA ภายใต้การนำของ พ.ต.หม่องซิดู และ พ.ต.ทุมอ แส ได้ลักลอบข้ามแม่น้ำเมยมายังฝั่งไทยบริเวณบ้านห้วยกะโหลก และใช้อาวุธปืนประจำกายยิงเข้าใส่บ้านพักชาวกะเหรี่ยงภายในศูนย์ผู้อพยพ พร้อมกันนั้นกำลังอีกส่วนหนึ่งยังใช้อาวุธปืนยิงกดดันเจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดนไม่ให้เข้าช่วยเหลือ ก่อนที่จะกระจายกำลังเข้าเผาบ้านผู้อพยพชาวกะเหรี่ยงในแต่ละเขตที่มีอยู่ทั้งหมด 11 โซน ก่อนเกิดเหตุ พล.ท.ถนอม วัชรพุกกร แม่ทัพภาค 3 ได้รับรายงานจากสายข่าวว่าจะมีกองกำลังฝ่ายตรงข้ามบุกเข้ามาเผา จึงได้ประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเตรียมหามาตรการป้องกัน โดยได้เตรียมรถหุ้มเกราะ รถบรรทุกน้ำ และกองกำลัง ตชด. อส. และทหาร เข้าไปดูแล และก็เกิดเหตุเผาศูนย์อพยพจริงตามข่าวที่ได้รับ แม้จะเตรียมการอย่างดีแต่ไม่สามารถจับกุมผู้ลอบวางเพลิง หรือสกัดเพลิงที่ลุกลามอย่างรวดเร็วได้เพราะเหตุการณ์ซุลมุน

พล.ท.ถนอม กล่าวว่ "ปัญหาภายในศูนย์พักพิงชั่วคราวที่อยู่ 9 แห่งตามแนวชายแดนไทย-พม่า ที่มีคนอยู่กว่า 90,000 คนยอมรับว่าไม่สามารถควบคุมได้ทั้งหมด และไม่ทราบว่กะเหรี่ยงเหล่านั้นเป็นกะเหรี่ยงคริสต์ (KNU) หรือกะเหรี่ยงพุทธ (DKBA) เมื่อเกิดเรื่องภาษาสื่อสาร อีกทั้งกะเหรี่ยงในศูนย์ไม่เคยให้ความร่วมมือบอกข่าวความเคลื่อนไหวภายในเลย"

นอกจากนี้นายทินกร กรรณสูต รองอธิบดีกรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ กล่าวว่ในตอนบ่ายของวันเดียวกับที่เกิดเหตุ นางอาภรณ์ มนัสวานิช รองอธิบดีกรมเอเชียตะวันออก ได้เชิญนายชิน หม่อง อู อัครราชทูตที่ปรึกษาของพม่า มาพบเพื่อหารือถึงความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่าย โดยได้ยื่นหนังสือเพื่อให้ส่งไปยังรัฐบาลพม่า ระบุถึงเหตุการณ์ สองครั้งที่เกิดขึ้นในไทยครั้งแรกเมื่อวันที่ 28

กุมภาพันธ์ที่ผ่านมา ที่มีกระสุนปืนครกมาตกที่บ้านท่าตาดึง อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน และมีกองกำลังติดอาวุธจากพม่าข้ามแม่น้ำสาละวินมายังฝั่งไทย เผาจุดตรวจของตำรวจตระเวนชายแดนและโจมตีหมู่บ้านดังกล่าว และครั้งที่ 2 คือเหตุการณ์โจมตีเผาค่ายผู้อพยพพลัดถิ่นที่บ้านห้วยกะไหล

นายทินกรได้กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า กระทรวงการต่างประเทศขอเร่งรัดให้รัฐบาลพม่าสอบสวนถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและดำเนินการเพื่อไม่ให้เกิดเหตุการณ์ซ้ำรอยขึ้นอีกรวมทั้งให้ชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้รับเคราะห์ชาวไทยทั้งให้ปล่อยตัวคนไทย ที่ถูกจับไปเป็นตัวประกันด้วย ซึ่งนายชิน หม่อง อู รับปากจะแจ้งไปยังรัฐบาลพม่าต่อไป

นอกจากนี้กองกำลังติดอาวุธของกะเหรี่ยงพุทธ (DKBA) ได้ลักลอบข้ามลำห้วยวาเลย์ ซึ่งเป็นเส้นแบ่งเขตแดนไทยพม่าระหว่างบ้านพะยอ กับบ้านแม่อกฮู ต. วาเลย์ อ.พบพระ จ.ตาก ผ่านแนวป้องกันของทหารราบ กองพันที่ 3 กรมทหารราบที่ 4 ที่รับผิดชอบในการระวางป้องกันพื้นที่พักพิงศูนย์อพยพ ชาวกะเหรี่ยงบ้านเมอเกอกระเหรี่ยง ต.พบพระ อ.พบพระ จ.ตาก โดยกองกำลังดังกล่าวบุกเข้าโจมตีพื้นที่หมู่ 6 ของศูนย์พักพิงระดมยิงปืนเล็กและปืนเอ็ม -79 เข้าใส่บ้านเรือนผู้อพยพและจุดไฟเผา ซึ่งกำลังทหารราบจากกองร้อย 433 ของไทย ที่อยู่ในพื้นที่ก็ได้ยิงตอบโต้ ทำให้บ้านเรือนในศูนย์อพยพ ๓ ถูกไฟไหม้ไปจำนวนมาก (ข่าวสด, 25 มีนาคม 2541 น.5) เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ ทางกรมไทย โดย ม.ร.ว. สุขุมพันธุ์ บริพัตร รัฐมนตรีช่วยต่างประเทศ และฝ่ายทหารไทยทำได้เพียงประสานงานกับฝ่ายพม่า เพื่อให้มีการควบคุมการล่องละเมิดอธิปไตย นอกจากนี้ก็ได้เชิญชุดพม่าประจำประเทศไทยมารับทราบ ซึ่งทางรัฐบาลพม่าก็ได้กล่าวเช่นเดิมคือ ปฏิเสธว่าไม่มีส่วนร่วมรู้เห็นและได้ยอมรับว่าไม่สามารถควบคุมพื้นที่ดังกล่าวได้ (ทั้งที่กะเหรี่ยงพุทธได้เจรจาสงบศึกและยอมเป็นพันธมิตรกับรัฐบาลทหารพม่ามาก่อนหน้านี้แล้ว) การถูกล้ำอธิปไตยเข้ามามีครั้งนี้ นับเป็นการกระทำที่รุนแรงมากอีกครั้งหนึ่งของกะเหรี่ยงพุทธหลังพม่าได้เข้าเป็นสมาชิกอาเซียน

ปัญหาน้ำเพียงดิน ต.ผาป่อง อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน ก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งในบริเวณชายแดนไทย- พม่า เพราะได้เกิดปัญหาการกระทบกระทั่งอยู่อย่างสม่ำเสมอและล่าสุด ได้มีกองกำลังติดอาวุธพร้อมอาวุธปืนอาท้าว, เอ็ม 79 และระเบิดมือบุกเข้าจี้ ราษฎรไทยบ้านห้วยเตือ หมู่ที่ 3 ต.ผาป่อง อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน และราษฎรชาวพม่า ซึ่งอาศัยอยู่ในกระท่อมกลางสวนบ้านห้วยไร่ ซึ่งอยู่ห่างจาก สภ.ต. น้ำเพียงดิน ประมาณ 1 กม. และได้ใช้เชือกมัดมือและบังคับให้เดินทางไปที่ที่ตั้งของ สภ.ต. น้ำเพียงดินแล้วสอบถามถึงจุดที่พักของตำรวจซึ่งอยู่บน สภ.ต. ทั้งหมดเมื่อเดินทางไปถึงจุดซึ่งห่างจาก สภ.ต. น้ำเพียงดินประมาณ 30 เมตร และระดมยิงด้วยอาวุธปืนทุกชนิด ไปยังอาคารที่ทำการและบริเวณใกล้เคียง และหลบหนีไปยังเขตพม่า (มติชน, 2 พฤษภาคม 2541. น.22)

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น หลายฝ่ายเห็นว่าเป็นการสร้างสถานการณ์ของทหารพม่า เพื่อให้เกิดความขัดแย้ง ระหว่างไทยกับชนกลุ่มน้อยตามแนวชายแดน ทั้งนี้เพราะเชื้อชาติสีเขียวแขนยาว ที่กองกำลัง

ต่างชาติทิ้งไว้ในที่เกิดเหตุ มีตราเครื่องหมายดาวแดง มีรอยเย็บเป็นรอยใหม่ และกับระเบิดสังหารที่วางไว้เป็นชนิดเดียวกับที่ทหารพม่าใช้อยู่ (มติชน, 2 พฤษภาคม 2541. น.22) ดังนั้นย่อมแสดงให้เห็นว่าพม่าไม่ได้เกรงใจไทยเลย อีกทั้งเป็นการสร้างความเสียหายให้แก่ทรัพย์สินของทางราชการไทยและสร้างความปั่นป่วนขาดความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินของราษฎรไทยด้วย

จากที่กล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า ปัญหาอันเนื่องมาจากกลุ่มต่อต้านรัฐบาลทหารพม่าได้สร้างความขัดแย้งระหว่างไทยและพม่ามาก ยิ่งกว่านั้นปัญหานั้นดูเหมือนทำให้การแก้ไขปัญหาเรื่องอื่น ๆ ยากลำบากไปด้วย โดยเฉพาะเรื่องเส้นเขตแดนที่ขณะนี้สามารถตกลงกันได้เพียง 58 กม. จากทั้งหมด 2,401 กม. อีกทั้งยังมีกองกำลังทหารสองฝ่ายตั้งประจันหน้ากันในบางจุดด้วย นอกจากนี้พม่ายังเป็นแหล่งผลิตฝิ่นและเฮโรอีนรายใหญ่ของโลกมานานและไทยเป็นเส้นทางส่งออกยาเสพติดจากพม่าสู่ตลาดโลก

ส่วนปัญหาบริเวณน่านน้ำไทย-พม่า ที่เกิดขึ้นจากการที่มีเขตน่านน้ำไม่ชัดเจนคือ มีการยิงปะทะกันระหว่าง เรือตรวจการชายฝั่ง ต.99 ของไทยกับเรือประมงดัดแปลงติดอาวุธของทหารพม่า สาเหตุจากทหารพม่าใช้เรือจับเรือประมงไทย ผกอ.ชอเมี้ย ผู้บัญชาการยุทธวิธีที่ 2 จ.เกาะสอง ประเทศพม่า ได้มีคำสั่งไปยังกองทัพเรือ 58 เกาะย่านเชือก ได้เรือรบและเรือตรวจการลาดตระเวน ด้านใต้ฯลฯ เข้มงวดกับเรือประมงไทยให้มากขึ้น หากมีการล่าน่านน้ำพม่าให้ใช้อาวุธยิงได้ทันทีนอกจากนี้ พ.ต.เมียงดีด เลขานุการคณะกรรมการชายแดนส่วนท้องถิ่นพม่า จ.เกาะสอง ได้ส่งหนังสือส่ง พ.อ.พีรพล วิริยากุล หัวหน้าทูตประสานงานชายแดนส่วนท้องถิ่นไทย-พม่า ที่ 6 จ.ระนอง เรื่องการคัดค้านพื้นที่น่านน้ำ และได้ฝ่ายไทยชี้แจงกรณีทหารเรือไทยใช้อาวุธยิงเรือรบพม่าในน่านน้ำของพม่า ทำให้ทหารที่อยู่ในเรือเสียชีวิต และบาดเจ็บ จำนวนมาก (มติชน, 18 มกราคม 2542. น.18)

(2) ปัญหายาเสพติด

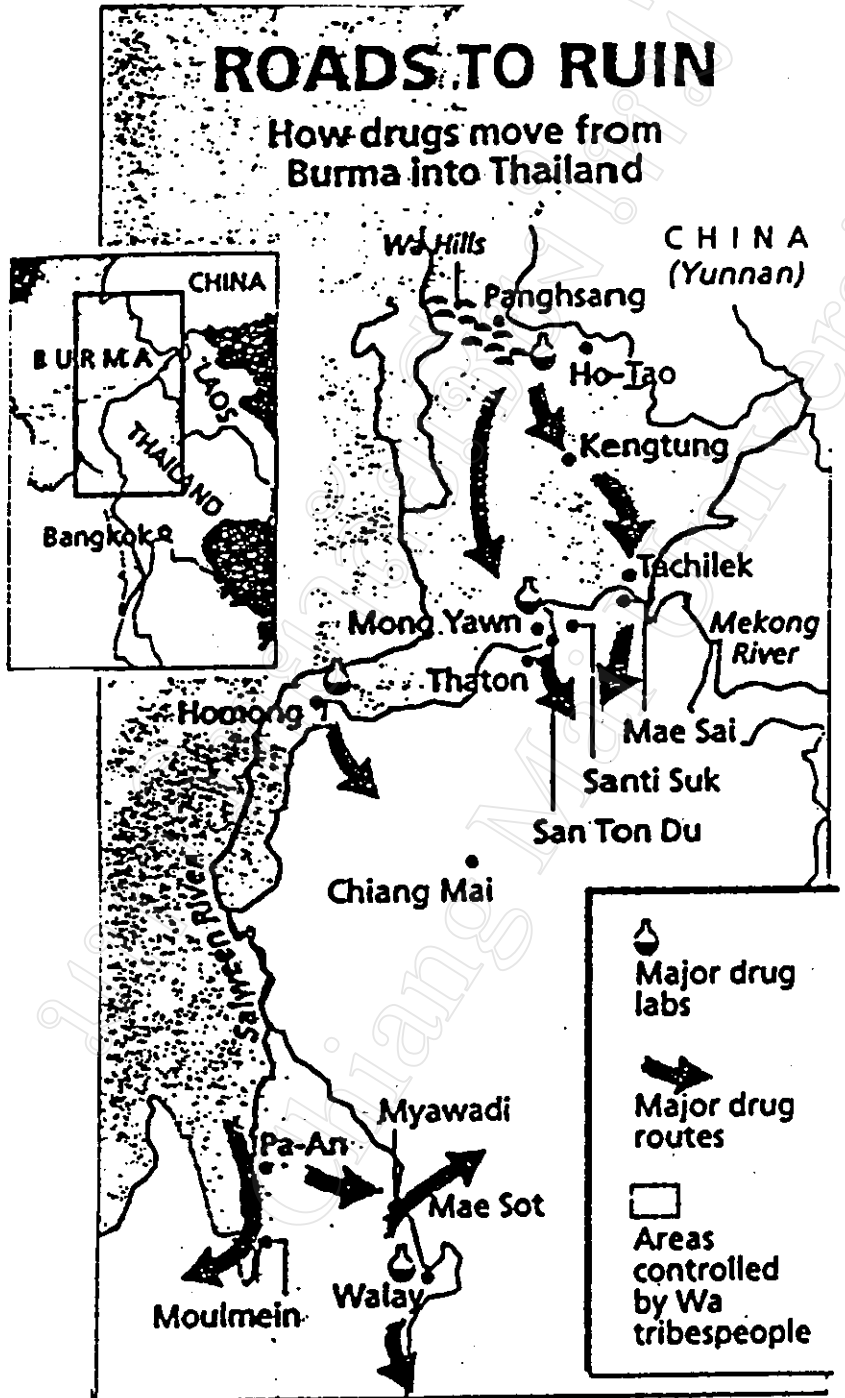
จากที่ได้กล่าวถึงปัญหายาเสพติดที่มีผลกระทบต่อประเทศไทยมาแล้วในข้อ 4.1.3 (2) และหากพิจารณาปัญหานี้หลังจากพม่าได้เข้ามาเป็นสมาชิกอาเซียนแล้ว ปัญหายาเสพติดก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่หลายฝ่ายคาดหวังว่าจะลดลงหรือหมดไป โดยเฉพาะจากการใช้ประเทศไทยเป็นเส้นทางในการลำเลียง ขนถ่ายยาเสพติด คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ได้ทำรายงานเรื่องสถานการณ์ปัญหายาเสพติดในปี พ.ศ.2541 ในช่วงพ.ศ. 2539-2540 มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตยาบ้าในระดับยุทธศาสตร์ โดยเฉพาะเมื่อว่าแดงหันมาผลิตยาบ้าในพื้นที่ประเทศพม่า และครองตลาดไทยกว่าร้อยละ 80 ซึ่งในปี พ.ศ. 2540 มียาบ้าจากพม่าเข้ามาบริเวณชายแดนไทยภาคเหนือไม่น้อยกว่า 100 ล้านเม็ด โดยเฉพาะจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอนและพะเยา (มติชน, 9 กุมภาพันธ์ 2541. น.22)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าปัญหายาเสพติดนับเป็นปัญหาที่สำคัญอีกปัญหาหนึ่งที่ต้องได้รับการแก้ไข และปราบปราม โดยเฉพาะการทำลายแหล่งผลิตให้หมดไป ซึ่งประเด็นนี้ขนาดิตตะวันตกก็ได้ให้ความสนใจและต้องการให้มีการแก้ไขอย่างจริงจัง ในปัจจุบันยาเสพติดได้แพร่ระบาดในหลายระดับ ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อในด้านอื่น ๆ ตามมาด้วย

สำหรับประเทศพม่าแล้ว ประเทศตะวันตกเห็นว่าเป็นแหล่งผลิตยาเสพติดแหล่งใหญ่แห่งหนึ่งของโลกและยาเสพติดที่ส่งขายไปทั่วโลกกว่า ครึ่งหนึ่งมาจากพม่า โดยในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2542 พม่าจะเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมตำรวจสากล เพื่อหาทางแก้ปัญหายาเสพติดครั้งที่ 4 ที่กรุงย่างกุ้ง ซึ่งรัฐบาลของประเทศตะวันตกได้คว่ำบาตรการประชุมครั้งนี้ ด้วยการไม่เข้าร่วมประชุม เพราะถือเป็นการตบตาอีกครั้งหนึ่งของรัฐบาลทหารพม่า รัฐบาลของประเทศที่คว่ำบาตร อาทิเช่น รัฐบาลอังกฤษ เดนมาร์ก ฝรั่งเศส นอร์เวย์ และสหรัฐฯ เป็นต้น สำหรับรัฐบาลสหรัฐฯ ได้จัดทำรายงานสถานการณ์ยาเสพติดระบุว่าพม่าเป็นแหล่งผลิต ยาเสพติดร้อยละ 90 ของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือเกือบครึ่งหนึ่งของยาเสพติดที่ระบาดไปทั่วโลกมาจากพม่า และชาติตะวันตกยังได้กล่าวหาว่า รัฐบาลทหารพม่าได้ประโยชน์จากการผลิตและค้ายาเสพติด รายงานของทางสหรัฐฯยังได้ระบุว่า อุปสรรคในการแก้ปัญหายาเสพติดมาจาก การที่พม่าไม่สามารถควบคุมและยับยั้งชนกลุ่มน้อยที่ค้ายาเสพติดได้ นอกจากนี้ ยังมีปัญหาเรื่องการทุจริตในหมู่ทหารพม่าซึ่งบางคนช่วยเหลือนักค้ายาเสพติด รวมทั้งหลักฐานที่บ่งบอกว่าพม่าสนับสนุนนักค้ายาเสพติดได้ลงทุนในโครงการต่าง ๆ ทั่วประเทศ ทั้งยังมีหลักฐานปรากฏชัดว่าในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมาพม่านำเงินที่ได้จากการค้ายาเสพติดไปใช้ในการสร้างโรงแรมหรูหลายแห่งในกรุงย่างกุ้ง ทั้ง ๆ ที่ในช่วงดังกล่าวมีนักธุรกิจเดินทางไปลงทุนทำธุรกิจในพม่าน้อยมาก ทำให้เห็นได้ว่า หากพมามองเห็นถึงพิษภัยของยาเสพติด กลัวภาพลักษณ์ประเทศตนจะเสีย และมีความจริงจังในกรแก้ไขปัญหาแล้ว ปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับยาเสพติด ย่อมจะต้องลดลง แต่ตามความเป็นจริง ปัญหากลับมีมากขึ้น แสดงให้เห็นถึงความไม่จริงจังในการแก้ไข ปัญหาเรื่องนี้เพียงพอ ชาวที่ปรากฏตามหน้าหนังสือพิมพ์ถึงการไหลทะลักเข้ามาของยาบ้าวันละ แสนเม็ด ล้านเม็ด จากฝั่งพม่ามีให้เห็นไม่เว้นแต่ละวัน นี่คือคำถามที่เกี่ยวกับความจริงจังของพม่าทั้งในฐานะประเทศเพื่อนบ้านและในฐานะสมาชิกอาเซียน¹⁴

¹⁴ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ใน พม่า วัว ยาบ้า ฤาเราจะเสียกรุงครั้งที่ 3 โดย ม.ล.พันธ์สุรย์ ตดาวัลย์ เอกสารเสนอต่อที่ประชุมและสัมมนาทางวิชาการระหว่างมหาวิทยาลัย เรื่อง "การศึกษาและวิจัยทางรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทยในปัจจุบัน" โดยภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วันที่ 28-30 กรกฎาคม 2542

ภาพที่ 4.1 ภาพแสดงเส้นทางยาเสพติดจากประเทศพม่าเข้าสู่ประเทศไทย

ที่มา : Far Eastern Economic Review, September 9, 1999 p.25.

(3) ปัญหาแรงงานข้ามชาติผิดกฎหมาย

แรงงานข้ามชาติที่ลักลอบข้ามเขตพรมแดนของไทยเข้ามานั้น แรงงานส่วนใหญ่ เป็นแรงงานต่างชาติดังกล่าว ทั้งนี้เนื่องจากไทยและพม่ามีพรมแดนยาวติดต่อกันกว่า 2,401 กิโลเมตร และได้ก่อปัญหาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองแก่ประเทศไทยอีกทั้งยังเป็นการเข้ามาแย่งงานของคนไทยด้วยซึ่งทางรัฐบาลนายชวน หลีกภัย(ชวน 2) ก็ได้มีมติที่ประชุมที่จะแก้ไขปัญหาลูกจ้างต่างชาตินี้ รัฐบาลจึงได้มีนโยบายที่จะผลักดันแรงงานต่างชาตินี้กลับประเทศโดย เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2541 นายชวน หลีกภัย ได้กล่าวว่า "แรงงานพม่ามี 2 ประเภทคือทั้งที่ถูกกฎหมายและหลบหนีเข้าเมือง ส่วนหลังต้องส่งกลับเพราะจะกระทบปัญหาสังคมรุนแรงโดยตนได้ทำหนังสือถึงกระทรวงการต่างประเทศให้ชี้แจงทางการพม่าว่าไทยไม่ได้ผลักดันคนงานกลับแต่ต้องทำตามหลักการ" นายปาน พึ่งสุจริต อดีตรองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี แถลงภายหลังการประชุมคณะรัฐมนตรีว่าได้วางนโยบายในการแก้ไขปัญหาลูกจ้างต่างด้าวโดยผิดกฎหมายไว้แล้ว ส่วนขั้นตอนที่เป็นรูปธรรมในการลดแรงงานต่างชาติดังกล่าวใน 6 เดือน คือ (ผู้จัดการรายวัน, 2 กุมภาพันธ์ 2541.น.5)

1.ให้กระทรวงมหาดไทยเป็นองค์กรหลักในการรับผิดชอบแก้ไขปัญหาลูกจ้างต่างด้าวโดยให้กระทรวงอื่นเสริมมาให้ชัดเจนแรงงานผิดกฎหมายอีก

2.จัดตั้งศูนย์รอกการรับส่งกลับในพื้นที่จังหวัดชายแดน โดยเฉพาะจังหวัดที่ประกาศเป็นเขตพิเศษ จุดหลักก็คืออำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เพื่อรองรับแรงงานทั้งหมดระยะเวลาผ่อนผัน รวมทั้งแรงงานที่ไม่สามารถผลักดันออกนอกประเทศได้ โดยภาระค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ให้นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการที่ได้รับผลประโยชน์รับผิดชอบและประกันแรงงานไปทำงานได้

3.ประกาศให้จังหวัดชายแดนไทยที่มีอาณาเขตติดต่อกับพม่า ลาว กัมพูชา เป็นเขตพิเศษ ให้มีการจ้างแรงงานต่างชาติดังกล่าวเพื่อสกัดกั้นไม่ให้แรงงานต่างชาตินี้เข้าพื้นที่จังหวัดนั้นได้

4.กำหนดมาตรการให้นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการพิจารณาจ้างคนไทยเข้าทำงานก่อน หากคนไทยไม่ทำจึงจะจ้างแรงงานต่างชาตินี้ที่อนุญาตแล้วก็ให้จัดระเบียบให้ถูกต้อง

5.พิจารณาแก้ไขกฎหมายให้เอื้อต่อการจ้างแรงงานต่างชาตินี้โดยกฎหมาย โดยเฉพาะพ.ร.บ.คนเข้าเมือง พ.ศ.2522 และพ.ร.ก.กำหนดงานให้อาชีพและวิชาชีพที่ให้คนงานต่างชาตินี้ทำ พ.ศ.2522

6.เร่งรัดประสานการเจรจาประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อรับแรงงานต่างชาตินี้ผิดกฎหมายกลับไปยังภูมิลำเนา รวมทั้งการประสานในการนำแรงงานต่างชาตินี้เข้ามาทำงานในประเทศไทยโดยถูกต้องตามกฎหมายแรงงานผิดกฎหมายให้จัดส่งกลับประเทศทันที ส่วนงานบางอย่างให้นายจ้างชั่วคราว

7.ส่งเสริมให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแรงงานต่างชาตินี้ผิดกฎหมาย

8. จัดตั้งองค์กรระดับชาติในรูปแบบคณะกรรมการ เพื่อทำหน้าที่ในการบริหารแรงงานต่างชาติ เข้าเมืองผิดกฎหมายโดยตรง โดยมีนายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีเป็นประธานเพื่อที่จะจัดระเบียบให้สอดคล้องกับนโยบายแรงงานระหว่างประเทศรวมถึงทำให้เกิดเอกภาพในการจัดการ

นโยบายการผลักดันแรงงานต่างด้าวนี้หลายฝ่ายเห็นว่าเป็นการกระทำที่ขัดต่อหลักมนุษยธรรม ซึ่งนายผัน จันทรปาน อดีตปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมเปิดเผยว่า นโยบายผลักดันแรงงานต่างชาติของไทยไม่ได้ขัดต่อหลักมนุษยธรรมเพราะเป็นการดำเนินการเฉพาะแรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเข้าเมืองและทำงานในโรงงานอย่างผิดกฎหมายแต่ยังคงแรงงานไว้เฉพาะประเภทที่อนุญาตให้ทำได้ เช่น ประมง (มติชน, 18 กุมภาพันธ์ 2541. น.18)

ปัญหาที่กล่าวมาทั้ง 4 ปัญหาเป็นปัญหาใหญ่ ๆ ที่หลายฝ่ายคาดหวังว่าเมื่อพม่าเข้ามาเป็นสมาชิกอาเซียนแล้วจะได้รับการแก้ไขให้ดีขึ้น แต่โอกาสที่ปัญหาทวิภาคีไทย-พม่าจะได้รับการแก้ไขนั้นเป็นไปได้ยาก หรือเป็นไปได้เลย เพราะแบบแผนปฏิบัติของอาเซียน ลักษณะปัญหาอันซับซ้อนระหว่างไทยกับพม่านั้นดูเหมือนเป็นสิ่งที่สองประเทศต้องจัดการในกรอบทวิภาคีเป็นหลัก นอกจากนี้ปัญหาในฝ่ายพม่าแล้ว สิ่งที่ไทยควรต้องตระหนักถึงก็คือ ความเป็นเอกภาพของนโยบายต่อพม่า และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้กำหนดนโยบายไทยต้องตอบคำถามให้ได้ว่า ผลประโยชน์แห่งชาติที่สำคัญที่สุดของไทยในกรณีนี้คืออะไร (จุฬารัตน์ เอื้อรักสกุล, อ้างแล้ว น.79.)

ทั้งนี้การเข้ามาอย่างผิดกฎหมายของแรงงานต่างชาตินั้น ทำให้เกิดผลกระทบในหลายประการ จากการศึกษาของ ฉลองขวัญ อุดทะยอด ในเรื่อง "ผลกระทบของการจ้างแรงงานต่างชาติต่อความมั่นคงของชาติ กรณีศึกษาแรงงานพม่า" นั้น พบว่าการจ้างแรงงานต่างชาติผิดกฎหมายนั้นให้ผลกระทบทั้งทางด้านบวกและด้านลบต่อไทย ผลในด้านบวกนั้นทางด้านเศรษฐกิจ สามารถลดต้นทุนการผลิต ทำให้ผู้ประกอบการสามารถนำสินค้าไปแข่งขันกับต่างประเทศได้ในเรื่องของราคา แก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานในกิจการบางประเภท ส่วนในทางด้านลบนั้น มีทางด้านเศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา และการเมือง ทางด้านเศรษฐกิจ เช่น การแย่งงานแรงงานไทย การทำให้ค่าจ้างไม่เป็นไปตามกลไกราคา แ่งที่ทำกินของคนไทย เป็นต้น ทางด้านสังคม ได้แก่ ปัญหาทางด้านอาชญากรรม เช่น การฉ้อโกงชิงวิ่งราวปล้นจี้ ข่มขืนและฆ่า ปัญหาสาธารณสุข เช่น โรคระบาด ทำให้รัฐต้องสูญเสียงบประมาณทางด้านสาธารณสุขเพื่อรักษาแรงงานต่างชาติแทนที่จะได้นำงบประมาณจำนวนนี้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อคนไทย และยังก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพเสียดิต ปัญหาโสเภณีข้ามชาติ ปัญหาสิ่งแวดล้อมและปัญหาทางด้านเชื้อชาติของเด็กที่เกิดจากพ่อแม่ที่เป็นแรงงานต่างชาติผิดกฎหมาย ส่วนผลกระทบทางด้านการเมืองนั้น การผลักดันแรงงานต่างชาติที่ผิดกฎหมายออกนอกประเทศ อาจนำไปสู่ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน รัฐบาลอาจถูกกดดันจากต่างชาติและกระทบกระเทือนต่อความสัมพันธ์ระหว่าง

ประเทศที่ต่อต้านการละเมิดสิทธิมนุษยชน เช่น ประเทศยุโรป สหรัฐอเมริกา และยังเป็นสาเหตุทำให้ประเทศไทยและประเทศพม่าเกิดความขัดแย้งกันได้ อีกด้วย

4. ปัญหาการศึกษาพม่าบุกยึดสถานทูตพม่าในประเทศไทย

ปัญหาใหม่ล่าสุดที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ไทย-พม่า ที่รุนแรงยิ่งอีกครั้งเมื่อนักศึกษาพม่าจำนวน 5 คน ซึ่งเรียกตัวเองว่ากลุ่ม *Vigorous Burmese Students Warriors* หรือกลุ่มพลังนักรบนักศึกษาพม่า ได้เข้ายึดสถานทูตพม่าประจำประเทศไทย เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2542 วัตถุประสงค์เบื้องต้นก็เพื่อจับหรือสังหารนาย U Hla Maung เอกอัครราชทูตพม่าประจำประเทศไทย แต่บังเอิญเอกอัครราชทูตพม่าได้ออกไปจากสถานทูตเวลานั้น คือคลาดกันนิดเดียวจึงเปลี่ยนแผน โดยจับตัวเจ้าหน้าที่สถานทูตและประชาชนทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่เข้าไปติดต่อราชการในสถานทูตแห่งนั้นไว้เป็นตัวประกันจำนวน 91 คน โดยนักศึกษาพม่าได้ยื่นข้อเรียกร้อง 3 ข้อ เป็นเงื่อนไขในการต่อรองกับรัฐบาลทหารพม่า ไม่ใช่กับรัฐบาลไทย คือ

1. ให้รัฐบาลทหารพม่าปล่อยนักโทษการเมืองทั้งหมด
2. ให้มีการจัดตั้งรัฐบาลผสมระหว่างนักรบเมืองที่ได้รับการเลือกตั้งเมื่อปี 2533 กับรัฐบาลพม่าชุดปัจจุบัน
3. จัดเจรจากับคณะกรรมการตัวแทนรัฐสภาประชาชน

เมื่อพลาดจากการจับตัวเอกอัครราชทูตพม่า นักศึกษาพม่าผู้ก่อการจึงเปลี่ยนแผนโดยได้เรียกร้องให้รัฐบาลไทยจัดเฮลิคอปเตอร์มารับเพื่อไปส่งพวกเขาที่ชายแดนไทย-พม่า แต่ม.ร.ว. สุขุมพันธุ์ บริพัตร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้ยื่นข้อต่อรองโดยขอเอาตำแหน่งของตัวเอง แลกเปลี่ยนกับตัวประกันทั้งหมด โดยจะร่วมเดินทางไปยังบริเวณชายแดนพร้อมกับนักศึกษาพม่า แม้ว่าเหตุการณ์ทั้งหมดผ่านไปด้วยดี ไม่มีการเสียชีวิต ไม่มีการเสียเลือดเนื้อ และนักศึกษาพม่าได้หลบหนีไปด้านอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี แล้วก็ตาม (เดลินิวส์, 4 ตุลาคม 2542 น.3) แต่เหตุการณ์ดังกล่าวทางการพม่าได้แสดงออกในสองลักษณะ กล่าวคือ ในทางการทูตผู้นำรัฐบาลทหารพม่าทำหนังสือแสดงความชื่นชมในการแก้ไขปัญหอย่างเรียบร้อยไม่มีการสูญเสียเลือดเนื้อใด ๆ แต่ในอีกด้านหนึ่งแสดงการตอบโต้ไทย โดยใช้หนังสือพิมพ์และโทรทัศน์ ซึ่งเป็นกระบอกเสียงของรัฐบาลวิพากษ์วิจารณ์ฝ่ายไทยอย่างรุนแรง กล่าวหาว่าไทยเอาใจนักศึกษาพม่าซึ่งเป็นผู้ก่อการร้าย และมีนักรบทูตต่างชาติเข้าร่วมพัวพันในเหตุการณ์ดังกล่าว คล้ายว่าไทยจะจงใจฉีกหน้ารัฐบาลเผด็จการทหารพม่าเพื่อประจานให้ชาวโลกได้รับรู้ จากการปล่อยตัวนักศึกษาพม่าทั้ง 5 คนไปอย่างลอยนวลนี้เอง รัฐบาลทหารพม่าจึงหันมาแก้เผ็ดรัฐบาลไทย ด้วยการสั่งปิดด่านทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็น ด่านถาวรท่าซี้เหล็ก ที่

อยู่ตรงข้ามอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย และด่านด้านจังหวัดเมียวดี ซึ่งตรงข้ามกับอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และด่านวิคตอเรียพอยท์ ซึ่งตรงข้ามกับเกาะสอง จังหวัดระนอง รวมทั้งปิดด่านที่ติดต่อกับแนวชายแดน จังหวัดกาญจนบุรีไปจนถึง จังหวัดราชบุรีโดยเฉพาะที่บ้านเจดีย์สามองค์ อำเภอสังขละบุรี พร้อมกับยกเลิกสัมปทานประมงไทยในน่านน้ำพม่า การกระทำเช่นนี้ได้เกิดปัญหาการค้าชายชายแดนที่คนไทยมีกับคนพม่ารวมทั้งนักท่องเที่ยวที่จะข้ามไปมาระหว่างสองประเทศ และสร้างความเสียหายให้กับนักธุรกิจไทยอย่างมากและฝ่ายไทยเห็นว่าพม่ากำลังเล่นบท "ตีสองหน้า" สร้างความสับสนอลหม่านเพราะไม่ทราบว่ามีเป้าหมายใดแน่ชัด ขณะเดียวกันรัฐบาลไทยก็ได้พยายามปรับท่าทีต่อกลุ่มนักศึกษาพม่าที่ลี้ภัยทางการเมืองเข้ามาอยู่ในประเทศไทย จากเดิมที่เคยอะลุ่มอะล่วยให้ผู้อยู่ในกรุงเทพฯ และตามเมืองต่าง ๆ อย่างอิสระ มาเป็นการใช้มาตรการควบคุมเข้มและวางแผนผลักดันให้นักศึกษาพม่าจำนวน 2,800 คนที่ลงทะเบียนไว้ได้เดินทางไปอยู่ประเทศที่ 3 (มติชน, 12 ตุลาคม 2542. น.20) เหตุการณ์นักศึกษาพม่ายืดสถานที่ของตนครั้งนี้หลายฝ่ายเห็นว่าเป็นการเรียกร้องความสนใจจากชาวโลกเพราะโลกกำลังสนใจเรื่องการต่อสู้ของพม่าและการเรียกร้องประชาธิปไตยจากคณะรัฐบาลทหารที่ไม่ยอมคลายอำนาจ เพราะโลกกำลังสนใจอยู่กับปัญหาการที่ติมอร์ตะวันออกได้รับเอกราช ซึ่งโอกาสดังกล่าวยังไม่มีความชัดเจนที่จะเกิดขึ้นในประเทศพม่า

ปัญหาดังกล่าวเป็นจุดที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและพม่าเกิดความยุ่งยากตามมาอีกมากมายจากความไม่เข้าใจกันระหว่าง สองประเทศ และแสดงให้เห็นว่าการที่ไทยให้ความสนใจในปัญหาภายในของพม่าและพยายามรักษาสัมพันธภาพระหว่างประเทศไว้นั้น รัฐบาลทหารพม่าไม่ได้มองเห็นถึงความตั้งใจดีของไทยเลย ขณะเดียวกันรัฐบาลไทยต้องคอยแก้ไขปัญหาคือผู้พลพรรคพม่าและ กลุ่มนักศึกษาพม่า ที่เข้ามาพักพิงผืนแผ่นดินไทยโดยที่รัฐบาลทหารพม่านอกจากไม่ได้ให้ความสนใจคนสองกลุ่มนี้แล้วยังหวาดระแวงไทยอีก

นอกจากนี้การเรียกร้องของนักศึกษาพม่าจะสามารถทำให้รัฐบาลทหารพม่าทนแรงกดดันของกระแสประชาธิปไตยที่มีอยู่ทั้งภายในพม่าและภายนอกพม่าได้เพียงใดนั้น ทางเลือกของคณะทหารพม่าก็คือปิดตัวเองไปเรื่อย ๆ และคบแต่กับอาเซียน หรือไม่ถ้าเปิดออกยอมแพ้กระแสประชาธิปไตยพวกเขาก็คงจะต้องให้แน่ใจว่า ประชาธิปไตยจะไม่กลับมาสร้างความเดือดร้อนให้คณะทหารเหล่านี้ในภายหลัง นายอุ วิน อ่อง รัฐมนตรีต่างประเทศพม่า กล่าวกับสมาคมเอเชียเมื่อกลางเดือนกันยายน 2542 ว่า "รัฐบาลทหารพม่าได้หารือกันมานานแล้วว่าจะหาทางออกที่ดีที่สุดได้อย่างไร โดยเฉพาะต้องยุติการสู้รบระหว่างรัฐบาลกับชนกลุ่มน้อยลงให้ได้ ทางออกทางเดียวที่เห็นอยู่คือการแบ่งอำนาจในพม่าซึ่งจะค่อย ๆ ก่อให้เกิดความรู้สึกรักสามัคคีขึ้นในที่สุด และนโยบายในอดีตคือการอยู่โดดเดี่ยวเป็นนโยบายที่ผิดพลาดและมีเพียงนโยบายเดียวที่จะทำให้พม่ารุ่งเรืองได้ คือนโยบายเศรษฐกิจการ

ตลาด พวกเขามีแผนที่จะโอนธุรกิจของรัฐให้เป็นของเอกชนทั้งหมด 100 %" (มติชน, 5 ตุลาคม 2542 น. 2)

จากคำกล่าวนี้ก็ไม่แน่ว่าจะเชื่อถือได้มากนักโดยเฉพาะไหนเพียงใด เพราะสำหรับรัฐบาลทหารพม่าแล้ว การพูดกับการปฏิบัติมักจะสวนทางกันอยู่เสมอ

หลังจากนั้นเมื่อเช้ามืดของวันที่ 24 มกราคม พ.ศ.2543 ชนกลุ่มน้อยชาวพม่าที่เรียกตัวเองว่า กลุ่มก๊อตอามี หรือ นักรบพระเจ้า จำนวน 10 คนได้บุกยึดโรงพยาบาลศูนย์ราชบุรี โดยมีนาย "เมตา หรือ ปรีดา อดีตนักศึกษาพม่าที่เคยร่วมก่อการบุกยึดสถานทูตพม่าเป็นหัวหน้านำการบุก โดยอ้างว่าต้องการหมอและพยาบาลเพื่อไปรักษาเพื่อนนักรบที่ถูกกองกำลังทหารพม่าโจมตี และได้ใช้ตัวประกันกว่า 600 คน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนเจ็บที่เข้าไปรักษาพยาบาล หมอและพยาบาลเป็นตัวประกันพร้อมกับยื่นข้อเรียกร้องกับรัฐบาลไทยจำนวน 5 ข้อ คือ

1. ให้รัฐบาลไทยหยุดยิงชนกลุ่มน้อย มอญ กะเหรี่ยง ตามแนวชายแดนไทย - พม่า
2. รัฐบาลไทยต้องหยุดช่วยเหลือทหารพม่า โดยเปิดให้ข้ามพรมแดนเจ้ามาโอบล้อม โจมตี กองกำลังกู้ชาติกะเหรี่ยง
3. ให้รัฐบาลไทยช่วยผู้อพยพที่ศูนย์อพยพบ้านบ่อหลี่ อ.สวนผึ้ง จ.ราชบุรี ที่มีนับพันคน
4. ให้รัฐบาลไทยกดดันรัฐบาลทหารพม่ายอมรับชนชาติกะเหรี่ยง
5. ขอให้รัฐบาลไทยลงโทษทหารไทยที่สังหารกลุ่มฐานกะเหรี่ยงที่บ้านกัมปอดอย

ซึ่งทางทหารไทยโดยการนำของ พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ ผู้บัญชาการผู้บัญชาการทหารบก ยอมรับได้เพียง 2 ข้อ คือ ข้อ 1 และ 2 เท่านั้น

และในที่สุดรัฐบาลไทยได้ตัดสินใจใช้มาตรการ "แผนการต่อต้านการก่อการร้ายสากล" บุกยึดตัวประกันคืนในเช้ามืดของวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2543 โดยใช้กองกำลังหลักจากทหารและตำรวจซึ่งเป็นชุดเฉพาะกิจ ทำให้กลุ่มก๊อตอามีทั้ง 10 คนต้องเสียชีวิตภายในโรงพยาบาลศูนย์ราชบุรีในที่สุด (ไทยรัฐ, 26 มกราคม 2543 น.10-11)

มูลเหตุของการบุกยึดโรงพยาบาลศูนย์ราชบุรีในครั้งนี้ สืบเนื่องมาจากการกวาดล้างชนกลุ่มน้อยภายในดินแดนของประเทศพม่า อย่างหนักซึ่งกองกำลังกะเหรี่ยงอิสระและกองกำลังก๊อตอามี (ซึ่งเป็นกลุ่มที่แตกออกมาจากกลุ่มกะเหรี่ยงพุทธ) ต้องแตกและพยายามถอยร่นเข้ามาในเขตไทยโดยเฉพาะที่เนิน 1315 บริเวณเทือกเขาตะนาวศรี ทำให้ทหารไทยต้องตอบโต้ ผลักดันให้กลับไปในประเทศพม่า การปะทะกันจึงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในช่วงเข้าฤดูแล้ง ซึ่งเป็นฤดูที่รัฐบาลทหารพม่าใช้ในการปราบปราม

เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นย่อมแสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างไทยและพม่าซึ่งรัฐบาลไทยและทหารไทยจะต้องคอยแก้ไขปัญหายุ่งยากนี้อย่างนี้ต่อไป

4.2.3 ท่าทีของประเทศตะวันตกต่อพม่าและอาเซียนหลังจากพม่าเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน

เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่าการเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนของพม่า นั้น เกิดขึ้นท่ามกลางการไม่เห็นด้วยของประเทศในซีกโลกตะวันตกไม่ว่าจะเป็นสหรัฐอเมริกา หรือยุโรป นั่นอาจเป็นเพราะว่าตะวันตกและตะวันออกนั้นมีอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกัน ประเทศตะวันตกใช้นโยบายต่อต้านและบีบบังคับพม่า ขณะที่อาเซียนกลับใช้นโยบายรอมชอมและเห็นว่าหากเปิดทางให้พม่าเข้าสู่สังคมโลกมากขึ้น โอกาสที่พม่าจะเปลี่ยนแปลงตัวเองจะมีมากกว่าการต่อต้านบีบบังคับหรือปิดกั้น นโยบายของอาเซียนกับยุโรปและสหรัฐจึงไปด้วยกันไม่ได้ แม้ว่าจะมีเป้าหมายเดียวกัน คือ ต้องการให้พม่ากลายเป็นสังคมประชาธิปไตยก็ตาม (มติชน, 18 พฤศจิกายน 2540.) ประกอบกับประเทศในซีกโลกตะวันตกจะยึดถืออุดมการณ์ประชาธิปไตยและมีความเชื่อมั่น เคารพในปัจเจกบุคคล ดังนั้นการกระทำของรัฐบาลทหารพม่า ล้วนเป็นการกระทำที่ขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนตามที่องค์การสหประชาชาติได้กำหนด ประกอบกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนนี้เป็นสิ่งที่ตะวันตกยอมรับไม่ได้ จึงแสดงออกในการต่อต้านการละเมิดสิทธิมนุษยชนในพม่าอย่างชัดเจน โดยเฉพาะเหตุการณ์เมื่อปี พ.ศ.2531 ที่มีการใช้กำลังปราบปรามนักศึกษาและประชาชนรวมทั้งพระภิกษุ ที่เรียกร้องประชาธิปไตยตามด้วยการกักบริเวณนางออง ซาน ซู จี ผู้นำฝ่ายค้าน ในปี พ.ศ.2533 พร้อมกับ ปฏิเสธผลการเลือกตั้งที่รัฐบาลทหารพม่าจัดขึ้น นอกจากนี้ยังบีบบังคับการใช้แรงงานเด็กและผู้หญิง รวมทั้งข่มขืนผู้หญิง สิ่งเหล่านี้ทำให้สหรัฐและสหภาพยุโรปมีความเห็นตรงกันว่า จะต้องร่วมมือกันช่วยให้สถานการณ์คลี่คลายไปในแนวทางที่ดีขึ้น และเป้าหมายสำคัญคือให้รัฐบาลพม่ายุติการกระทำที่ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยพยายามเรียกร้องให้ประชาคมโลกร่วมมือกันหามาตรการแก้ไขสถานการณ์ภายในพม่าและควรจะห้วงเหนี่ยวการรับพม่าเข้าเป็นสมาชิกออกไป เพื่อกดดันให้พม่ายินยอมปรับปรุงสภาพการเมืองและสิทธิมนุษยชนให้ดีขึ้นเสียก่อน แต่การคัดค้านการเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนของพม่าจากประเทศตะวันตกนั้นไม่สามารถทำให้อาเซียนเปลี่ยนแปลงความตั้งใจในการรับพม่าเข้ามาเป็นสมาชิกได้เลย โดยอาเซียนเห็นว่าการรับสมาชิคนั้นเป็นสิทธิอันชอบธรรมของอาเซียนที่จะพิจารณา กลุ่มชาติตะวันตกไม่มีสิทธิที่จะหยิบยกเอาประเด็นทางการเมืองและสิทธิมนุษยชนขึ้นมาเป็นเงื่อนไขกดดัน แม้ว่าประเทศสมาชิกอาเซียนเองก็มีความเห็นต่อการรับพม่าเข้ามาเป็นสมาชิกแตกต่างกัน โดยที่ในช่วงแรกรัฐบาลฟิลิปปินส์และไทยแสดงท่าทีไม่เห็นด้วย ฟิลิปปินส์นั้นในประเทศเคยมีการประท้วงต่อต้านเผด็จการมาก่อนทำให้ประชาชนรักและเชื่อมั่นในขบวนการประชาธิปไตย ดังนั้นรัฐบาลฟิลิปปินส์จึงไม่สามารถที่จะยอมรับรัฐบาลเผด็จการของรัฐบาลทหารพม่า ได้ โดยที่ประธานาธิบดี ฟิเดล รามอส (Fidel Ramos) ได้เรียกร้องให้อาเซียนทบทวนนโยบายเชิงสร้างสรรค์ต่อพม่าเสียใหม่(ผู้จัดการรายวัน, 3 ตุลาคม 2538.)ในที่สุดแล้วอาเซียน

ก็ได้รับพม่า(พร้อมกับลาว)เข้าเป็นสมาชิกอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2540 ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ โดยประเทศเจ้าภาพมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการรับพม่าครั้งนี้

ในช่วง 1 ปีที่ผ่านมาการเป็นสมาชิกอาเซียนของพม่าได้ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนกับประเทศคู่เจรจา (Dialogue Partners) แล้ว ประเทศเหล่านี้รวมทั้งสหภาพยุโรปและสหรัฐฯ ได้ปราบปรามการละเมิดสิทธิมนุษยชนในพม่าอย่างเปิดเผยตลอดมา ในเดือนมีนาคม 2539 สหภาพยุโรปได้ตัดสิทธิพิเศษทางการค้า (GSP) ที่ให้แก่พม่าเพื่อเป็นการตอบโต้การละเมิดสิทธิมนุษยชนและในวันที่ 22 เมษายน ต่อมา รัฐบาลสหรัฐฯก็ประกาศห้ามภาคเอกชนลงทุนในพม่า ความไม่เต็มใจต่อการมีปฏิสัมพันธ์กับพม่าของบางประเทศดังกล่าวเห็นได้จากการประชุมประจำปีระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนกับประเทศคู่เจรจาที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ เมื่อเดือนกรกฎาคม 2539 ทั้งสหภาพยุโรป สหรัฐฯ และแคนาดา ประกาศว่าไม่ประสงค์ให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาแก่พม่าภายใต้กรอบความร่วมมือด้านการพัฒนาที่ประเทศเหล่านี้ให้กับอาเซียน นอกจากนี้ ประเทศดังกล่าวรวมทั้งออสเตรเลียยังประกาศด้วยว่าอาเซียนมีความรับผิดชอบโดยตรงมากขึ้นในการชักจูงให้รัฐบาลทหารมีความเป็นประชาธิปไตย

ต่อมาการเป็นสมาชิกอาเซียนของพม่ายังเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้สหภาพยุโรปขอเลื่อนการประชุม ASEAN-EC JCC ที่กรุงเทพฯ เมื่อ วันที่ 17-19 พฤศจิกายน 2540 ออกไป เพราะไม่ต้องการให้พม่าเข้าร่วมด้วย สหภาพยุโรปถือว่าพม่ายังไม่ได้เข้าเป็นภาคีความตกลงว่าด้วยความร่วมมือปี 2523 (1980 ASEAN-EC Cooperation Agreement) นอกจากนี้ การประชุมประจำปีระหว่างปลัดกระทรวงการต่างประเทศอาเซียนกับสหรัฐฯในปี 2541 ต้องย้ายจากวอชิงตันมามะนิลา เพราะสหรัฐฯ ปฏิเสธการให้วีซ่าแก่เจ้าหน้าที่รัฐบาลทหารพม่า

ประเด็นที่ประเทศสมาชิกอาเซียนอื่น ๆ รวมทั้งไทยต้องคำนึงถึงก็คือ การที่สหภาพยุโรปและสหรัฐฯ เป็นทั้งประเทศคู่ค้าสำคัญ เช่นความร่วมมือในเรื่องปัญหาแกมพูชาในเวทีสหประชาชาติระหว่างทศวรรษ 1980 เป็นต้น อาจคาดการณ์ได้ว่าประเด็นเรื่องพม่าจะยังคงเป็นประเด็นที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนกับสหภาพยุโรป รวมทั้งสหรัฐมีความไม่ราบรื่นต่อไปอีก

ล่าสุดข้อขัดแย้งในการรับพม่าเข้าเป็นสมาชิก นำไปสู่อุปสรรคในการประชุมร่วมเอเชีย-ยุโรปหรืออาเซียน (ASEM) ที่กำหนดให้มีขึ้นเดือนเมษายน พ.ศ.2542 เพราะตัวแทนฝ่ายยุโรปยื่นเงื่อนไขว่าหากจะจัดประชุม ASEM ต้องไม่มีพม่า เข้าไปเกี่ยวข้องในฐานะประเทศสมาชิกอาเซียน หรือไม่เช่นนั้น รัฐบาลทหารพม่าก็ต้องลงนามว่าด้วยการเคารพในสิทธิมนุษยชน พม่าจึงกลายเป็นตัวแปรสำคัญในการเดินทางของอาเซียนและความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนกับโลกตะวันตก (มติชน, 18 พฤศจิกายน 2540) และในระหว่างการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศของอาเซียนเมื่อเดือน กรกฎาคม พ.ศ.2538 ประธานสหภาพยุโรป นายจาควส์ ปูส์ (Jacques Poos) ได้กล่าวกับผู้ร่วมประชุมจากอา

เขียนว่าสหภาพยุโรป จะไม่อนุญาตให้ผู้แทนจากพม่าเข้าร่วมประชุม ASEM อย่างเด็ดขาดหากการประชุมนั้นจัดขึ้นที่ประเทศใดประเทศหนึ่งในยุโรป สหภาพยุโรปจะไม่เปลี่ยนท่าทีต่อพม่าจนกว่าจะมีการเปลี่ยนแปลง 5 ประการในพม่า คือ 1) ปลดปล่อยนักโทษการเมืองทั้งหมด 2) หยุดการจับกุมผู้คัดค้านทางการเมือง 3) จัดให้มีการเจรจากับผู้นำประชาธิปไตย 4) จัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปตามระบอบประชาธิปไตยโดยเร็วที่สุด และ 5) รับประกันเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และการเคลื่อนไหวทางการเมือง คณะผู้แทนยุโรปยังคงกล่าวต่อไปว่าคงจะเป็นเรื่องยากที่จะรับพม่าให้เข้าร่วมในการประชุม ASEM ท่าทีของอังกฤษนั้นนายโรบิน คุก รัฐมนตรีต่างประเทศของสหราชอาณาจักร ได้ประกาศว่าอังกฤษจะไม่อนุญาตให้ผู้แทนจากพม่าที่จะเดินทางมาประชุม ซึ่งจะจัดขึ้นที่ประเทศอังกฤษในเดือนเมษายน พ.ศ. 2541 นี้เดินทางเข้าอังกฤษเด็ดขาด นอกเสียจากว่า รัฐบาลทหารพม่าจะยอมรับสิทธิทางประชาธิปไตยของประชาชนพม่า และที่สำคัญจนกว่ารัฐบาลทหารจะให้ความช่วยเหลือกับชุมชนโลกในการทำลายล้างขบวนการผลิตและค้าเฮโรอีน มิฉะนั้นแล้วก็จะดูเป็นเรื่องที่ลำบากยิ่งที่ประเทศพัฒนาจะยอมรับรัฐบาลทหารพม่าในฐานะคู่เจรจา หรือผู้ร่วมงาน

ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 31 เมื่อวันที่ 24-25 กรกฎาคม พ.ศ.2541 ปัญหาพม่าก็ยังเป็นประเด็นปัญหาที่ถกเถียงกันอยู่ นักการทูตผู้หนึ่งในกรุงย่างกุ้งตั้งข้อสงสัยอย่างจริงจังว่า 1 ปีที่ผ่านมาไม่เห็นมีอะไรเปลี่ยนแปลง ทั้งในแง่ที่เป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจต่อพม่า และในทางที่จะทำให้พม่าเปลี่ยนแปลงการปกครองและพัฒนาสู่ความเป็นประชาธิปไตย

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้เป็นสิ่งที่อาเซียนเองได้มองเห็นและทราบแล้วว่าต้องเกิดขึ้น แต่อาเซียนต้องยืนหยัดในเหตุผลของตนเอง อย่างไรก็ตาม เพื่อเป็นการรักษาความเป็นเอกภาพของอาเซียนเอาไว้ อาเซียนก็ได้ออกมติเอกฉันท์ร่วมกันว่าประเทศสมาชิกอาเซียนใด ๆ ไม่ควรจะถูกกีดกันจากความร่วมมือระหว่างภูมิภาค ซึ่งอาเซียนจะต้องรวมตัวกันยืนหยัดเพื่อหาทางให้พม่าได้เป็นสมาชิก ASEM ให้ได้ โดยเหตุผลความเป็นเอกภาพของอาเซียนและเพื่อเป็นการต่อต้านเรื่องการปฏิบัติกีดกันจากประเทศตะวันตก ซึ่งก็ดูเหมือนจะเป็นเหตุผลไปในทางเดียวกับการรับพม่าเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนนั่นเอง (มติชนสุดสัปดาห์, 9 ธันวาคม 2540. น.32)

การที่ปัจจุบันสมาชิกอาเซียนมีความหลากหลายโดยเฉพาะในระดับของการปกครอง เช่น อินโดนีเซีย มาเลเซีย การปกครองประเทศจะเป็นลักษณะใช้อำนาจค่อนข้างสูง หรือในแง่ระดับความมั่นคงของประเทศก็มีความหลากหลายแตกต่างกัน การที่อาเซียนจะรับพม่าเข้ามาเป็นสมาชิกโดยให้เหตุผลว่าจะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นนั้น ถ้าอาเซียนทำไม่ได้อาเซียนเองก็จะมีปัญหา แต่ถ้าทำได้จริงก็จะทำให้ปัญหาต่างๆ ลดน้อยลง ถ้าไม่สามารถทำได้จริงก็จะทำให้อาเซียนตกอยู่ในฐานะลำบาก(สยามโพสต์, 29 สิงหาคม 2540 น.21) เพราะอาเซียนยังมีความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาสหภาพ

ยุโรปอยู่มาก อาเซียนจึงต้องปรับตัวเพื่อเร่งปฏิริยาภายในพม่าให้เกิดขึ้นโดยเร็ว (มติชนสุดสัปดาห์, 16 ธันวาคม 2540. น.32)

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในพม่าจะไม่เกิดขึ้นด้วยการกดดันของอาเซียน แต่จะเปลี่ยนจากตัวผู้นำทหารของพม่าเอง เพราะที่ผ่านมามีแรงกดดันจากต่างประเทศมีผลน้อยมากกับพม่า การที่พม่าเข้ามาอยู่ในอาเซียนจะมีผลอย่างมากกับอาเซียน เพราะพม่าเหมือนเชื้อไวรัสเอดส์ ที่เข้าไปในองค์กรของอาเซียนและมักจะมีผลกระทบกระเทือนอย่างมาก ไม่เฉพาะเหตุผลทางยุทธศาสตร์ หมายความว่า เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของอาเซียน ซึ่งระบบทรรษาอยู่ในอาเซียนได้ จะเห็นว่าสมาชิกเกินครึ่งของอาเซียนที่มีระบอบที่ไม่เคารพประชาธิปไตย ส่วนไทยและฟิลิปปินส์ เป็นฝ่ายข้างน้อย (กวีจงกิจถาวร, สยามโพสต์, 20 สิงหาคม 2540 น.22) การเมืองภายในของพม่าขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้นำรัฐบาลทหารพม่าแต่เพียงผู้เดียวว่าจะมีทิศทางอย่างไร ซึ่งที่ผ่านมานานาประเทศจะกดดันพม่าในเรื่องนี้มากเพียงใด แต่ทำที่ที่ยังแข็งแกร่งด้วยเผด็จการทหารก็ยังคงเหนียวแน่นอยู่อย่างเดิม (สมเกียรติ โอสถสภา, สยามโพสต์, 20 สิงหาคม 2540 น.22)

การที่อาเซียนรับพม่าเข้ามานั้น เป็นสิ่งที่สหรัฐฯคัดค้านอย่างรุนแรงและกลายเป็นจุดอ่อนของอาเซียนไป เพราะแทนที่อาเซียนได้ใช้เวลาในการพัฒนาศักยภาพของตนเองในเวทีที่ได้สร้างขึ้นมาใหม่ อาเซียนกลับพาดตัวเองไปผูกกับประเด็นที่ทำให้เสียเครดิต เพราะการรับพม่าซึ่งเป็นประเทศที่ไร้อารยธรรมในสายตาของตะวันตกเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนนั้น เท่ากับเป็นการสนับสนุนโอบอุ้ม ดังนั้นแต่ต่อไปอาเซียนจึงใช้เวลาส่วนใหญ่ในการเผชิญหน้ากับประเทศคู่เจรจา โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา ในการอธิบายและหาทางออกให้กับพม่าในกรอบของความร่วมมือกับตะวันตกโดยเฉพาะอเมริกา ซึ่งได้ประกาศแซงก์ชัน (Sanction) ทางด้านเศรษฐกิจกับพม่าไปเรียบร้อยแล้วเพื่อเป็นการลงโทษอันทำให้พม่ามีข้อจำกัดมากยิ่งขึ้น

การรวมพม่าเข้าไว้ในอาเซียน ทำให้สหรัฐอเมริกาจำต้องเลือกปฏิบัติกับประเทศสมาชิกของอาเซียนอย่างช่วยไม่ได้ ซึ่งเป็นปมปัญหาเดียวกันกับที่สหภาพยุโรปกำลังปฏิบัติกับพม่าอยู่ในกรอบของ ASEM แต่อาเซียนก็มีข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลงในพม่า ข้อจำกัดนั้นก็คือ หลักการ "ไม่แทรกแซงในกิจการภายใน" (Non-intervention) ของประเทศสมาชิก ซึ่งพม่าเองก็พยายามยั่วยุเตือนหลักการประการนี้ของอาเซียนอยู่เสมอ (ดร.เบลโล, มติชนสุดสัปดาห์, 16 ธันวาคม 2540. น.32)

ฉะนั้นสมาชิกอาเซียนจะต้องกดดันพม่าในฐานะสมาชิก ประเด็นแรกคือ ต้องให้พม่ามีรัฐธรรมนูญออกมามีได้ ถ้าไม่ใช้ปีนี้ก็ต่อในระยะเวลาอันสั้นเพื่อจะได้จัดให้มีการเลือกตั้ง มิฉะนั้นแล้ว การเข้ามาของสมาชิกอาเซียนของพม่าจะเป็นชัยชนะของระบบทรรษาที่ใหญ่ที่สุด

ปัญหาของการประชุม ASEM ที่สหภาพยุโรปไม่ต้องการให้พม่าเข้าร่วมเจรจาด้วยนั้นส่งผลให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้นเมื่อประชาคมยุโรปและอาเซียน ไม่สามารถตกลงกันได้ในเรื่องของพม่าที่ได้มีการ

เจรจาในกรอบของ ASEM ต้องเลื่อนออกไปอย่างไม่มีกำหนด หลังจากขัดแย้งกันมานานถึง 18 เดือน เพราะทางฝ่าย ประชาคมยุโรป ยังยืนยันที่จะไม่ยอมรับตัวแทนของพม่าอย่างเป็นทางการในการประชุมร่วมระหว่างประชาคมยุโรป และอาเซียนพร้อมกับเสนอว่าตัวแทนของพม่า จะอยู่ในที่ประชุมร่วมได้แต่ไม่มีสิทธิในการออกเสียงหรือแสดงความคิดเห็น ซึ่งทางฝ่ายอาเซียนยอมรับแนวความคิดดังกล่าวแต่ไม่ยอมรับข้อเสนอที่ระบุว่าตัวแทนพม่าจะต้องนั่งอยู่หลังป้ายข้อความที่ระบุว่า สมาชิกใหม่อาเซียน ซึ่งการยกเลิกการประชุมเพื่อหาทางยุติความขัดแย้งดังกล่าวทำให้เกรงกันว่าจะส่งผลกระทบต่อจนทำให้การประชุมระดับรัฐมนตรีของทั้งสองฝ่ายอาจเกิดปัญหาขึ้นได้ (มติชน, 25 มกราคม 2542 น.18) ซึ่งในกลุ่มของประชาคมยุโรป เองก็ยังมีความเห็นแตกแยกว่าจะจัดการกับความขัดแย้งกรณีพม่าอย่างไร ในกรณีนี้สมาชิกประชาคมยุโรป จำนวนหนึ่งซึ่งรวมทั้งเยอรมันนีแสดงท่าทียืดหยุ่นต่อการตกลงให้พม่าเข้าร่วมในการประชุม โดยเห็นว่าความขัดแย้งกับพม่าไม่น่าจะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประชาคมยุโรปและอาเซียนซบเซา ในช่วงเวลาที่ต้องตามหลังสหรัฐฯในด้านการค้า แต่ท่าทีของ อังกฤษ เนเธอร์แลนด์ ไอร์แลนด์ และเดนมาร์ก ยืนยันที่จะไม่ผ่อนปรนนโยบายของประชาคมยุโรป และเรียกร้องไม่ให้สมาชิกสหภาพยุโรปยอมแพ้ต่อข้อเสนอต่างๆของอาเซียนซึ่งข้อขัดแย้งระหว่างประชาคมยุโรปกับอาเซียน นั้น ไทยในฐานะประเทศผู้ประสานงานฝ่ายอาเซียนส่วนเยอรมันเป็นประเทศผู้ประสานงานฝ่ายประชาคมยุโรป ได้พยายามหาทางออกโดยให้พม่าได้เข้าร่วมประชุม แต่พม่าจะต้องผ่อนปรนให้มีการหยิบยกเรื่องสิทธิมนุษยชนขึ้นมาหารือ ซึ่งพม่าโดยนายอู วิน อ่อง รัฐมนตรีต่างประเทศพม่าก็ได้ตอบรับด้วยท่าทีที่ดีว่า พม่าพร้อมไปร่วมหารือและตอบข้อซักถามแก่ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปในทุกประเด็นที่ฝ่ายยุโรปจะสอบถาม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องพัฒนาการและเหตุการณ์ต่างๆในพม่า อย่างไรก็ตามไทยได้เตือนทางสหภาพยุโรปว่า หากพม่าและอาเซียนยอมผ่อนปรนในกรณีดังกล่าวเงื่อนไขของประชาคมยุโรป ที่ห้ามไม่ให้บุคคลระดับสูงที่มีอำนาจในการตัดสินใจของพม่าเดินทางเข้าประเทศควรยกเลิกด้วยอย่างไรก็ตามเยอรมันนีในฐานะผู้ประสานงานฝ่ายประชาคมยุโรประบุว่าหากพม่ายังไม่มีความคืบหน้าในการเสริมสร้าง ประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน เยอรมันนีก็คงลำบากในการหาเหตุผลมาช่วยพูดกับประเทศสหภาพยุโรปอื่นๆ(มติชน, 3 กุมภาพันธ์ 2542 น.18)

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์อาเซียนกับพม่า และ ไทยกับพม่า ที่กล่าวข้างต้นแล้ว การเป็นสมาชิกอาเซียนของพม่าได้สร้างปัญหาต่อความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนกับประเทศคู่เจรจา โดยที่อาเซียนไม่เคยดำเนินการใด ๆ ที่ตอบสนองต่อความกังวลเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนในพม่าของประเทศคู่เจรจา หรือองค์กรเอกชนใด ๆ ที่แสดงความกังวลในทำนองนี้ อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ทั้งไทยและอาเซียนต้องคำนึงถึงก็คือลักษณะของระบอบการปกครองอันเข้มงวดของรัฐบาลอย่างกึ่งที่ไม่เคยแสดงท่าทีประนีประนอมใด ๆ ละเลยกระแสที่เชิดชูประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นทั้งในและนอกภูมิภาค (จุฬารัตน์ เอื้อรักสกุล, อ้างแล้ว น.79.)

ตารางที่ 4.4 แสดงลำดับเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองและทางเศรษฐกิจภายในประเทศพม่าและที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย พ.ศ.2491-2542¹⁵

		การเมือง	เศรษฐกิจ
การปฏิวัติ	2491	<ul style="list-style-type: none"> - การลุกฮือต่อต้านลัทธิอาณานิคมของอังกฤษและการยึดครองของญี่ปุ่น นำโดยนายพลอองซาน - การประกาศเอกราชของพม่าและใช้ชื่อประเทศว่าสหภาพพม่า (The Union of Burma) - การจัดตั้งรัฐบาลพลเรือน นำโดยนายกรัฐมนตรีอู 	<ul style="list-style-type: none"> - สังคมนิยมเชิงพุทธ(ลัทธิชาตินิยมทางเศรษฐกิจ)
การปฏิรูป	2501	<ul style="list-style-type: none"> - การมอบอำนาจการปกครองตามวิถีทางรัฐธรรมนูญให้กับคณะทหารโดยมีนายพลเนวินเป็นหัวหน้าคณะรัฐบาล - การเลือกตั้งทั่วไป พรรค NLD ชนะการเลือกตั้งตั้งแต่ SLORC ไม่ยอมรับผลการเลือกตั้ง 	<ul style="list-style-type: none"> - การดำเนินนโยบายเศรษฐกิจตามที่เคยปฏิบัติมาก่อน(เศรษฐกิจแบบสังคมนิยมที่มุ่งให้เกิดรัฐสวัสดิการเข้าควบคุม) - ประกาศใช้กฎหมายการลงทุนจากต่างประเทศฉบับแรก
การปฏิรูป	2503	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดตั้งรัฐบาลพลเรือนนำโดยนายกรัฐมนตรีนุ 	<ul style="list-style-type: none"> - การดำเนินนโยบายเศรษฐกิจตามที่เคยปฏิบัติมาก่อน
การปฏิรูป	2505	<ul style="list-style-type: none"> - การปฏิวัติโดยคณะทหาร - การจัดตั้งรัฐบาลคณะปฏิวัตินำโดยนายพลเนวิน - การประกาศจัดตั้งพรรคโครงการสังคมนิยมพม่า (BSPP) 	<ul style="list-style-type: none"> - การนำนโยบาย "สังคมนิยมตามแบบพม่า"มาใช้ - การโอนกิจการต่าง ๆ มาเป็นของรัฐและให้คนพม่าเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินงาน (เศรษฐกิจแบบควบคุมและวางแผนจากส่วนกลาง)

¹⁵ เพิ่มเติมจากพันธุสุรย์ ลดาวัลย์ ม.ล. การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองพม่า : Economic and Political

Development : Myanmar. สถาบันเอเชียศึกษาตะวันออกในพระบรมราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตุลาคม 2541.

การปฏิรูป	2517	<ul style="list-style-type: none"> - ประกาศเรียกชื่อประเทศใหม่ว่า "สาธารณรัฐสังคมนิยมพม่า" (The Socialist Republic of Burma) - ขยายการดำเนินงานของพรรคโครงการสังคมนิยมพม่า - การลงจากตำแหน่งทางการเมืองของนายพลเนวิน 	<ul style="list-style-type: none"> - ยกระดับราคาข้าวภายในประเทศ - ได้รับเงินกู้จากธนาคารโลกธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย (ADB) และประเทศต่าง ๆ
การปฏิรูป	2531	<ul style="list-style-type: none"> - การปฏิวัติโดยทหารอีกครั้งหนึ่ง - การจัดตั้งรัฐบาลของสภาพัฒนาการและระเบียบแห่งรัฐ (SLORC) 	<ul style="list-style-type: none"> - การเปิดเสรีในการค้าและอุตสาหกรรมบางประเทศ - การเปิดระบบเศรษฐกิจให้กับบริษัทต่าง ประเทศเข้ามาดำเนินการ - การยกเลิกระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม
การปฏิรูป	2532	<ul style="list-style-type: none"> - SLORC ประกาศเปลี่ยนชื่อประเทศใหม่เป็นสหภาพเมียนมาร์ หรือสหภาพพม่า (The Union of Myanmar) 	
การปฏิรูป	2533	<ul style="list-style-type: none"> - การเลือกตั้งทั่วไป พรรค NLD ชนะการเลือกตั้ง แต่ SLORC ไม่ยอมรับผลการเลือกตั้ง 	<ul style="list-style-type: none"> - การดำเนินนโยบายเศรษฐกิจแบบเปิดหลังการเลือกตั้ง
การปฏิรูป	2535	<ul style="list-style-type: none"> - พลเอกชอหม่อง ลาออกจากตำแหน่งประธาน SLORC และตำแหน่งสำคัญอื่น ๆ เพื่อเปิดทางให้พลเอกตานจ่วยผู้นำคนใหม่ของพม่าเข้าดำรงตำแหน่งแทน 	
	2537	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐบาลทหารพม่ายอมให้ชนกลุ่มน้อยที่ลงนามหยุดยิงกับรัฐบาลสามารถรักษากองกำลังพร้อมอาวุธไว้ได้ โดยไม่จำเป็นต้องวางอาวุธ ทำให้ชนกลุ่มน้อย 15 กลุ่มตกลงหยุดยิงกับ รัฐบาล ยกเว้นกลุ่ม KNU, KNPP และ SSA - พม่าเป็นแขกรับเชิญของไทยในการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนครั้งที่ 27 	

2538 (ก.ค.)	<p>- SLORC ปล่อยตัวนางองชาน ชู จี พอ เป็นพิธี เพื่อเป็นใบเบิกทางสู่การสมัครเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน</p> <p>- พม่าสมัครเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน ในการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน ครั้งที่ 28 ที่บรูไน</p>	<p>- รัฐบาลทหารพม่าได้วางนโยบายทางเศรษฐกิจไว้ 4 ประการคือ 1. พัฒนาเศรษฐกิจของประเทศอย่างรอบด้าน 2. พัฒนาเศรษฐกิจระบบการตลาดให้มีประสิทธิภาพ 3. กระจายเงินทุนและเทคโนโลยีที่ทันสมัยให้ทั่วถึง 4. ควบคุมดูแลให้เศรษฐกิจอยู่ในมือของรัฐและประชาชนชาวพม่า</p>
2540 (ก.ค.) (พ.ย.)	<p>- ประชุมประจำปี รัฐมนตรีต่างประเทศ ครั้งที่ 30 ที่ประเทศมาเลเซีย</p> <p>- พม่าได้รับการยอมรับเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนอย่างสมบูรณ์</p> <p>- "สภาฟื้นฟูกฎและระเบียบแห่งรัฐ" (SLORC) ได้เปลี่ยนชื่อเป็น "สภาสันติภาพและการพัฒนาแห่งรัฐ" (SPDC)</p>	<p>- ค่าเงินจ๊าดอ่อนตัวลงมากอยู่ที่ 300 จ๊าดต่อ 1 เหรียญสหรัฐ ฯ โดยประมาณ</p>
2541 (ก.ค.)	<p>ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ร่วมด้วยนายโดมิงโก เซียซอน รัฐมนตรีต่างประเทศฟิลิปปินส์ ได้เสนอให้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายหรือหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศสมาชิกอาเซียนที่เคยยึดถือกันมาและริเริ่มเสนอนโยบายความสัมพันธ์หรือการพัวพันอย่างยืดหยุ่นมาใช้แทน ปรากฏว่าพม่าและประเทศสมาชิกอื่น ๆ ยัง ไม่ยอมรับนโยบาย นี้</p>	
2542 (ต.ค.)	<p>- นักศึกษาพม่าซึ่งเรียกตัวเองว่า "นักรบนักศึกษาพม่า" จำนวน 5 คนได้บุกยึดสถานทูตพม่าประจำประเทศไทย เพื่อจับทูตพม่าเป็นตัวประกัน และเรียกร้องให้นานาชาติให้ความสนใจต่อการเมืองภายในประเทศพม่า แต่การปฏิบัติการไม่ได้ผล</p>	

2543 (ม.ค)	-กลุ่มกะเหรี่ยงก็อดส์อามีจำนวน 10 คน บุกยึดโรงพยาบาลศูนย์ราชบุรี และถูกเจ้าหน้าที่รัฐบาลไทยสังหารในที่สุด - นายพลโบเม็ยะ ลาออกจากความเป็นประธานาธิบดีกลุ่ม KNU โดยนายซอร์ บาธินขึ้นดำรงตำแหน่งแทน	
---------------	--	--

4.3 อาเซียนกับนโยบายความสัมพันธ์แบบยืดหยุ่น (Flexible Engagement)

บุคคลแรกที่เป็นผู้ริเริ่มเสนอหลักการหรือกลไกใหม่ในเรื่องนโยบายแทรกแซงอย่างสร้างสรรค์ซึ่งยังไม่เป็นที่ยอมรับกันสำหรับอาเซียนนี้ก็คือ นายอันวาริ อิบราฮิม อดีตรองนายกรัฐมนตรีของมาเลเซีย แม้กลไกนี้จะเกิดขึ้นอันเนื่องมาจากความวุ่นวายในกัมพูชา¹⁶ และอาเซียนมีความเห็นว่าเป็นความวุ่นวายที่อาจมีผลกระทบต่อความมั่นคงของภูมิภาค จึงมีความจำเป็นที่อาเซียนจะต้องเข้าไปมีบทบาทและมีส่วนช่วยแก้ไขวิกฤตการณ์ก่อนที่จะเหตุการณ์จะบานปลาย นายอันวาริ อิบราฮิม ได้อธิบายความคิดของเขาเกี่ยวกับหลักการใหม่ของอาเซียนว่า “กรอบงานใหม่นี้จะสอดคล้องกับความคิดของสหประชาชาติ และมีได้ทำลายหลักการเดิมของอาเซียนคือ การไม่แทรกแซงในกิจการภายในของรัฐอื่น ๆ การที่อาเซียนจะเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจการภายในของประเทศสมาชิกใดก็ตามก็จะอยู่ภายในกรอบของข้อตกลงร่วมกันว่าเป็นวิถีทางในการแก้ปัญหาาร่วมของอาเซียน โดยพิจารณาเห็นแล้วว่าเป็นปัญหาที่เราต้องเผชิญร่วมกันในภูมิภาค ซึ่งอาจจะได้แก้ปัญหาเศรษฐกิจภายในที่สามารถแพร่ระบาศเข้าไปในประเทศอื่นหรือปัญหาความไม่สงบทางสังคมและการเมืองที่อาจทวีความรุนแรงขึ้น จนมีผลกระทบต่อความมั่นคงของภูมิภาคโดยรวม ดังนั้น เราจึงควรจะมีมติร่วมกันเป็นเอกฉันท์ที่จะยอมรับกลไกใหม่ในกรณีของพม่า” อาเซียนยังไม่ได้เข้าไป“มีส่วนร่วม” อย่างเป็นทางการ แต่อาเซียนก็ได้ใช้นโยบาย

¹⁶ กัมพูชาประสบปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศระหว่างนายฮุนเซน นายกรัฐมนตรีคนที่ 2 และเจ้านโรดม สีหนุ นายกรัฐมนตรีคนที่ 1 ช่วงระหว่างการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน ครั้งที่ 30 และอาเซียนกำลังพิจารณาจับพม่า ลาว และกัมพูชาเข้ามาเป็นสมาชิก

สัมพันธ์กับพม่าอย่างสร้างสรรค์ พม่าเองก็ควรตอบสนองต่ออาเซียนด้วยการรับเร่งการสร้างเอกภาพภายในชาติ อาเซียนไม่มีประสบการณ์เกี่ยวกับพม่าและพม่าเองก็ปิดทางสำหรับการเข้าไปแทรกแซงจากภายนอก (News Week, July 21, 1997.)

ดังนั้นการพิจารณาดูโอกาสที่อาเซียนจะดำเนินการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพม่าคงจะไม่ใช่เรื่องง่าย ถึงแม้ว่าอาเซียนจะได้พยายามเบิกทางไว้สำหรับ"การแทรกแซงอย่างสร้างสรรค์" จึงมีความเป็นไปได้อย่างยิ่งที่พม่าจะกลายมาเป็นอุปสรรคตัวสำคัญตัวหนึ่งของความสัมพันธ์ของอาเซียนและสหภาพยุโรปนอกเสียจากว่าพม่าจะให้ความร่วมมือ และในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 31 เมื่อวันที่ 24-25 กรกฎาคม พ.ศ.2541 ที่กรุงมนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศของไทย นายสุรินทร์ พิศสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้เสนอแนวความคิดที่สอดคล้องกับนายอันวา อิบราฮิม นั่นคือ แนวคิดที่เรียกว่า "ความเกี่ยวข้องที่ยืดหยุ่น" (Flexible Engagement) โดยให้ความหมายหลักการนี้ว่า คือการที่ "ประเด็นต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยกันอาจจะได้รับการหยิบยกขึ้นมาหารือโดยไม่ถือว่าเป็นการแทรกแซง ประเด็นที่อาจจะมีผลกระทบต่อประเทศสมาชิกอื่นหรือต่อภูมิภาคโดยรวม สามารถจะหารือกันในอาเซียนได้ทันที โดยมุ่งหวังที่จะแสวงหาทางออกที่น่าพึงพอใจ" (ข่าวสารนิเทศ, กระทรวงการต่างประเทศ, 24 กรกฎาคม 2541.)

นอกจากนี้ นายสุรินทร์ ยังเสนอด้วยว่า อาเซียนควรจะตั้งงบกล้าพูดในประเด็นเรื่องที่ยังคงถือถือว่าเป็นเรื่องต้องห้าม คือเรื่องประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนเนื่องจากว่าประเด็นเหล่านี้ เป็นประเด็นที่ประชาคมโลกให้ความสำคัญมาก และเพราะฉะนั้นอาเซียนจะหลีกเลี่ยงเรื่องเหล่านี้ไม่ได้ หากต้องการติดต่อกับโลกภายนอกต่อไป

ซึ่งในประเด็นนี้มีทั้งประเทศที่เห็นด้วยและประเทศที่ไม่เห็นด้วย ซึ่งทำให้ข้อเสนอนี้ตกไป เพราะไม่ได้รับเสียงเป็นเอกฉันท์ประเทศที่เห็นด้วยคือ ฟิลิปปินส์ โดยนายโดมิงโก ซิยาซอน (Domingo Siazon) รัฐมนตรีต่างประเทศฟิลิปปินส์ ซึ่งได้แสดงความเห็นว่าการเสนอแนะนำแนวคิดความเกี่ยวข้องที่ยืดหยุ่น มาปรับใช้กับเพื่อนบ้านในอาเซียน โดยที่ไม่ได้ล้มล้างหลักการว่าด้วยการไม่แทรกแซงกิจการภายในระหว่างกัน ที่ยึดถือปฏิบัติมานานกว่า 30 ปี เพียงแต่เห็นว่าสนับสนุน ควรจะเปิดโอกาสให้ชาติในอาเซียนได้มีโอกาสพูดอย่างเปิดเผยและตรงไปตรงมาบ้าง ในประเด็นปัญหาที่จะส่งผลกระทบต่อเพื่อนบ้านและทั้งภูมิภาค(มติชน,24 กรกฎาคม 2541น.18) แต่นาย โดมิงโก ซิยาซอนมีความคิดที่แตกต่างจากรัฐมนตรีต่างประเทศของไทยในเรื่องของเวลาในการนำเสนอโยบายนี้ กล่าวคือขณะที่โลกเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ อันหมายถึงความโปร่งใสและเปิดกว้างมากขึ้นนั้น ผู้นำคนสำคัญในอาเซียนกลับยังไม่พร้อม เขาจะไม่เชื่อว่านโยบายเดิมของอาเซียนจะเปลี่ยนแปลงได้ในขณะนี้ เพราะขณะนี้ยังไม่ถึงเวลา (Far Eastern Economic Review, August 6, 1998 p.25) แม้นายสุรินทร์ จะไม่ได้พูดชัดเจนในที่ประชุม

อาเซียน แต่ข้อเสนอของไทยนั้นที่จริงแล้วคือ ความพยายามที่จะปรับเปลี่ยนหลักการ"การพัวพันอย่างสร้างสรรค์" (Constructive Engagement) ซึ่งเป็นหลักการที่อาเซียนยึดปฏิบัติต่อพม่ามาตั้งแต่ปี 2534 ดังที่ ม.ร.ว. สุขุมพันธุ์ บริพัตร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศชี้แจงว่า หลักการดังกล่าวถูกสมาชิกอาเซียนเน้นไปที่ การค้าขายกับพม่า โดยไม่เคยมีความพยายามที่จะกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สร้างสรรค์ในพม่า แต่เนื่องจากว่า ไทยได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ภายในพม่าเสมอ มา เช่น บัญหาชายแดนและยาเสพติด ไทยจึงอยู่ในฐานะที่จะใช้หลักการ "Flexible Engagement" กับพม่า กล่าวคือสามารถพูดกับพม่าได้ในเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อไทยและหากไม่ได้ผล ก็ยอมมีสิทธิขอให้ประเทศอาเซียนอื่นช่วยพูดคุยด้วย นอกจากนี้ไทยยังต้องการให้พม่าเป็น "สมาชิกที่ดีของอาเซียน"และการเป็นสมาชิกที่ดีของอาเซียนของพม่า ไม่เป็นอุปสรรคต่อความร่วมมือของอาเซียนกับประเทศตะวันตก" (Bangkok Post, July 1, 1998,p 4. July 12 1998, p.12.)

ส่วนท่าทีของนาย อู อ่อง จอ (Ohn Gyaw) รัฐมนตรีต่างประเทศพม่าคนก่อนหน้านี ได้แสดงความเห็นต่อนโยบายเกี่ยวพันแบบยืดหยุ่นนั้น ว่า "เป็นความคิดที่ไม่เข้าท่า ซึ่งไม่ได้มีเฉพาะพม่าเท่านั้นที่ไม่เห็นด้วย ประเทศสมาชิกอื่น ๆ ก็มีมาก เขาเห็นว่าถ้ามีบางสิ่งที่ต้องแก้ไขก็มีหนทางมากมายที่ประเทศอาเซียนจะแสดงความคิดเห็นหรือแนะนำได้" (Asia Week, August 7,1998 p.25)

ที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้มองเห็นปัญหาต่าง ๆ ของการที่อาเซียนรับพม่าเข้ามาเป็นสมาชิกอาเซียน สำหรับความคิดเห็นที่ได้จากการวิจัยสนาม โดยการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลตามวิชาชีพต่าง ๆ นั้น จะได้นำเสนอในบทที่ 5